

T.C.

EGE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

**İZMİR'DE HOMOĞAMİ EĞİLİMLERİ:
DEMOGRAFİK, KÜLTÜREL VE SOSYO-
EKONOMİK FAKTÖRLERİN ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Müzeyyen Hazal BEYDEŞ

Sosyoloji Anabilim Dalı

İZMİR

2024

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

**İZMİR'DE HOMOGAMİ EĞİLİMLERİ:
DEMOGRAFİK, KÜLTÜREL VE SOSYO-
EKONOMİK FAKTÖRLERİN ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Müzeyyen Hazal BEYDEŞ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Pelin ÖNDER EROL

Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum *İzmir’de Homogami Eğilimleri: Demografik, Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi* adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Müzeyyen Hazal BEYDEŞ

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın öyküsü değerli danışmanım Pelin Önder Erol’un “Aile Sosyolojisi” dersinde ilk kez karşıma çıkan ufacık bir kavrama takılıp kalmamla başladı.

Lisans eğitimimin hemen ardından çalışma hayatına başladıktan sonra kendimi asla geliştiremediğimi düşünerek ve yerimin akademi olduğuna inanarak yüksek lisans eğitimim için döndüğüm canım okulum Ege’de yollarımızın yeniden Pelin Hocamla kesişmesiyle o ufacık kavram dönüp dolaşıp tekrar beni buldu: Homogami.

Kavrama ilişkin okumalarımı yapmadan evvel konunun kıyıda köşede kalmış olduğunu düşünüyordum ancak derin bir derya olduğunu fark etmemle birlikte bu konuyu çalışmak istediğimi, yerel çok az sayıda kaynak olduğunu ve araştırılması gerektiğine inandığımı söylemem, yeterli olmuştu Pelin Hocam için. Tez sürecinde birlikte çok çalıştık, farklı projeler de geliştirmeyi denedik. Nihayetinde araştırmayı gururla tamamladık ve sunma imkanı bulabildik.

Umuyorum ki tüm bu emeklerimizin karşılığı bilimsel bir değer yaratabilmek olmuştur.

Müzeyyen Hazal BEYDEŞ

Haziran 2024

İzmir

ÖZET

Homogamiye ilişkin davranış ve eğilimlerin mercek altına alındığı bu alan araştırmasının kavramsal rotasında ilk olarak aile ve evlilik tanımlanarak bizi homogamiye götüren üst yapılara netlik kazandırılmıştır. İkinci basamak olarak toplumlarda yaygın olarak görülen eşleşme ve evlilik türlerine değinilmiş ve nihayetinde homogaminin ne olduğunun yanı sıra diğer eşleşmelerden nasıl ayrıldığı anlatılmaya çalışılmıştır. Homogami ve endogami arasındaki kavramsal kargaşaya son verilmek istenerek iki kavram arasında ne türden ayrılıklar olduğu üzerine tartışmalar yürütülmüştür.

Kavrama ilişkin teorik çerçeve içinde yapısal ve makro ekonomik kuramlardan hareketle modern ve sonrası dönemdeki evlilik yapılarının biçim değiştirdiğini; atfedilmiş ya da doğuştan kodlanarak getirilmiş kültürel değerler temelindeki eşleşme davranışlarının yerini sonradan kazanılan sosyo-ekonomik statüye dayalı eşleşmelerin aldığı iddiası değerlendirilmiştir. Sosyo-ekonomik statü için Marx'ın sınıf kavramından ziyade Weber'in statü kavramına atıfta bulunularak yüksek sosyo-ekonomik statünün kendi içine kapanma eğilimlerinin homogami üzerinden devam ettiğine dair argümanlar geliştirilmiştir. Ayrıca romantik ilişkilerin homogami ile çelişip çelişmediği konusundaki çağdaş tartışmalar da ele alınmaktadır. Çalışmanın literatür kısmı homogaminin hangi biçimlerde görülebileceğine referans olan çeşitli ampirik ve kuramsal çalışmalardan örneklerin aktarılmasıyla sonlandırılmıştır.

Çalışmanın metodolojisi, amaçlarına ve problem yapısına uygun olarak nicel yöntem altında tarama (*survey*), betimleme ve karşılaştırma desenlerini içermektedir. Araştırmanın örneklemini İzmir'de yaşayan 18-64 yaş aralığında 399 evli katılımcıdan oluşmaktadır. Örneklem seçilirken tabakalandırılmış oranlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Tabakaların belirlenmesinde ulusal sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksleri baz alınmıştır. Araştırmanın verileri yüz yüze uygulanan yapılandırılmış görüşme formlarıyla toplanmıştır.

Veriler çözümlenirken bağımsız değişkenlerin homogami eğilimleri üzerinde etkisini ölçebilmek amacıyla betimsel istatistiklerle beraber gruplar arası farkların anlamlılığı tek faktörlü ANOVA, bağımsız örneklem t-testi ve Welch testlerine

başvurulmuş kimi zaman net olmadığı düşünölen test sonuçları için Tamhane T2 ve Tukey HSD *post-hoc* testleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın sonucunda homogamik davranış sergilemenin bu davranışa ait homogami tutumlarını etkilendiğinin yanı sıra çeşitli demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerle homogami eğilimlerinin yönünün ve biçiminin değiştiğine/ilişkiselliğine dair önemli bulgular elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularının geliştirilmesi ve eksik kalan kısımlarının tamamlanması adına çeşitli öneriler getirilmesiyle çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Homogami, Seçici Eşleşme, Evlilik, Evlilik Pazarları

ABSTRACT

In this field study, which examines behaviors and tendencies related to homogamy, the conceptual path begins by defining family and marriage, thus clarifying the superstructures that lead us to homogamy. The second step discusses common types of mating and marriage in societies, and finally, attempts to explain what homogamy is and how it differs from other types of matching. Efforts are made to resolve the conceptual confusion between homogamy and endogamy by discussing the distinctions between these two concepts.

Within the theoretical framework related to the concept, it is argued that marriage structures have changed in the modern and post-modern periods, based on structural and macroeconomic theories. This study evaluates the claim that matching behaviors based on cultural values ascribed or coded by birth have been replaced by matches based on acquired socio-economic status. Referring to Weber's concept of status rather than Marx's concept of class, arguments are developed that high socio-economic status tendencies towards exclusivity persist through homogamy. Additionally, contemporary debates on whether romantic relationships conflict with homogamy are also addressed. The literature review section of the study concludes with examples from various empirical and theoretical studies that reference the different forms in which homogamy can be observed.

The methodology of the study includes survey, descriptive, and comparative designs under quantitative methods, suitable for its objectives and problem structure. The sample of the research consists of 399 married participants aged 18-64 living in İzmir. A stratified proportional sampling technique was used in selecting the sample, and national socio-economic development indices were used in determining the strata. The data for the study were collected through structured interview forms conducted face-to-face.

While analyzing the data, in order to measure the effect of independent variables on homogamy tendencies, descriptive statistics were used alongside one-way ANOVA, independent samples t-test, and Welch tests to determine the significance of differences between groups. For test results considered inconclusive, Tamhane T2 and Tukey HSD post-hoc tests were conducted.

The results of the research reveal significant findings that demonstrate not only how homogamic behavior influences attitudes towards homogamy but also how various

demographic, cultural, and socio-economic factors affect the direction and form of homogamy tendencies. The study concludes with several recommendations for the development of the findings and to address any shortcomings.

Keywords: Homogamy, Assortative Mating, Marriage, Marriage Markets

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ	xii
GRAFİK LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Ailenin Tanımlanması ve Ortaya Çıkışı	4
1.2. Evliliğin Tanımlanması ve Evlilik Türleri	5
1.2.1. Evlilik Tanımı	5
1.2.2. Evlilik Türleri	7
1.3. Aile ve Evlilik Yapısındaki Değişimler	10
1.4. Homogami: Toplumsal Boyutları ve Kuramsal Yaklaşımlar	11
1.4.1. Homogamiye Yapısal Bir Bakış: Hipergami Bir Anomi mi?	13
1.4.2. Sosyal Kapanma Teorisi ve Elitlerin Homogamisi	14
1.4.3. Homogaminin Makro Ekonomik Kuramı	15
1.4.3.1. Evlilik Pazarları	15
1.4.3.2. Ters U Hipotezi	16
1.4.4. Romantik İlişkiler Homogamiye Çelişiyor mu?	17
1.5. Ampirik Çalışmalarda Homogami Biçimleri	19
1.5.1. Sosyo-Demografik Homogami	19
1.5.1.1. Yaş Homogamisi	19
1.5.1.2. Evlilik Sırası Homogamisi	20
1.5.2. Kültürel Homogami	20
1.5.3. Sosyo-Ekonomik Statü Homogamisi	21

İKİNCİ BÖLÜM	24
ARAŞTIRMANIN TASARIMI	24
2.1. Araştırmanın Amacı	24
2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	24
2.2. Araştırmanın Problemleri ve Hipotezler	25
2.3. Araştırmanın Yöntemi	27
2.4. Veri Toplam Aracı ve Ölçeğe İlişkin Bilgiler	28
2.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	30
2.6. Veri Toplama ve Analiz Teknikleri	33
2.6.1. Pilot Çalışma ve Ön Analiz Sonuçları	36
2.6.1.1. Ölçeğe İlişkin Geçerlik-Güvenirlik Sonuçları	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	39
VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR	39
3.1. Eşleşme Biçimleri ve Tutumlar Düzeyinde Homogami	39
3.1.1. Yaşa Göre Eşleşme Davranışı	40
3.1.2. Evlilik Sırasına Göre Eşleşme Davranışı	41
3.1.5. Kendilerini Tanımladıkları Mezhep Aidiyetlerine Göre Eşleşme Davranışı	45
3.1.6. Eğitim Seviyesine Göre Eşleşme Davranışına	47
3.1.7. Mesleğe Göre Eşleşme Davranışı	49
3.1.5. Kişisel Gelir Seviyesine Göre Eşleşme Davranışı	51
3.2. Demografik Faktörlere Göre Homogami Tutumları	53
3.2.1. Yaş	54
3.2.2. Evlilik Sırası	56
3.3.1. Kendilerini Tanımladıkları Etnik Köken Aidiyeti	57
3.3.2. Kendilerini Tanımladıkları Dini İnanç	61
3.3.3. Kendilerini Tanımladıkları Mezhep Aidiyeti	63
3.4. Sosyo-Ekonomik Faktörlere Göre Homogami Tutumları	70
3.4.1. Eğitim Seviyesi	70
3.4.2. Meslek	72
3.3.3. Gelir Seviyesi	75
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	78
BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ, SONUÇ VE ÖNERİLER	78
4.1. Araştırmanın Birinci Probleminin Değerlendirilmesi	78

4.2. Araştırmanın İkinci Probleminin Değerlendirilmesi-----	80
4.3. Araştırmanın Üçüncü Probleminin Değerlendirilmesi -----	82
4.4. Araştırmanın Dördüncü Probleminin Değerlendirilmesi -----	89
4.5. Sonuç Tartışması-----	100
4.5.1. Homogami Tutumları ile Eşleşme Davranışları-----	101
4.5.2. Demografik Faktörlerin Etkisi-----	101
4.5.3. Kültürel Faktörlerin Etkisi -----	104
4.5.4. Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi -----	106
4.6. Öneriler -----	109
KAYNAKLAR DİZİNİ-----	111
EKLER -----	120
TEŞEKKÜR -----	137
ÖZ GEÇMİŞ -----	138

TABLO LİSTESİ

Tablo 1A. Evren ve Örneklemenin Tabakalara göre Dağılımı.....	32
Tablo 1B. Tabakalara Göre Nihai Örneklem Büyüklüğü	33
Tablo 2. KMO ve Bartlett Örneklem Yeterlilik Testi Sonuçları.....	37
Tablo 3. Toplam Açıklanan Varyans.....	37
Tablo 4. Bileşen Matrisi ^a	38
Tablo 5. Katılımcıların ve Eşlerinin Yaş Gruplarına Ait Çapraz Tablo.....	40
Tablo 6. Yaşa Göre Eşleşme Davranışları ile Yaş Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	41
Tablo 7. Katılımcıların ve Eşlerinin Evlilik Sırasına Ait Çapraz Tablo	42
Tablo 8. Evlilik Sırasına Göre Eşleşme Davranışı ile Evlilik Sırası Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	42
Tablo 9. Katılımcıların ve Eşlerinin Etnik Kökenine Ait Çapraz Tablo.....	43
Tablo 10. Etnik Kökene Göre Eşleşme Davranışı ile Etnik Köken Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	44
Tablo 11. Katılımcıların ve Eşlerinin Dini Aidiyetlerine/İnançlarına Ait Çapraz Tablo	44
Tablo 12. Dini İnanca Göre Eşleşme Davranışı ile Dini İnanç Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	45
Tablo 13. Katılımcıların ve Eşlerinin Mezhep Aidiyetlerine Ait Çapraz Tablo	46
Tablo 14. Mezhep Aidiyetlerine Göre Eşleşme Davranışı ile Mezhep Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	47
Tablo 15. Katılımcıların ve Eşlerinin Eğitim Seviyelerine Ait Çapraz Tablo	47
Tablo 16. Katılımcıların ve Eşlerinin Eğitim Seviyesinin Korelasyonuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları	48
Tablo 17. Eğitim Seviyesine Göre Eşleşme Davranışları ile Eğitim Seviyesi Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	48

Tablo 18. Katılımcıların ve Eşlerinin Meslek Gruplarına Ait Çapraz Tablo.....	50
Tablo 19. Meslek Gruplarına Göre Eşleşme Davranışı ile Meslek Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	51
Tablo 20. Katılımcıların ve Eşlerinin Gelir Seviyesine Ait Çapraz Tablosu.....	52
Tablo 21. Katılımcıların ve Eşlerinin Gelir Seviyeleri Arasındaki Korelasyona İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları.....	52
Tablo 22. Gelir Seviyesine Göre Eşleşme Davranışları ile Gelir Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	53
Tablo 23. Yaş-Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları	54
Tablo 24. Yaş Gruplarına Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları	54
Tablo 25. Yaş Gruplarına Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Welch Testi Sonuçları	55
Tablo 26. Evlilik Sırasına Göre Homogami Tutumlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları.....	56
Tablo 27. Evlilik Sırasına Göre Evlilik Sırası Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri.....	57
Tablo 28. Etnik Köken-Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları.....	58
Tablo 29. Etnik Köken Aidiyetlerine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları.....	58
Tablo 30. Etnik Köken Aidiyetlerine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Welch Testi Sonuçları.....	59
Tablo 31. Dini İnanca Göre Homogamiye İlişkin Ortalama Tutum Değerleri	61
Tablo 32. Dini İnanca Göre Homogami Tutumlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	62
Tablo 33. Mezhep-Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları	64
Tablo 34. Mezhep Aidiyetlerine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları.....	64

Tablo 35. Mezhep Aidiyetlerine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Fark Welch Testi Sonuçları.....	65
Tablo 36. Mezhep Aidiyetlerine Göre Eğitim Homogamisi Tutumları Çoklu Karşılaştırma Tamhane T2 <i>Post-Hoc</i> Testi Sonuçları	66
Tablo 37. Mezhep Aidiyetlerine Göre Gelir Homogamisi Tutumları Çoklu Karşılaştırma Tukey HSD <i>Post-Hoc</i> Testi Sonuçları.....	67
Tablo 38. Mezhep Aidiyetlerine Göre Etnik Köken Homogamisi Tutumları Çoklu Karşılaştırma Tamhane T2 <i>Post-Hoc</i> Testi Sonuçları	67
Tablo 39. Mezhep Aidiyetlerine Göre Dini İnanç Homogasi Tutumları Çoklu Karşılaştırma Tukey HSD <i>Post-Hoc</i> Testi Sonuçları	68
Tablo 40. Mezhep Aidiyetlerine Göre Mezhep Homogamisi Tutumları Çoklu Karşılaştırm Tamhane T2 <i>Post-Hoc</i> Testi Sonuçları	69
Tablo 41. Mezhep Aidiyetlerine Göre Evlilik Sırası Homogamisi Tutumları Çoklu Karşılaştırm Tamhane T2 <i>Post-Hoc</i> Testi Sonuçları	69
Tablo 42. Eğitim-Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları	70
Tablo 43. Eğitim Seviyesine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları	71
Tablo 44. Eğitim Seviyesine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Welch Testi Sonuçları	71
Tablo 45. Meslek Grupları- Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları.....	73
Tablo 46. Meslek Gruplarına Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları	74
Tablo 47. Meslek Gruplarına Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Welch Testi Sonuçları	75
Tablo 48. Gelir-Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları	75
Tablo 49. Gelir Seviyesine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları	76
Tablo 50. Gelir Seviyesine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Welch Testi Sonuçları	77

Tablo 51. Likert Ölçeğinde Homogami Tutumlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	80
Tablo 52. H2 ve H3 Test Sonuçları	81
Tablo 53. H4, H5 ve H6 Test Sonuçları	83
Tablo 54. H7, H8 ve H9 Test Sonuçları	89

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Araştırmanın Bağımsız ve Bağımlı Değişkenleri	26
--	----

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Katılımcıların Yaş Grubuna Göre Eğitim Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerler	82
Grafik 2. Katılımcıların Etnik Köken Aidiyetine Göre Eğitim ve Gelir Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	84
Grafik 3. Katılımcıların Etnik Kökene Aidiyetine Göre Etnik Köken, Din ve Mezhep Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	85
Grafik 4. Katılımcıların Dini İnanınca Göre Etnik Köken, Dini İnanç ve Mezhep Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	86
Grafik 5. Katılımcıların Mezhep Aidiyetine Göre Eğitim ve Gelir Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	87
Grafik 6. Katılımcıların Mezhep Aidiyetlerine Göre Kültürel Homogamiye Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	88
Grafik 7. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Yaş Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	90
Grafik 8. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Eğitim Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	91
Grafik 9. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Meslek Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	92

Grafik 10. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Gelir Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	93
Grafik 11. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Etnik Köken Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	94
Grafik 12. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Dini İnanç Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	95
Grafik 13. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Mezhep Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	96
Grafik 14. Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Eğitim ve Gelir Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	97
Grafik 15. Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Din ve Mezhep Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	98
Grafik 16. Katılımcıların Gelir Seviyesine Göre Eğitim ve Dini İnanç Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri	99

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

bkz.: Bakınız

ILO: Uluslararası Dünya Çalışma Örgütü (*International Labour Organization*)

ISCO: Uluslararası Standart Meslek Sınıflama Sistemi (International Standart Classification of Occupations)

SEGE: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

t.y.: Tarih yok

yy.: Yüzyıl

GİRİŞ

İnsanlar romantik ilişkilerinde beklentiler, değerler, toplumsal normlar ve kültürel aidiyetler gibi pek çok sosyal ve kişisel özellikler temelinde seçici ilişkiler kurarlar. Bu seçimin yönü bazen kendisinden daha iyiye, çoğunlukla kendisine daha yakın olana doğrudur. Pek tabii bu yakınlıkla ilişkilendirilebilecek kendisine benzer olana dair seçici tutum ve davranışlarımızın tamamı biz bunun farkında olsak da olmasak da homogami eğilimi dediğimiz şeydir.

Homogamiyle karakterize bir birliktelikten bahsettiğimizde ise insanları bu birliktelikleri kurma davranışına ne türden benzeşmelerin ittiğini anlamaya çalışmak önem arz etmektedir. Literatürde ilk kez Harold Ellis Jones, 1929 yılında yaptığı çalışmada 5 entelektüel seçim kriterinde homogami eğiliminden bahsedilmiştir; sosyal statü, eğitim, ırk, flörtleşme biçimi ve aile yapısı (Jones, 1929, ss. 380-382). Burgess ve Wallin (1943), Jones'un bu çalışmasını evlilik faktörünü ortadan kaldırarak yeniden gündeme getirmiştir; evlilik ortak deneyimi olmadan çiftlerin aile geçmişi, dini aidiyetleri, davranış, aile ilişkileri, sosyal katılım, flört davranışı ve evlilik anlayışları olarak sıralanan düzeylerde insanların homogamiye dair bir beklentisi ve isteğinin var olduğu aktarılmaktadır.

Konuya dair yapılan bu ilksel çalışmalar bireylerin eş seçim kriterlerine odaklanması suretiyle sosyal psikolojik bir çözümlemedir ancak homogami yalnızca bireylerin seçici davranışları düzeyinde görülen bir olgu değildir. Gary Becker'ın 1973 ve 1974 yıllarında art arda yayımladığı *A Theory of Marriage: Part I* ve *A Theory of Marriage: Part II* isimli çalışmalarında toplumsal bir fenomen olarak homogami, “evlilik piyasası”nın hem arzı hem talebi olarak görülmektedir (Becker, 1973; Becker 1974). Diğer yandan literatür bölümünde de incelediğimiz birçok çalışmada homogami ve toplumsal gelişmişlik arasında organik olup olmadığı henüz kestirilemeyen bir bağ bulunmaktadır. Toplamlar modernleştikçe endogaminin veya kültürel homogaminin zayıflayacağı, bunun yerine sosyo-ekonomik statü homogamisinin yükseleceği ancak toplumsal gelişmişliğin ilerlemesiyle bu yükselme trendinin yeniden düşeceği yönünde *Ters U Hipotezi* adı verilen iddia, metropollerin (Bouchet-Valat, 2018) ülkelerin (Smits, Ultee & Lammers) ve hatta kıtaların (Domański & Przybysz, 2007) karşılaştırıldığı

çalışmalarda geniş bir kabul görmektedir (Gündüz-Hoşgör & Smits, 2002; Mu & Xie, 2014; Ono, 2006; Kalmijn, 1991a; Kalmijn 1991b; Kalmijn 1998; Schwartz & Mare, 2012).

Nitekim toplumsal gelişmişliğin bir çizgisini taşıdığı d ş n len homogami eğilimlerini keşfetmek, ortaya koymak, taramak ve düzenli olarak takip etmek önem kazanmaktadır. Bu noktada araştırmanın ana hedefinin tanımlandığından bahsedilebilir. Çalışmanın bu ana hedefine ulaştırabileceği d ş n len dört ana problem mevcuttur; birinci problem olan homogamik davranış gösterip göstermemek homogami tutumunu etkilemekte midir sorusuyla eşleşme biçimleri ve bunların altında yatan homogami eğilimlerini tarama ve homogamiye dair  n kabul yerine bunu ilk elden test etme niyeti taşınmaktadır.

Araştırmanın ikinci, üçüncü ve dördüncü problemleri birbirinden bağımsız gibi görünen ancak birbirinin devamı olan üç soruyu içermektedir. Buna göre araştırmanın bu üç problemi tek bir cümlede yazılmak istesenseydi şöyle olacaktı: “*Homogami eğilimleri, demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlere göre değişmekte midir?*”. Dolayısıyla bu tez çalışmasına verilebilecek en uygun başlık “Homogami Eğilimleri: Demografik, Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi” olarak şekillenmektedir.

Bağlam dahilinde öncelikle eğilim ve tutum kavramları arasındaki kavram kargaşasının giderilmesi yerinde olacaktır. Homogami konusundaki kaynaklar, çoğunlukla Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) menşelidir, yerel kaynaklar ise neredeyse iki elin parmağını geçmeyecek kadar azdır. Bu sebeple konu hakkındaki ilk okumalar İngilizce yayın dilindeki eserler üzerine gerçekleştirilmiş ve homogamiye dair *pattern*lar incelenmiştir. Kerckhoff’un *Patterns of Homogamy and The Field of Eligibles* isimli çalışması ve Kalmijn’in *Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends* isimli çalışmaları bunlara örnek verilebilir. *Pattern* kelimesinin ‘biçim, şekil, tarz, motif, desen, tasarım’ (Cambridge Dictionary, t.y.) biçimindeki Türkçe karşılıkların araştırma özelinde uygun bir kullanım olmadığı ve en uygun bağlamsal çevirinin “eğilim” olduğu d ş n lm ştir. Eğilim kavramı burada zamanla oluşan bir değişim veya yakın geleceğe yönelik bir tahmin tanımından ziyade bir yöne yakın olma veya bir düşünceye yakın olma anlamıyla kullanılmıştır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, t.y.). Eğilim yerine tutum kavramının tercih edilmeme sebebi şöyle açıklanabilir: Tutum, bu çalışmanın ölçülebilir

değişkenine ait kavramsallaştırmayı sağlamaktayken eğilim ise bu kavramsallaştırmaya yönelik tartışma zemini için yeterli soyutluğu içermektedir.

Buradan hareketle çalışmanın problematik ve sistematik akışa uygun ampirik yönü ağır basan, örneklem büyüklüğü temsiliyet açısından istatistiksel yeterliliğe sahip, bilimsel birikime katkı sunabilecek nicel bir alan araştırması olduğunun altını çizmek gerekmektedir.

Araştırmanın problemlerinin yanıtlanabilmesi ve hipotezlerinin test edilebilmesi adına örnekleme giren katılımcıların tutumları; 8 bağımsız değişkene göre 8 bağımlı değişkenin incelenmesi yoluyla toplamda 64 farklı kombinasyondaki -post-hoc testleri hariç- test izlenerek analiz edilmiştir ancak bunlar araştırmanın yalnızca ikinci, üçüncü ve dördüncü problemlerine ait hipotezlerin test edebilmesinde kullanılan analizlerdir. Buna ek araştırmanın birinci problemine ait hipotezi test edebilmek amacıyla aynı 8 bağımsız değişkenin karşılık geldiği 1 bağımlı değişkenin incelenmesi yoluyla 8 ayrı istatistik testinin sonuçları da analizlere dahil edilmiştir. Varyans homojenliği, korelasyon testleri, post-hoc ve betimsel istatistik testleri haricinde toplamda 72 adet test istatistiğine başvurulmuştur. Nitekim ortaya konulan bu tez çalışmasının, araştırmanın problemlerine ilişkin kayda değer birçok bilgi, veri ve bulguyu sunduğu söylenebilir.

Çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesinin çizildiği birinci bölümde; ilk olarak aile ve evlilik tanımları ortaya konulmuş bunun yanında konuya dair yapısal ve makro-ekonomik yaklaşımlar değerlendirilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın tasarımı olarak nitelendirilen yöntem ve tekniğe ilişkin bilgiler sunulmuştur. Üçüncü bölümde ise verilerin incelenme sürecine dair gerçekleştirilen analizlerin sonuçları paylaşılmıştır. Son olarak dördüncü bölümde ise elde edilen bulgular sosyolojik arka planda değerlendirilmiş ve literatürde yer alan çeşitli çalışmaların sonuçlarıyla birlikte tartışılmıştır. Elde edilen bulguların karşılaştırılabileceği yeni çalışma alanlarının yanı sıra olası araştırma konularına dair öneriler geliştirilerek çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Ailenin Tanımlanması ve Ortaya Çıkışı

Pek çok antropolog, sosyolog ve etnolog aileyi tarif etmeye çalışırken ilk etapta iki tür ailenin varlığından bahsetmektedir: (a) Kan bağı yoluyla kurulan aile (*Blood family*) ve (b) Seçilmiş aile (*Chosen family*). ABD Nüfus Sayım Bürosu'nun (U.S. Census Bureau, 2023) tanımına göre aile; “kan bağı, evlilik veya evlat edinme yoluyla iki veya daha fazla kişiden oluşan bir birlikteliktir” (U.S. Census Bureau, 2023). Bu tanımdan yola çıkılarak (a) kan bağı yoluyla kurulan aile; anne, baba ve onların ebeveynleri, kardeşler gibi doğrudan doğruya kan bağına sahip bireyler arasındaki ilişkiyi tarif etmekteyken (b) seçilmiş aile; evlilik, arkadaşlık gibi çeşitli yollarla kurulabilen içine doğulduğu aileden başka, bizzat kişinin kendisinin seçmiş olduğu aileyi anlatmaktadır (Moldovan, 2014, s. 104).

Dünya çapında aile kurumundan daha çeşitli ve yerel olarak kabul edilen pek az şey vardır. Aile yapısı, evli bir çiftten birden fazla geniş aile grubuna kadar değişmektedir. Giddens (2008) aileyi, “akraba bağlantılarıyla doğrudan doğruya bağlanan yetişkin üyelerin çocuklara bakma sorumluluğunu üstlendiği bir insanlar topluluğu” olarak tanımlamaktadır. Sayın (2020)'a göre ailenin varlığının gelişmesi ve hatta kurumsallaşması sürecine işaret eden *topluluk* kavramı önemlidir ve hatta gerçekte ailenin nasıl ortaya çıktığından emin olamamıza karşın toplumun bu topluluklardan türediğini neredeyse garanti edilebilmektedir. Yine Sayın (2020) ve Dıraman (2011)'in aktarımlarıyla tarih öncesi dönemlerde Durkheim'in *sürü (la horde)*, Morgan'ın *yabanıl* dediği insanların, içgüdüleriyle hareket ettiği dönemde soy veya aynı kan grupların oluşmaya başladığından söz edilmektedir. Bunun beraberinde cinsiyet iş bölümüne dayalı ancak kadının erk olduğu ilkel aile fikri ileri sürülmektedir (Engels, 2020).

Yanı sıra ailenin, geniş ailevi *klanlar* veya *kabilelerde* birçok eşleşmiş kadın ve erkeğin, çok sayıda büyükanne ve büyükbabanın, bütün yan soy kuzen ve kardeşlerle birlikte yaşadığı ve çok eşliliğin yaygın olduğu bir yapıdan ileri geldiği görüş, cinsiyete dayalı roller temelinde kurulan aile fikrine alternatif olabilmektedir.

1.2. Evliliğin Tanımlanması ve Evlilik Türleri

Primitif klan-kabile ailesinin tıpkı günümüzde olduğu gibi kan ve evlilik bağı üzerine şekillendiğini ancak günümüz aile yapısının içsel dinamiklerinden bambaşka bir içeriğe sahip olduğunu varsayabiliriz. Nitekim bu çalışma özelinde ailenin kökenlerini araştırmaktan ziyade ailenin ortaya çıkmasında ilk etken olan ‘eşleşme/evlenme davranışları’nın ve ilkel evliliğin yapısının aktarılması daha uygundur.

1.2.1. Evlilik Tanımı

Evlilik, karşı cinsin -veya hemcinslerin- birbiri üzerinde cinsellik, mülkiyet, sorumluluk ve karar alma gibi birtakım haklarını tanımaya dair bir anlaşma, uzlaşma, ortaklaşma veya sözleşme denilebilen bir birlikteliktir. Tüm toplumlar için geçmişten günümüze, doğmuş veya doğacak yeni neslin sağlıklı bir şekilde büyütülebilmesi gibi çeşitli nedenlerle kimin kimle eşleştiği veya cinsellik kurduğunun bilinmesi ve onaylanmasına dair gereklilikler gündemek gelmektedir. Böylelikle evliliklerin gerçekleşmesi toplumsal olarak evrensel bir probleme ve öneme işaret etmektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2012, s. 12).

Toplumlarda -bilhassa heteronormatif yapının çokça hissedildiği toplumlarda- karşı cins üyelerinin eşleşmelerine ve cinsel birlikteliğine diğer üyeler tarafından törenler ve seremoniler yoluyla izin ve onay verilmesi söz konusudur. Düğün, kutlama, nikâh vb. olarak adlandırılan evlilik seremonisinin asıl amacı, potansiyel yeni neslin yani doğacak çocukların, ekonomik ve bakım kaynağı olan babanın bilinmesine dayanaklık eden soyun ve dolayısıyla insanlığın geleceğinin güvence altına alınması arzusudur. Öyleyse evlilik “*doğuma izin veren bir geçiştir*” (Güvenç, 2011, ss. 312-313).

Primitif ailenin ve evliliğin doğası üzerine ilk çalışmaların öncüsü olarak görülen McLennan (1886), ilkel toplumlarda evliliklerin genellikle kabile içinde düzenlendiğini ancak bazı durumlarda kabile dışından evlilik yapma gereği doğabildiğini ifade etmektedir. O’na göre ilkel dönemde kadınların gasp veya tutsak edilmesi, savaş sonucu rehin alınması gibi yollarla gerçekleşebilen kabile dışı evliliklerin, kabileler arası ittifakların kurulması ve barışın tahsis edilmesi türünden önemli bir araçsal işlevi vardır ve bu yönüyle kabile dışı evlilikler, kişiler arası bir birliktelikten fazlasına işaret etmektedir (McLennan, 1886, ss. 20-26).

Primitif evliliklerden günümüz evliliklerine değin değışmeyen birkaç durumdan birisi kimin kimle evleneceğı, daha doğrusu kimin kimle cinsel ilişki kurabileceğinin belirlenmesinde ölçütün toplumsal kabuller olduğudur. Hatta öyle ki çoğu zaman toplumun evliliğe izin vermesi için “şahitlik” yapması gerekebilmektedir. Toplumun bir evliliğe izni, onayı ve kabulünden bahsedildiğinde ise “ensest yasağı” ve “dış evlilik kuralı” akla ilk gelebilecek fenomenlerdendir. Ensest, birbirine kan veya soy bağı ile bağı bulunan anne ile oğul, baba ile kız, kız kardeş ile erkek kardeş vb. kimseler arasındaki ilişkiyi tanımlamaktayken, ensest tabusu bu türden kan ve soy bağı bulunan birinci derece yakınlar arasındaki evliliğin yadsınması ve yasaklanmasına yönelik evrensel mahiyette hukuksal zemine dahi ihtiyaç duyulmayan bir kuraldır. Ensest sayılmayan ilişkilere ise dış evlilik kuralının izin verdiği anlaşılabilmektedir. Bu iki fenomen, yasak ve izin düzeyinde birbirinin yansımasıdır denilebilir (Güvenç, 2011, ss. 334-336).

Murdock (1949) aile, evlilik, akrabalık gibi sosyal yapılar üzerine yazdığı *Social Structure* isimli eserinde ensest yasağını açıklayan psikanalitik teori, kazanılan kaçınma teorisi gibi pek çok teorinin yanında -bu teorileri yadsımayarak- ensest tabusunu toplumsal bir olgu olarak ele almış ve onun sosyoloji perspektifinden bir açıklamasını yapmaya çalışmıştır. Murdock ensest tabularının birtakım sosyal faydaları olduğunu belirtmektedir:

“... aile içinde cinsel rekabetleri ve kıskançlıkları engellediğı gibi akraba, soy, kardeş, geniş aile, klan veya topluluk içindeki cinsel rekabetleri ve kıskançlıkları da engeller. Bu grupların birliğı veya sosyal dayanışması artar ve üyelerinin diğer işlevlerin yerine getirilmesinde iş birliğini kolaylaştırır. Ayrıca, dış evlilikler gruplar arasında dostane ilişkilerin kurulmasını sağlar ve onları daha büyük siyasi birimlerde bir araya getirerek, bu tür gruplar arası bağların gelişmediğı diğer toplumlara kıyasla rekabet avantajı sağlar. Son olarak, gruplar arasındaki evlilikler ve bu evliliklerin sonucu olarak gruplar arasındaki barışçıl ilişkiler, kültür özelliklerinin karşılıklı olarak ödünç alınmasını teşvik eder, kültürlerin ‘melezleşmesini’ teşvik eder ve sosyal uyum ve kültürel ilerlemeyi hızlandırır. Bu avantajlar, genişletilmiş ensest tabularının grup normları olarak birçok durumda sosyal yapıların psikolojik genelleştirmesini desteklemeye yetecek kadar görünmektedir” (ss. 299-300).

Ensest yasağı ile ilgili bu kısa açıklama ilerde bahsedilecek “ekzogami” ve “endogami” olarak isimlendirilen eşleşme biçimlerine sebebiyet vermesi bakımından önemlidir.

1.2.2. Evlilik Türleri

Evlilik, toplumun hem ilkel hem de modern biçimlerinde, evlenecek bireylerin karşılaştığı belirli kurallarla şekillenmektedir ancak evlenme kararı alınmasındaki en temel sorun, bireylerin özgürlük alanlarını aşan bir yapı arz edip etmemesidir. Geleneksel topluluklarda ve belirli aile yapılarında evlilik kararları genellikle köken ailenin söz hakkı üzerinden gerçekleşerek bireylerin bizatihi iradelerini kullanabildiği seçimlerinin önü kapatılmaktadır. Buna karşı hukukun üstünlüğü ilkesinin yaygınlaşmış olduğu toplumlarda evlilik kurumunun yasal bir çerçeveye oturtulması söz konusudur. Yasal evlilik için, ailenin yerine bireyin söz hakkının esas alındığı dolayısıyla eşlerin birbirlerini özgürce seçebildikleri bir bağıllık hâlidir denilebilir. Modern dönem için evlilik kararı artık iki bireyin doğrudan kendi yaşamlarını birleştirmek istedikleri bir sürecin başlangıcına işaret etmektedir (Gökçe, 1978).

Öte yandan eş seçim davranışlarını açıklarken yalnızca toplumsal belirleyicilerin rolüne odaklanmak eksik bir bakış sunacaktır. Özellikle sosyal psikologlar kişiler arası ilişkiler için çekimde rol oynayan bazı faktörlerin veya bazı önceliklerin diğer bir ifadeyle “bizi çekenin ne” olduğunun araştırılmasına yönelmişlerdir. Bilgin (2013)’e göre “yakınlık, tanıdıklık, fiziksel güzellik, benzerlik, tamamlayıcılık, sıcak yaklaşım, güvenilirlik” gibi bazı faktörler eş seçiminde önemli birer kriter olabilmektedir (Bilgin, 2013, s. 199).

Bu durumda evlilik, hem kültürel belirleyicilerin etkisi altındaki toplumsal bir sözleşme hem de bireysel tercihlerin sonucunda kişiler arası bir anlaşma olarak tanımlanabilir. Her ne kadar evrensellik attettiğimiz önemli bir kurum olsa dahi evlilik; yapısı, kuruluşu, içsel dinamikleri bakımından sayılmayacak denli çok varyasyona ve ilişki biçimine sahiptir. Bu bağlamda evlilik, her kültürde görülen ama her kültürde farklı görülen hatta kimi zaman cinsiyet fark etmeksizin bir çaprazlamadır.

Evlilik türlerine dair yapılan sınıflandırmalar literatürde çok çeşitlilik göstermekte hatta kavramsal olarak dahi kesinliği sağlanamamaktadır. Toplumdaki belirli bir aile

tipinde ortaya çıkan evlilik biçimiyle başka bir toplumdaki aynı aile tipinde görülen evlilik biçimleri birbirinden farklıdır. Aileyi tasnif etmek üzere benimsenen en iyi seçenek eşleşme örüntülerini temelde birkaç farklı ölçüte indirmektedir. Gökçe (1978)'nin tasniflerindeki ilk ölçüt eş sayısıdır ve bu ölçüte göre iki ayrı evlilik biçiminden bahsedilebilir: (a) Tek eşle evlilik (*monogamy*) ve (b) çok eşle evlilik (*polygamy*). Tek eşle evlilik adından da anlaşılacağı üzere evliliklerde yalnızca bir eşin olduğu evliliklerdir. Boşanma ve yeniden tek bir eşle evlenmek monogami altında değerlendirilmektedir. (b) Çok eşle evlilik ise evliliklerde eşlerin birden fazla eş olması durumudur. Genellikle çok kocalık (*polandry*) ve çok karılılık (*polygyny*) olmak üzere iki biçimde görülmektedir. Çok eşli evliliklerin bu iki türünün yanı sıra bazı ilkel kabile toplumlarında ve özellikle İskandinav ülkelerinde yaygın hâle gelen ailelerin güvenliğini, nüfusun kendisini yenileyebilmesini, ulusal çıkarları ve ekonomiye işçi takviyesini sağlayabilmek adına grup evliliklerinin hasıl olduğu görülmektedir (Gökçe, 1978).

Gökçe (1978)'in evlilik türlerini sınıflandırılırken kullanıldığı ikinci ölçüt ise çevredir. Burada çevreden kasıt iç ve dış olarak nitelendirilebilir. Evliliğin, gerçekleştiği çevreye göre grup-içi ve grup-dışı olarak iki türü bilinmektedir. McLennan (1886) ise kabile içi ve kabile dışı olarak ayırdığı evlilik biçimlerini tanımlarken biyolojiden referans olarak endogami ve ekzogami kavramsallaştırmalarına başvurmaktadır.

Bir toplumda endogaminin varlığı ve yoğunluğu gelenekselliğin belirleyicisi olarak görülmektedir zira aileler arasında bağlar ve ittifaklar oluşturma yolu olarak düşünülen bu tür evlilikler kast, sosyal sınıf ve akraba grubu gibi hiyerarşik bir modelde işlenmektedir (McLennan, 1886).

Usman ve Amjad (2013), günümüzde kast temelli endogaminin, kırsal Pakistan'da yaygın olan geleneksel kast sistemine dayalı bir özelliğin sonucu olarak hâlâ varlığını sürdürdüğünü aktarmaktadır. Çalışmada *Punjab* -Pakistan kırsalında bir köydür-köylerinde, toprak sahibi kavimlerle hizmet sağlayan kavimler arasındaki evliliklerin nadiren kaçma yoluyla evliliklere rastlansa da kabul edilemeyecek düzeyde olduğu kaydedilmiştir.

Son olarak ele alınacak evlilik türü eş seçimlerinde bireylerin tercihlerine yönelik ölçüt düzeyinde belirlenen benzerlik ve farklılıklar temelindedir. Modern dönemde evlenme davranışlarındaki değişim, tek eşliliğin yaygın evlilik biçimi hâline gelmesi, ilk

evlenme yaşının artması ve evlilik oranlarının düşmesi gibi pek çok olguyla karakterize edilmektedir. Sanayileşme ve kentleşme ile kadınların eğitim düzeylerindeki artış, doğurganlık yaşının da yükselmesine ve bunun da evlilik yaşlarının ileriki yıllara ertelenmesine neden olmaktadır. Boşanma oranlarının artması ve evliliklerin çözülmesi, evliliklerin daha az kalıcı hâle gelmesini ve çiftlerin daha sık boşanmasına işaret etmektedir. Bu, bireylerin kendi mutluluklarını ve ilişki tatminini öncelikli olarak ele almalarıyla ilişkilendirilebilir. Birlikte yaşama modeli gibi yeni birliktelik biçimlerinin yaygınlaşması, aile yapısının geleneksel normlardan sapmasını ve bireylerin ilişki biçimlerinde daha fazla özgürlüğe sahip olma eğilimlerini yansıtmaktadır (Önder Erol, 2018). Modern insanın partner/eş seçme davranışının gelenekselden oldukça farklılaştığı ancak toplumsallıktan tamamıyla kopmadığı söylenebilir. Beraberinde hangi önceliklerin diğerlerine tercih edildiği gibi temel bazı soruların cevaplanması gerekliliği doğmaktadır.

Nihayetinde eş seçiminde tercih ölçütünde değerlendirebileceğimiz sosyal, demografik, kültürel, ekonomik veyahut lokal benzerliklerle bağdaştırılan *homogami* ve bunun aksi yönünde olacak şekilde farklılıklarla bağdaştırılan *heterogami* adı verilen iki evlilik türü, modern ve sonrası insanın gerçekleştirdiği evliliklerde eş seçme davranışlarının toplumsal boyutlarını açıklamamız için gerekli kavramsal çerçeveyi sunmaktadır.

Yukarıda bahsedilen evlilik türlerinin çoğu neredeyse her toplumun ilkel, geleneksel veya modern ve sonrası aşamalarında yaygın olarak görülen evliliklerdir. Bunun yanında özellikle antropoloji disiplinin araştırma ve katkılarıyla toplumlara özgü iç dinamiklerin neticesinde yerel birçok evlilik türünün de varlığı bilinmektedir.

Örneğin, Türkiye'ye özgü *levirat* ve *sorarat* adı verilen iki evlilik biçiminin ilkinde, evli bir erkeğin ölümünden sonra dul kalan kadının kayınbirader ile evlenmesi; ikincisinde ise evli bir kadının ölümünden sonra dul kalan erkeğin baldızı ile evlenmesi uygulamasıdır (Lundberg, Schrag & Larsen, 1970, s. 111). Her iki evlilik türü nihayetinde içten evlenmenin bir biçimidir ve endogamilerin en yaygın görevi olan evlenmeler yoluyla iki aile arasında kurulmuş birlikteliğin devamlılığını korumak prensibine uygundur (Bağlı & Sever, 2005).

1.3. Aile ve Evlilik Yapısındaki Değişimler

Aile ve evlilik kavramlarına dair ortaya konulan farklı sınıflandırma ve tanımlamaların, tarihsel süreçte ailenin geçirmiş olduğu yapısal değişimlerden kaynaklandığı görülebilmektedir. Özellikle Sanayi Devrimi sonrası dönemde meydana gelen toplumsal değişimlerin, ailenin yapısını yeniden inşa edecek türden etkiler yarattığı söylenebilir. Bu değişimlerin başında kentleşme, bireyselleşme, cinsiyet rollerinin ve beklentilerin dönüşümü gelmektedir.

Kentleşme süreci, geniş aile yapılarının parçalanmasına ve çekirdek ailelerin yaygınlaşmasına neden olmuş, aynı zamanda aile yapılarında çeşitlilik yaratmış ve cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanmasına yol açmıştır. Bu değişimler, ailelerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarında köklü dönüşümler yaratmıştır. Kentleşme süreciyle birlikte aileler daha küçük ve bağımsız hâle gelmiş, kırsal alanlardaki geniş aile yapıları yerini çekirdek ailelere bırakmıştır (Kaldate, 1962, s. 103-105).

1970'lerden itibaren Avrupa'da doğurganlık ve evlenme konusundaki davranış değişiklikleri dikkate değerdir. Geleneksel çekirdek ailelerin çöküşünde en önemli gösterge doğurganlık hızının düşmesidir denilebilir. Kadının iş gücü piyasasına katılımı, yaşam koşullarının ağırlaşması, işsizliğin yaygınlaşması gibi muhtelif sebepler çiftlerin çocuk dünyaya getirmeye dair çekincelerini besleyen unsurlardandır. Bunun yanında neredeyse tüm dünyada boşanmaların artması ve bireysel yaşamın yaygınlaşması ailenin geleneksel tanım ve yapısındaki değişimlerle ele alınması gerekliliğini doğurmaktadır (Sayın, 2020, s. 107).

Geleneksel aile yapısında, evlilik rollerine dair sorumluluklar genellikle cinsiyete dayalı olarak belirlenmiş ve keskin sınırlarla çizilmiştir. Ancak günümüzde bu sınırlar giderek esnemekte ve cinsiyet temelli ayrımlar belirsizleşmektedir (Kasapoğlu, 2018, s. 7). Bu belirsizlik, özellikle kadınların iş yaşamına daha fazla katılmasıyla birlikte, ev içi sorumluluklar gibi alanlarda boşlukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Yıldırım, 2021, s. 109).

Artan bireyselleşme ve değişen yaşam tarzları, romantik ilişkilerde sorumluluk paylaşımı konusunda çatışmaları da beraberinde getirmektedir (Beck & Beck-Gernsheim, 2012, s. 12). Hem ev içinde hem de ev dışında emeğin paylaşımıyla ilgili belirsizlikler, çalışmaya başlayan kadınların sağlıklı ilişkileri sürdürmek zorunda olmadıklarının ve

kendi başlarına ayakta durabileceklerinin farkına varmalarıyla birlikte, ilişkilerde çözümlere ve boşanma oranlarında artışa yol açmaktadır (Kasapoğlu, 2018, s. 7).

Nihayetinde aileyi etkileyen bu türden değişimler eşleşme ve evlilik davranışlarının geleneksel çizgiden ayrılarak modern denilebilecek yeni biçimlerin gün yüzüne çıkmasına sebep olması bakımından önemlidir.

1.4. Homogami: Toplumsal Boyutları ve Kuramsal Yaklaşımlar

Sınıf, kast veya akrabalık bağı yoluyla gerçekleşen geleneksel toplumlara özgü endogami türü evlilikler, modern toplumlarda bireyselleşmenin yükselmesi ile paralel olarak kendine benzer olanı seçme yönündeki eğilimi diğer adıyla *homogami* türü evlilikleri ortaya çıkardığı iddiasıyla beraber yapılan çalışmalarda homogaminin sık sık endogami kavramı yerine kullanılabildiği görülmektedir.

Burgess ve Wallin (1943)'e göre endogami belirli bir toplumsal gruba aidiyetten kaynaklanmaktadır ancak homogami benzer sosyo-ekonomik, kültürel veya demografik unsurların “birbirini çekmesi”dir. Kalmijn (1998) ise endogamiyi kişilerin kendi grubundan diğeriyle evlenmesi; homogamiyi sosyal statüsü yakın kişilerin *seçici eşleşme davranışı* (*assortative mating*) olarak tanımlamaktadır.

Her ne kadar iki evlilik biçimi birlikte anılsa da buradaki en temel ayrım homogaminin, endogamiye kıyasla daha geniş bir kavramsal çerçeveyi ifade etmesidir. Bir evliliğe endogami diyebilmemiz için önce grup ittifaklarından sonrasında bu ittifakların endogamilerden elde ettiği/edeceği çıkarlardan bahsedilmesi gerekmektedir. Toplumsal grup kimi zaman dini bir tarikat kimi zaman bir meslek sendikası olarak karşımıza çıkabilmektedir. Kişilerin bu gruplara bağlılıklarıyla gerçekleştirdiği evlilikler muhakkak endogami olarak adlandırılacaktır.

Ancak bir futbol takımı taraftarının diğer futbol takımı taraftarıyla evlenmesine endogomi diyemediğimiz gibi herhangi bir toplumsal grubun varlığı olmadan da bireyleri diğerlerine yaklaştıran ve hatta eşleşmelerini sağlayan toplumsal kabullerin, normların, kuralların, zorlayıcı sebeplerin varlığını da yadsımak mümkün değildir. İşte modern dünyada bireylerin, kontrolü altında ya da değil; romantik ilişkilerinde kendisinde olana doğru yönelmesinin/yöneltilmesinin ve kendisinde olanı seçmesinin/seçmek zorunda kalmasının adı homogamidir.

Kelime kökeni itibarıyla homogami kavramı Yunanca *homo* ve *gamy* sözcüklerinin birleşiminden türemiştir. *Homo*, “aynı eşit, benzer ve denk” anlamlarına gelirken; *gamy*, antropolojide “evlilik” ve biyolojide “döllenme” anlamına gelmektedir (Online Etymology Dictionary, t.y.). Sözlük anlamıyla homogami kavramı ise “benzer özelliklere (örneğin yaş, sosyo-ekonomik statü, dini inanç vb.) sahip kişiler arasındaki evlilik veya başka bir ilişki”dir. Bu bağlamda homogami basit olarak “benzeri ile birlikte olmak” demektir (Open Education Sociology Dictionary, t.y.).

Eckland (1968)’a göre bireyin potansiyel eşinin, kendisiyle aynı sosyal sınıftan gelmesi durumunda en uygun aday olarak kabul edilmesi sık gözlemlenen bir durumdur. Lynch (2023)’e göre ise bireylerin genellikle eşlerini tanıdıkları kişiler arasından seçmesinin nedeni benzer sosyal statü göstergelerine sahip kişilerle bir arada, aynı ortamda veya mekânda yaşamalarıdır. Bu mekanlar olası/potansiyel eşleşmelere zemin hazırlayan bir partner havuzu (*partner pool*) yaratarak benzer statü göstergelerine sahip olan insanlar için ortak denilebilecek türde deneyim ve değerlerde buluşulan bir eğilime sebebiyet vermektedir. (Lynch, 2023, s. 15).

Kerckhoff (1964), homogami konusunda kavramsal bir karmaşanın hâkim olduğunu ve konu hakkında yapılan çalışmaların belirli şablonlara takılıp kaldığını düşünmektedir. *Patterns of Homogamy and The Field of Eligibles* isimli çalışmasında seçici eşleşme ve homogamiye dair seçimlerin genellikle geniş sosyal kategoriler içinde yapıldığını, basit genellemelerin ötesine pek geçilemediğini ve konu hakkında sosyolojik analizlerin zaten yapıldığı farz edildiği için araştırmayı bırakıldığını iddia etmektedir:

“Eğer toplumumuzdaki kişilerin değişken derecelerde gerçekleştirdiği bir homogami normu olduğunu varsayarsak, “benzer benzerle evlenir” şeklinde genel bir norm olduğunu mu yoksa “Siyah, siyah ile evlenir”, “Protestan, protestan ile evlenir”, “üniversite mezunu, üniversite mezunu ile evlenir” gibi bağımsız normlar seti olduğunu mu varsaymalıyız? İlk görüş, bireyin homogami normuna çeşitli boyutlarda (ırk, din, sınıf vb.) uyumunu gerektirirken, ikinci görüş bunu gerektirmez. Homogami tartışmalarında “yakını ve benzeri arama eğilimi” önerilmiştir, ancak böyle bir eğilimin kanıtı mevcut değildir. Genel olarak, eş seçiminde homogamiye dair kalıplar iyi tespit edilmiş olsa da bu kalıpların arkasındaki sosyal mekanizmaları anlamak daha fazla araştırma gerektirmektedir” (ss. 289-291).

Homogami kavramsal olarak oldukça alenî görünse dahi içeriği muğlaklığını korumaktadır. Konu hakkında yapılan çalışmaların ilk olarak “gerçekten de bu eğilim mevcut mu?” sorusunu yöneltmesi gerekmektedir zira bu eğilim öncelikle varsayımsal bir kabuldür. İkinci olarak ise benzerliklerin nerede aranması gerektiği problemi doğmaktadır. Literatür bu konuda bize yol gösteriyor gibi görünse dahi her bir toplumun kendine has, otantik konumu kolaylıkla gözden kaçabilmektedir. Bunun yanında özellikle modern ve sonrası süreçte eş seçiminin bireylerin kendi başlarına inisiyatif kullandığı davranış alanlarına dönüştüğü fikrine mesafeli durmak gerektiğine kanaat getirilebilir. Sosyal olgu ve olayların hiçbir zaman tek boyutlu veya tek bağlamli olmadığı bilakis toplumsal sistemin, onu oluşturanların aynı zamanda oluşturucusu konumundaki münasebet gözden kaçırılmamalıdır. Bireysel inisiyatif alanlarının özünde, onlardan önce ve sonra sınırların çoktan belirlenmiş olduğunu neredeyse her eylem ve durum dâhilinde görmek mümkündür.

1.4.1. Homogamiye Yapısal Bir Bakış: Hipergami Bir Anomi mi?

Homogami ile ele alınması gereken iki kavram *hipergami* ve *hipogami*dir. Hipergami, bir bireyin kendi sosyal statüsünden (kast veya sınıf) daha yüksek olarak kabul edilen biriyle evlenmesini tanımlamaktayken; hipogami bireyin, kendi sosyal statüsünden daha düşük sosyal statüye sahip diğeriyle evlenmesini ifade etmektedir. Sosyal olarak eşit olmayan bireyler evlendiklerinde, her iki durum da (hipergami ve hipogami) kaçınılmaz bir şekilde gerçekleşmektedir (Lord, 1985, s. 51).

Davis (1941) kast sisteminin katı şekilde uygulandığı toplumlardaki (çalışmada daha çok Hindistan örneği üzerinden durulmuştur bunun yanında Nazi Almanyası, Güney Afrika kabilelerinden örnekler de verilmektedir) evlilikler üzerine yaptığı araştırmada, kast sisteminin endogamiyi zorunlu kılmasına rağmen hipergami gibi norm-dışı evliliklerin ve/veya evlilik dışı ilişkilerin varlığını sorgulamaktadır. Çalışmada üst kast sınıfından erkeklerin, alt kast sınıfından kadınlarla evlilik dışı birliktelikler kurabildiğini ve bu birlikteliklerden doğan çocukların babanın statüsüne sahipmiş gibi büyütülmeleriyle kast sınırlarının yeniden tanımlanmasına sebep olduğu anlatılmaktadır. Çalışmanın ana argümanı, toplumsal normları ihlal eden evliliklerin, normları ihlal etmeyen evliliklerden her zaman daha az olacağı yönündedir ancak kast sisteminin

    lmesinde norm-dışı diyebileceğimiz gayrimeşru evliliklerin belirleyici bir rol   olduğu vurgulanmaktadır (Davis, 1941, ss. 390-395).

Merton (1941), kastı dahi bozabilen norm-dışı evliliklere dair sorgulamayı bir adım ileriye taşıtmaktadır. ABD’de ırklar arası evliliklerin yapısını incelediği *Intermarriage and the Social Structure: Fact and Theory* isimli çalışmasında, beyaz ve siyahi bireyler arasındaki evlilikte sosyal bir alış-veriş olduğunu ve bunun da ancak partnerler arasındaki statü farkından ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır. Özellikle sosyo-ekonomik (eğitim, gelir vb.) statünün altı çizilmektedir: Azınlık veya çekinik konumdaki siyahi eşin çoğunluk veya baskın konumdaki beyaz partnerinden yüksek olan sosyo-ekonomik statüsüyle, beyaz eşin toplumsal konumunun değiş-tokuş edildiği iddia edilmektedir (Merton, 1941; Wang, 2006, s. 11).

Toplumsal yapıda heterogam evliliklerin bir türü olarak ele alınabilen hipergaminin (hipergaminin varlığında zorunlu şekilde hipogami doğacağını söylendiği için her iki kavramın aynı anda kullanılmasına gerek yoktur) mevcut yapının     lmesinde veya toplumsal tabakalaşmanın önüne geçmesinde ne derece etkili olduğu tartışmalı bir konudur. Bu evlilikler hem Davis’in belirttiği üzere tekil örnekler olarak kalabilmekte hem de Merton’un savunduğu şekliyle statülerin değiş-tokuşu, yeni bir “denk yapı” yaratarak “anomi”yi ortadan kaldıracılabilmekte ve böylece mevcut toplumsal yapı varlığını devam ettirebilmektedir.

1.4.2. Sosyal Kapanma Teorisi ve Elitlerin Homogamisi

Sosyal tabakalaşma, toplumsal kimliği geliştirmek ve sürdürmek amacıyla sınıf oluşumunun tamamlayıcısı niteliğinde ele alınabilecek süreçtir. Bu sürecin sonucu, ebeveyn- ocuk ve karı-koca ilişkileri gibi stratejik sosyal ilişkileri etkileyerek uzun vadeli makro sosyal eşitsizliklerin yeniden üretilmesi olarak ortaya çıkabilmektedir.

Nitekim Haller (1981)’e göre evlilik kararındaki tabakalaşma mekanizmaları içerisinde evlilik homogamisi desenleri tabakalaşmanın pekiştireciyken, heterogamiler ketleyici konumdadır.

Marx’ın sınıf kavramı yerine kullanılabilen ancak bundan başkaca bir şeyi ifade eden Weber’in “statü grubu” kavramı, belirli grupların sosyal, ekonomik veya kültürel avantajlarını korumak ve bazı tekелci imtiyazları elinde tutabilmek için belirli yaşam

tarzları biçiminde tüketimde yer almasını ifade etmektedir (Weber, 1968'ten akt. Giddens, 2020, ss. 301-302). Weber'e göre statü; hayat tarzına, formel eğitime, ailesel sınıf kökenine ya da mesleki saygınlığa ve nihayetinde meşru evliliğe dayanmaktadır (Weber, 2012, s. 427). Statü grupları sahip olduğu kaynakları ve fırsatları paylaşmamak adına diğer grupların bu kaynaklara erişimini birtakım bürokratik ve sosyal mekanizmalar aracılığıyla kısıtlayabilmektedir. Örneğin, iş yerlerinde belirli pozisyonlara erişim için gerekli sertifikaların sadece belirli gruplar tarafından elde edilebilmesi, elit sosyal kulüplere üye olmak, elit okullarından mezun olmak ve nihayetinde bir diğer elite evlenmek. Weberci bir bakışla üst sosyo-ekonomik sınıf veya elit statü grubunun diğer statü gruplarına göre daha homogamik davranacağı yönünde bir çıkarımda bulunulabilir.

Sosyal kapanmanın evlilik düzeyinden kasıt ise toplumsal dikey hareketliliğin elit homogamileri yoluyla önünün kesilmesini ifade etmektedir (Weber, 2012, s. 297). Evlilikleri yeni bir kuşağı yaratan kurum olması vasfıyla değerlendirdiğimizde sosyal kapanma kuşaktan kuşağa sirayet edebilecek bir boyut kazanmaktadır. Elitlerin birbirleriyle evlenmesi, bir kazan-kazan durumudur bu nedenle sosyo-ekonomik statüsü yüksek kesim için nesilden nesile süren istikrarlı bir homogami eğiliminden bahsedilebileceği gibi bu kapanma durumu her zaman araştırmaya/tartışmaya açık bir pozisyondadır denilebilir

1.4.3. Homogaminin Makro Ekonomik Kuramı

1.4.3.1. Evlilik Pazarları

Coombs (1961), homogami türünden eşleşmeleri birey için daha büyük öneme sahip olduğu düşünülen değerlerin bireyin değer sisteminde "öncelik" olarak yer alması ve buna karşı duygusal türden bir tepki oluşturması olarak ele almaktadır. Coombs'un aksine Becker (1973), evliliği bireylerin duygusal tepkileri sonucu ortaya çıkmış bir birliktelik tanımıyla sınırlamamaktadır. O'na göre evlilik tıpkı ekonomi piyasalarında olduğu gibi sınırlı kaynağın yer aldığı rekabetçi bir "pazar"dır. Evliliğin rızaya ve tercihe dayandığı durumlarda, evlenen kişilerin bekâr kalmaktan daha yüksek bir fayda seviyesine ulaşmayı bekleyeceğini varsayarak birçok erkek ve kadının eş arayışı için rekabet hâlinde olduğunu ve bunun bir evlilik pazarı (*marriage market*) ortaya çıkardığını düşünmektedir.

Evliliğe konu her kişi, evlilik pazarlarındaki koşulların getirdiği kısıtlamalar altında en iyi eşi -tıpkı tüketim davranışlarında en iyi fiyata en iyi metaya sahip olma arzusu gibi- tercih etmeye çalışmaktadır. Böylece çoğu yetişkinin neden evli olduğunun yanı sıra gelir, eğitim ve diğer özellikler bakımından neden benzer özelliklere göre sıralanarak eşleştiğinin bir açıklaması sunulmaktadır (Becker, 1973, ss. 815-817) Bununla beraber denk kaynaklara ve sosyo-ekonomik statüye sahip kişilerin birlikteliklerinde elde edilen faydalar veya ödüller stratejik sayılabilecek biçimde en üst düzeye çıkarılabilmektedir (Aydın, 2018; Campbell, 1971; Schoen, 1986).

Toplumsal sınıflandırmanın eş seçiminde en önemli kriter olduğu durumlarda, erkekler ve kadınlar arasındaki rekabet daha kısıtlıdır ve yalnızca aynı toplumsal sınıfın üyeleri arasında gerçekleşir. Modern dönemde eş seçimi kriterleri artmıştır; çünkü artık bireyler toplumsal statüleriyle eşleştirilmiş biçimsel mekanizmalardan yoksundur. Eş seçimi kriterleri hem çeşitlenmiş hem de rafine hâle gelmiştir ve en önemlisi bu kriterler kişisel beğeni dinamiklerine entegre olmuş durumadır. Sonuç olarak, eş seçiminin bireyselleşmesi, evlilik piyasalarının "serbestleşmesi" ve arayış süreçlerinin, her bir kişinin toplumsal, psikolojik ve cinsel özelliklerini değiş tokuş ettiği bir piyasa gibi düzenlenmesi arasında bir yakınlık vardır (Illouz, 2013, s. 94).

1.4.3.2. Ters U Hipotezi

Para piyasalarının ivmesi için geliştirilmiş *Kuznets* veya *Greenwood-Jovanovic* *Ters-U Hipotezi* olarak bilinen ters U hipotezinin evlilik piyasasındaki karşılığının homogami eğilimlerine dair grafik çıktılarında görüldüğü aktarılmaktadır (Akıncı & Akıncı, 2016; Schwartz, 2010a; Schwartz & Mare, 2012). Homogaminin tıpkı bireyselleşme ve post-materyalleşme gibi sosyo-ekonomik statüye dayalı eğitim ve gelir düzeyi yönünde görülmesinin altında, demografik dönüşüm ve toplumsal gelişmişlik düzeyiyle birtakım paralellikler barındırdığı deklare edilmektedir. Çalışmalar, ekonomik olarak daha gelişmiş refah toplumlarında sosyo-ekonomik statü homogamisinin altından özellikle eğitim homogamisinin yaygınlaşması yönünde bir trendi ortaya koymaktadır. Gelişimin ilerlemesiyle eğitim homogamisi eğiliminin düşüşe geçme yönünde bir istatistiğe sahip olduğu ve gelişimin en ileri aşamalarında zayıfladığı veya sabit kaldığı yönünde ters U şeklinde bir grafikte tasavvur edilmektedir. Buna karşın gelişmekte yahut gelişmemiş toplumlar eğitim homogamisine zayıf bir eğilim göstermektedir. Ters U grafik

modelinin başlangıcındaki en düşük değerler bu ülkeler için kaydedilmektedir. Bu toplumlarda eşleşme yapılarında sosyo-ekonomik statüden kültürel değerlerin ön plana çıktığı (örneğin, din ve mezhep), homogami eğilimlerinde bunların etkili olduğu ifade edilmektedir (Domański & Przybysz, 2007; Bouchet-Valat, 2018; Önder Erol & Zor, 2022; Schwartz, 2010b; Smits, Ultee & Lammers, 1998).

Smits, Ultee ve Lammers (1998)'in ortaya koyduğu çalışmada 65 farklı ülkede eğitim homogamisi incelenmiş ve genel olarak daha gelişmiş ülkelerde eğitim homogamisinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Örneğin Batı Avrupa ve Kuzey Amerika gibi gelişmiş bölgelerde, eşlerin eğitim seviyelerinin daha çok benzeme yönünde bir eğilime sahip olduğu saptanmıştır. Bu durum sosyal statü ve yaşam tarzlarını korumak ve sürdürmenin yanında entelektüel beklentiler ile ilişkilendirilebilmektedir. En yüksek eğitim seviyelerinin görüldüğü İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya gibi Nordik ülkelerde ise bu eğilimin doygunluk noktasına ulaşarak zayıfladığı rapor edilmiştir. Böylece bir toplumda homogami eğilimlerinin yönü ve açısı, toplumsal açıklığın ve gelişmişliğin anlatılmasında kullanılabilecek bir araç olarak görülebilmektedir.

1.4.4. Romantik İlişkiler Homogamiyle Çelişiyor mu?

Homogami eğiliminin oluşmasındaki zorlayıcı ekonomik ve toplumsal etkenlerin varlığını yadsıyarak bireylerin salt 'özgür' seçimlerinin ve tercihlerinin bir sonucu olarak ele almak insanın tek boyuttan ibaret olduğunu öne sürülmesiyle eş değer olduğu görüşüyle tercihlerin ve özgür seçimlerin geri plana itildiğine dair bir alt metin okunmamalıdır.

Nitekim sosyal araştırmacılar "tercih" kavramıyla, genellikle bireylerin yaptıkları seçimleri ve kendi sosyal değerleri ve inançlarıyla motive edilen irade alanlarını anlamaktadır. Elbette insanlar farklı nedenlerle evlenebilirler: bazıları aile kurmak isteğiyle, bazıları ekonomik kaygılarla, hatta bazıları ulusal çıkarlar nedeniyle, bazıları ise romantik aşk için.

Mu ve Xie (2014)'e göre tarım toplumu aşamasından sanayi toplumu aşamasına geçilmesiyle ekonomik kaygılarla gerçekleşen evliliklere duyulan gereksinim ve istek azalmış, genç yetişkinlerin etkileşim olanaklarının artmasıyla romantik birlikteliklere dayalı evlilikler giderek kabul edilen ve hatta baskın bir temel hâline gelmiştir. Bireylerin

romantik aşk temelinde evlilik gibi bağlar kurabildiği su götürmez bir gerçektir, buna rağmen kabul edilmelidir ki romantizm, partnerlerin doğrudan etkileşimde bulunduğu; yaş, kültür, sosyo-ekonomik statü ve fiziksel koşullar gibi özellikler açısından yakın, benzer, aynı veya denk olduğu durumlarda daha olasıdır (Mu & Xie, 2014, s. 142).

Zira araştırmalar romantik ilişkiler için popüler olan 'karşıtların birbirini çektiği' düşüncesinin aksine, eşlerin beklenenden daha fazla benzerlik örüntüleri sergilediğini göstermektedir (Schellenberg, 1960, s. 157). Luo (2017)'nin ortaya koyduğu çalışmada çiftler arasındaki en yüksek korelasyonların genellikle yaş ve etnik köken gibi değişkenlerde gözlemlendiği, bunu eğitim düzeyi ve tutumların izlediği; en zayıf korelasyonların ise genellikle kişilik özellikleri ve fiziksel karakteristiklerde bulunduğu ifade edilmektedir.

Günümüzde eş seçimi, romantik ve cinsel başarıya ulaşmanın bir yolu olarak görülmekte ve bu, oldukça rekabetçi bir piyasada gerçekleşmektedir. Bu romantik tabakalaşma birkaç bileşenden oluşmaktadır. İlki, sosyal statünün cinsel arzuyu nasıl beslediği ve şekillendirdiği ile ilgilidir. Örneğin, yüksek statülü birinin 'seksi' bulunması. Çekici olmak, kişinin sosyo-ekonomik durumu ile bağlantılıdır. Diğer bir yön ise, cinsel çekiciliğin kendi başına bir değer haline gelmesidir. Bu, eş seçimi için bağımsız bir kriter haline gelmekte ve diğer ölçütlere zarar verebilmekte ya da onlarla uyumlu olabilmektedir. Aşk ve cinsel özgürlüğün yaygınlaşması, cinselliğin ekonomiyle nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Modern dönemde, cinsel arzuların ekonomik sistemle bağlantılı hale geldiği gözlemlenmektedir. Bu durum, cinsel rekabetin irade ve arzuyu nasıl değiştirdiğini ve arzunun ekonomik kavramlara (arz-talep kanunu gibi) benzer hâle geldiğini ifade etmektedir (Illouz, 2013, ss. 101-102).

Homogaminin romantizm temelindeki ilişkilerle çelişmediği hatta bu türden bağlılıklara, eşleşmelere ve hatta evliliklere çoğu zaman zemin hazırladığı anlaşılmaktadır. Öyle ki internet ve sosyal medya aracılığıyla yaygınlaşan çeşitli eşleşme platformlarında kullanıcıların yaş, eğitim, meslek vb. bilgilerini karşılıklı olarak paylaşarak romantik bir ilişkiye başlamadan önce belirli filtrelelere başvurması bu duruma çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir.

1.5. Ampirik Çalışmalarda Homogami Biçimleri

Literatürde gelir, eğitim, etnik köken/ırk, din, mezhep, yaş, evlilik sırası veya yeniden evlenme, meslek, sınıf kökeni, evlilik doyumu ve istikrarı, bireysel indikatörler vb. faktörlere bağlı pek çok homogami biçimi geniş bir şekilde incelenmekte ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmada ise sosyo-demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik olarak ele alınan homogami biçimleri çeşitli ampirik çalışmalardan hareketle aktarılmaktadır.

1.5.1. Sosyo-Demografik Homogami

1.5.1.1. Yaş Homogamisi

Evlilikte yaş homogamisi kavramı, bireylerin yaşça benzer kişilerle evlenme eğilimini ifade etmektedir. Özellikle Avrupa ve ABD’de yapılan araştırmalar; evliliklerin, 1900’lerin başlarında yaş heterogamisi ile karakterize edilirken, 20. yüzyılın (yy.) ikinci yarısına yaklaştıkça yaş homogamisine doğru kaydığını ve bu trendin 20. yy.ın ikinci yarısından itibaren ivme kazandığını ortaya koymuştur (Atkinson & Glass, 1985; Van de Putte ve diğ., 2009; Vera, Berrardo & Vandiver, 1990; Esteve, Cortina & Cabré, 2009).

Örneğin Atkinson ve Glass (1985)’ın yaptığı bir çalışmada, 1900, 1960 ve 1980 yıllarına ait ABD nüfus sayımı verileri kullanılarak eşler arasındaki yaş farklarının zaman içinde farklılık gösterip göstermediğini anlamak için birtakım yapısal değişkenler incelenmiştir. İncelenen değişkenler arasında eğitim, çalışma durumu, meslek, yıllık hanehalkı geliri, ırk, kırsal veya kentsel ikamet, evlilik sayısı ve evlilik süresi bulunmaktadır. Çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlara göre, 1900 yılında evlilikler yaş heterogamisi göstermekteyken, 1960 ve 1980 yıllarında yaş homogamisine evrildiğini ve eşler arasındaki yaş farkının en az 5 yaş olduğu evliliklerin, yakın veya aynı yaş evliliklere kıyasla daha düşük sosyo-ekonomik özelliklerle karakterize edilmektedir. Genel olarak, yaşa bağlı heterogami ise göçmenlik, düşük eğitim seviyeleri, düşük aile geliri, düşük mesleki statü ve çalışmıyor olmak ile ilişkili bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmada, yaş homogamisinin yükselmesine dair mevcut trendin, kadın-erkek eşitliğine yönelik düşünsel değişimin ve feminist hareketlerin bir sonucu olabileceği vurgulanmaktadır.

1.5.1.2. Evlilik Sırası Homogamisi

Evlilik sırası homogamisi, eşler arasında geçmiş evlilik deneyimlerindeki benzerliği ifade etmek için kullanılmaktadır. Evlilik geçmişleri, ilk evlilik, boşanma ve yeniden evlenme gibi farklı durumları içerir. Ono (2006), ABD’de 1970-1988 yılları arasında gerçekleşen evlilikler üzerine yaptığı araştırmada, boşanmış ve hiç evlenmemiş kişilerin benzer evlilik geçmişine sahip kişilerle evlenme olasılığının yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

1.5.2. Kültürel Homogami

Kültürel homogami kavramı, evliliklerde eşler arasında benzer etnik köken, dini inanç ve mezhep aidiyetleri gibi kültürel belirteçlerin birbirine yakın veya aynı olmasını ifade etmekte kullanılabilir.

Smith (1991), *National Identity* isimli çalışmasında baskın etnik kültürün ulusal kimlik oluşumunda merkezi bir rol oynadığını, ancak bu durumun azınlık gruplar için daha karmaşık ve olumsuz algılar yaratabileceğini ileri sürmektedir. Azınlıklar veya marjinalleşmiş grupların, sosyal dışlanma, ayrımcılık, farklı kimlik ve kültürel değerler, politik ve ekonomik eşitsizlikler vb. nedenlerle etnik konsolidasyona yönelik daha olumsuz tutumlar geliştirebileceği düşünülmektedir. Örneğin 13 Doğu Avrupa ülkesinde yapılan bir çalışmada, çoğunluk ve azınlık etnik grupları arasındaki (örneğin, Slovaklar ve Macarlar; Estonya’daki azınlık Ruslar vb.) kutuplaşmaya yönelik tutumlarda görülen farklılıklar incelenmiş, bunun dilsel ve dini olmak üzere kültürel farklılıklardan beslendiği ortaya konulmuştur. Etnik kutuplaşmanın evliliklerde ya da gündelik etkileşimlerde görülen gruplar arası sosyal mesafelerin korunmasıyla sürdürüldüğü kaydedilmiştir (Evans & Need, 2002)

Gündüz-Hoşgör ve Smits (2002), Türkiye’de Türk-Kürt evliliklerini incelediği çalışmanın bulgularına göre günümüz Türkiye’sinde, kendi etnik grubu içinde evlenme eğiliminin oldukça güçlü olduğu, Türk-Kürt evliliklerinin ise çoğunlukla Kürt erkekleri ile Türk kadınları arasında gerçekleştiği ve eğitim açısından, en yüksek evlilik eğilimlerinin düşük eğitim seviyesine sahip Türkler ve yüksek eğitim seviyesine sahip Kürtler arasında olduğu ifade edilmektedir (Gündüz-Hoşgör & Smits, 2002).

Smits ve diğ. (1998), bir toplumdaki baskın dini inançların ve mezhepsel aidiyetlerin evlilik tercihlerini belirlemedeki konumunu klasik Katolik ve Protestanlık örneği üzerinden ifade etmektedir; Avrupa'nın ağırlıklı Protestan nüfusa sahip bölgelerinde sekülerliğin etkisi altında eşleşmelerinde daha esnek olabileceğini ancak ağırlıklı nüfusun Katolik olduğu bölgelerde eşleşme davranışlarının ebeveyn kontrolünde 'aileye uygun' kimselerin tercih edilmesi yoluyla gerçekleştiği düşünülmektedir. Benzer bir şekilde İslam dininin yaygın olduğu ülkelerde daha fazla homogami görülmesi beklenmektedir fakat burada homogaminin yönü eğitimsel ya da ekonomik kaygılardan değil örneğin akraba-kuzen evlilikleri gibi kültürel yapıdan kaynaklanabildiği yönünde bir fikir ortaya atılmaktadır (Smits ve diğ., 1998, s. 269).

Yine Kalmijn'in 1991 yılında yayımlanan *Shifting Boundaries: Trends in Religious and Educational Homogamy* başlıklı makalesi, Protestanlar ve Katolikler arasındaki evliliklerin 20. yüzyıl boyunca arttığını ve dini sınırların öneminin azaldığını göstermektedir. Aynı dönemde eğitim grupları arasındaki evliliklerin azaldığı, dolayısıyla eğitim sınırlarının daha güçlü hale geldiği belirtilmektedir. Kalmijn, eğitimin dinin yerini alarak eş seçiminde daha belirleyici bir faktör olduğunu öne sürmektedir. Böylece kültürel homogaminin endogamiye daha yakın bir konumda olduğu açıklanmış olmaktadır. (Kalmijn, 1991b).

1.5.3. Sosyo-Ekonomik Statü Homogamisi

Evliliklerde eşler arasında eğitim, meslek, gelir gibi sosyo-ekonomik faktörlerce yakın veya aynı düzey eşleşmelerin görülmesi sosyo-ekonomik statü homogamisi olarak adlandırılabilir.

Kalmijn (1991a)'nin yayınladığı *Status Homogamy in the United States* başlıklı çalışması, sosyo-ekonomik statünün evlilik seçimleri üzerindeki etkisini ve bu durumun toplumsal hareketliliği nasıl sınırlayabileceğini inceleyen önemli bir araştırmadır. Çalışmada Kalmijn, evliliklerde edinilmiş veya atfedilmiş (*ascriptive*) özellikler ile sonradan kazanılmış (*achievement-oriented*) özelliklerden hangisinin eş seçiminde daha önemli birer etken olduğunu sorgulamaktadır; eşlerin babalarının meslek grupları dolayısıyla ailesel sınıf kökenleri atfedilen özellik olarak ele alınırken eşlerin eğitim düzeyleri sonradan kazanılmış özellik olarak değerlendirilmiş ve araştırma bu iki

değişken üzerinden yürütülmüştür. Çalışmanın sonuçları, ABD’de ailesel sınıf kökenine dayalı homogaminin azaldığını ancak eğitim düzeyine dayalı homogaminin arttığını göstermektedir.

Mäenpää (2015)’in sosyo-ekonomik statüdeki benzerliklerin ilişki istikrarı üzerindeki etkilerini incelediği çalışmaların sonuçları da bunu desteklemektedir. Çalışma, Finlandiya’da 1960-1977 yılları arasında doğmuş ve 1995-2002 yılları arasında birlikte yaşamaya başlamış kadınlardan elde edilen verilere dayanmaktadır. Bireylerin eğitim ve sınıf kökenleri açısından kendilerine benzer eşler seçme eğiliminde oldukları ortaya konulmuştur. Bulgular ayrıca eğitim homogamisinin ailesel sınıf kökeni homogamisinden daha güçlü olduğunu, bunun da modern bireyselleşmiş bir toplumda kişinin kendi yönelimleri ve başarılarının hayat seyrini, sınıfsal kökenden daha güçlü bir şekilde etkilediğinin göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Ancak sosyo-ekonomik statü homogamisinin, tüm statü gruplarında partner seçimini aynı derecede etkilemediği görülmüştür: Sosyo-ekonomik hiyerarşide orta sınıfta yer alanlar zayıf bir homogami eğilimi gösterirken özellikle eğitilmiş üst sınıf bireyler arasında homogami eğilimi belirgin şekilde daha güçlü olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra birlikte yaşayan bir çiftin ayrılma olasılığı değerlendirildiğinde; sınıf kökenindeki benzerliğin ayrılma riski üzerinde çok az bir etkiye sahip olduğu, eğitim homogamisinin ise birlikte yaşama istikrarını açıkça artırdığı görülmüştür. Özetle bu çalışma, statü engelleri ve kültürel farklılıkların hem partner seçiminde hem de birlikte yaşayan çiftlerin istikrarında önemli olduğunu; atfedilmiş statüye dayalı farklılıkların, sonradan kazanılmış statüye dayalı olanlardan daha belirleyici olduğunu savunmaktadır. Yine çalışmanın bir diğer savunusu; çiftlerin oluşumunda avantajlı ve dezavantajlı sosyo-ekonomik koşulların birikme eğiliminde olduğu göz önüne alındığında, sosyo-ekonomik statü homogamisinin, aileler ve haneler arasındaki eşitsizliklere katkıda bulunduğu iddiasıdır (Mäenpää, 2015, s. 81)

Ülkemizde inançların ve kültürün, tarihsel ve kurumsallaşmış kökleri mevcuttur ancak toplumda homogaminin yönü muhafazakarlık çizgisinde mi olduğu yoksa laikleşmeyle eklektik bir yapıda mı görüldüğü ayrıca bir tartışma konusudur. Çalışmada bu konuyla ilgili cevaplandırılabilir tek soru ise “Toplumda kültürel belirleyicilerin etkisinde geleneksel evlilik tutumlarına yönelik eğilimler mi hâkim yoksa sanayileşmenin

bilhassa modernite ve postmodernite etkisinde sosyo-ekonomik statü belirteçleri mi ideal eşleşme tanımına kaynaklık ediyor?” olduğudur.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TASARIMI

2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın kavramsal ve kuramsal arka planının anlatıldığı bölümde endogaminin, geleneksel toplumlarda sınıf, kast veya akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi ve korunmasında önemli bir uygulama olduğu ancak grup-içi ittifaklardan ziyade bireyselleşme ile karakterize olan modern ve sonrası dönemde bu tarz evliliklerin giderek azaldığı ifade edilmektedir. Nihayetinde geleneksel endogaminin yerini modern dönemde homogaminin aldığı argümanı ile “İzmir’de Homogami Eğilimleri: Demografik, Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi” başlıklı tezin birinci amacının, mevcut evliliklerde homogami yönünde bir eğilimin gerçekten de var olup olmadığı hakkındaki kuşkuları gidermek olduğu söylenebilir.

Dahası atasözlerimizde “davul bile dengi dengine”, “tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş”, “harman yel ile düğün el ile” vb. ifadelerde yer edinmiş olan benzerin benzeriyle olması gerektiği yönündeki toplumsal kabullerin irdelenmesi ve bu denkliğin nerede gerçekleştiği veya tutumlara ne yönde yansıdığı araştırılması söz konusudur.

Bu amaç doğrultusunda "evliliklerde eşler arasındaki benzerlikler tamamen rastlantısal mı yoksa birtakım değişkenlerin etkisi altında mı?" araştırma sorusu ele alınmaktadır. Bu soruya yanıt ararken, homogami eğilimine dair “beklendik” ve “olağan” konumun farkında olarak evliliklerdeki benzerliklerin yalnızca bir betimlemesi yahut evli çiftlere dair bir profil ortaya koymak değil aynı zamanda “ideal eşleşme” tutumlarıyla sosyolojik önem arz eden birçok değişkenin bu tutumlarla ilişkisini kapsamlı bir şekilde inceleme, araştırma ve diğer ampirik çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırma gayretinde olduğunun altı çizilebilir.

2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu tez çalışmasında literatürün bize sunduğu ampirik bulgular ve önerilerle beraber homogami; (1) demografik, (2) kültürel ve (3) sosyo-ekonomik olmak üzere üç başlık altında toplanan faktörlerle ilişkisi bakımından incelenmektedir; yaş ve evlilik sırası (demografik faktörler); etnik köken, dini inanç ve mezhep aidiyetleri (kültürel

faktörler) ve eğitim seviyesi, meslek ve gelir seviyesi (sosyo-ekonomik faktörler) değişkenleri birincil belirteçler olarak ele alınmıştır.

Öte yandan sosyo-kültürel ve bireysel-psikolojik faktörler arasında sayabileceğimiz mizaç, ilgi alanları, hobiler, espri anlayışı vb. birincil belirteçlere bağlı ikincil belirteçler çalışmanın kapsamına alınmamıştır.

Homogami toplumsal süreçlerle ilişkilendirilmekte ve bunun bir sonucu olarak görülmektedir. Bu anlamda yukarıda sayılan demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerin her aileden, her çiftten elde edilebilir olması onları güçlü birer toplumsal belirteç hâline getirmektedir. Ne var ki homogami eğilimleriyle evlilik doyumu ve istikrarını değerlendiren birçok çalışmanın önemli bulgulara sahip olduğu kaydedilse dahi bireylerin psikolojik ve kişisel özelliklerinin eş seçimlerinde etkisi, ölçüsü, boyutu, şiddeti, standardı, önemi, arzı veya talebi kişiden kişiye değişkenlik gösterdiğinden somut ve test edilebilir olmaktan uzaklaştığı düşünülerek kapsam dışında bırakılmış ve bunların başka bir çalışmaya konu olabileceği düşünülmüştür.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise örneklem profilinden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar tesadüfi örneklem seçme tekniği aracılığıyla örneklem içinde maksimum çeşitlilik ilkesi gözetilmiş olsa da araştırmanın evreninde ulaşılamamış ve temsil edilememiş veya nispeten daha az temsil edilmiş grupların olabileceğinin belirtilmesi gerekmektedir.

2.2. Araştırmanın Problemleri ve Hipotezler

“İzmir’de Homogami Eğilimleri: Demografik, Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi” başlıklı tez, kavramsal ve kuramsal çerçevede bahsedilen homogami teorisine ilişkin hipotezler, kapsamlı bir veri setine dayanan ampirik bulgularla test edilen bir alan araştırmasıdır. Bu araştırmanın ortaya çıkmasındaki temel motivasyon, “evliliklerde eşlerin birbirlerine çeşitli biçimlerde denk olup olmamasına dair tutum ve görüşler demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlere ve eşleşme davranışına göre nasıl değişmektedir” sorularına yanıt arama isteğidir. Buna göre araştırmanın temel problemleri ve bu problemlere yönelik kurulan hipotezler şu şekilde sıralanabilir:

Araştırmanın Birinci Problemi: Homogamik davranış gösterip göstermemek ile homogami tutumları arasında bir ilişki var mıdır?

Hipotez 1: Homogami davranışı gösterenlerin, göstermeyenlere göre bu davranışa yönelik homogami tutumları daha olumludur.

Araştırmanın İkinci Problemi: Homogami tutumları demografik faktörlere göre değişmekte midir?

Hipotez 2: Yaşa göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 3: Evlilik sırasına göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Araştırmanın Üçüncü Problemi: Homogami tutumları kültürel faktörlere göre değişmekte midir?

Hipotez 4: Etnik köken aidiyetine göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 5: Dini inanca göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 6: Mezhep aidiyetine göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Araştırmanın Dördüncü Problemi: Homogami tutumları sosyo-ekonomik faktörlere göre değişmekte midir?

Hipotez 7: Eğitim seviyesine göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 8: Meslek gruplarına göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 9: Gelir seviyesine göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Araştırma problemlerinin içerdiği bağımlı ve bağımsız değişkenler Şekil 1’de gösterilmiştir:

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel araştırmalarda araştırmanın konusu, yapısı ve tasarımı uygun bir yöntemin seçilmesi ve uygulanması esastır. Toplumsal araştırmalarda ise temel olarak nicel, nitel ve karma yöntem olmak üzere 3 metodolojinin var olduğu belirtilebilir. Burrell ve Morgan (1979)'a göre nicel ve nitel yöntem, son iki yüz yıldır sosyal bilimlere hâkim olan iki ana entelektüel geleneğe ait paradigmaların yöntemsel yönünü yansıtmaktayken karma yöntem ise her iki paradigmanın bakış açılarının birlikte değerlendirilmesinin sonucunda ortaya çıkmış nispeten güncel bir araştırma yöntemidir. İlk entelektüel sosyoloji geleneği “pozitivist-açıklayıcı paradigma” olarak tanımlanmaktadır. Özünde, bu gelenek insan ilişkilerini incelemek için doğa bilimlerinden türetilmiş model ve yöntemleri uygulama çabasını yansıtmaktadır. Sosyal dünyayı doğal dünya gibi ele alarak ontolojiye yönelik "realist" bir yaklaşımı benimsemektedir. İkinci entelektüel gelenek, “yorumsamacı paradigma” olarak isimlendirilmekte ve pozitivistin neredeyse tam karşısında bir yaklaşımı benimsemektedir. Evrenin nihai gerçekliğinin duysal algının verilerinden ziyade “kavrayış” veya “fikir”de yattığı varsayımına dayanmaktadır. Esasen sosyal gerçekliğe yönelik “nominalist” bir yaklaşıma sahip olduğu anlaşılabılır. Nihayetinde pozitivist paradigma ve yorumsamacı paradigma sosyal dünyayı anlamak için iki farklı rota sunmaktadır (Burrell & Morgan, 1979, s. 6-8).

“Kendilerine sosyolog diyen insanlar, toplumun sosyal güçler ve özelliklerin diğer sosyal güçler ve özelliklere bir şeyler yaptığı için bu şekilde görüldüğüne inanıyorlardı. ... Sosyologlar bu güçlere ve özelliklere ‘değişkenler’ diyorlardı. Bu değişkenlerin hangilerinin diğerlerini etkilediğini varsaymak ‘nedensel analiz’ olarak adlandırılıyordu. ... sosyal bilimi bilim yapan şey bu ‘nedensel ilişkilerin’ keşfiydi.” (Abbot, 1998, ss. 148-149).

Bu çalışmanın konusu, araştırma soruları ve hipotetik yapısı bizi pozitivist paradigmaya yakın bir konuma yerleştirmektedir. Araştırmanın tasarımında bir toplumsal olguya dair davranış (homogami davranışı) ile tutum (homogamik tutum) arasındaki ilişkiye ve bu tutumların çeşitli belirleyicilerinin ortaya çıkarılarak karşılaştırılmasına odaklanılması, araştırma verilerinin oldukça geniş bir evreni temsil ettiği düşünülen örneklemden elde edilmesi (İzmir örneği), araştırmacının ölçülebilir ve test edilebilir birtakım bulgulara ulaşmasını sağlayabilecek bilimum veri toplama araçları

(yapılandırılmış görüşme ve kısmen yapılandırılmamış gözlem) ve istatistiki analiz tekniklerine başvurması sebebiyle; bu araştırma tasarımına en uygun yöntemin Nicel Yöntem olduğuna kanaat getirilmiştir.

Öte yandan çalışma gerek yöntemsel gerek teknik anlamda deneysel olmayan nicel desenlerin birçoğunun kapsamına girebilmektedir. Bilhassa 3 araştırma deseni bu araştırmanın tasarımına elverişlidir. Bu desenler; homogami olgusuna ilişkin anlık tutum, davranış veya eğilimi elde etmesi ve tanımlanmaya/ortaya koymaya çalışılması sebebiyle (1)tarama (*survey*) deseni ve (2)betimsel desen; tutum, davranış ve eğilimlerdeki farklılıkların karşılaştırılması ve önceki çalışmaların bulgularıyla değerlendirilmesi çabası sebebiyle (3)karşılaştırma desenleridir (Mligo, 2016, ss. 50-52; Johnson, 2001, ss. 3-7)

2.4. Veri Toplam Aracı ve Ölçeğe İlişkin Bilgiler

Anket tekniği esas olarak bilgi sağlayıcıların farklı bakış açılarını, tercihlerini veya deneyimlerini elde etmek yerine, genellikle demografik bilgilerini, tutumlarını veya davranışlarını ölçmek üzere tasarlanmıştır. Ankete yanıt veren bilgi sağlayıcılar, soruları anlamak ve buna uygun yanıtlar vermek için tek başlarına mücadele etmelidir. Anket formları temelde çeşitli iletişim kanallarıyla bilgi sağlayıcılara ulaştırılarak yanıtların alınması prensibiyle uygulanmaktadır. Anketin yapılandırılmış görüşmeden farkı ise bilgi sağlayıcıyla arasına koyduğu mesafedir (Patton, 2002'den akt. Mligo, 2016, s. 89). Çalışmanın yöntemine ve desenine uygun olarak verilerin yüz yüze doğrudan bilgi sağlayıcıdan elde edilmesinin gerekliliği nedeniyle veri toplama aracı yapılandırılmış görüşme tekniği olarak belirlenmiştir.

Utibe (2020), yapılandırılmış görüşmelerin, ortak bir formatta tasarlanmış olması ve herkese aynı soruların aynı biçimde sorulmasının verilerin karşılaştırılmasını mümkün kılmasıyla güçlü bir teknik olduğunu ancak bu verileri sorgulamada yetersiz kaldığını vurgulamaktadır (Utibe, 2020, s. 19).

Bazı sosyal araştırmacılar ise araştırmacının yapılandırılmış görüşmelerde bilgi sağlayıcılardan yüz ifadesi, jest, mimikler, sorulara ilişkin deneyimlerin aktarılması ve yorumlarda bulunması gibi sözlü veya sözsüz ipuçlarının elde edilebileceğinin altını çizmektedir (David & Sutton 2004'ten akt. Utibe, 2020, s. 19). Yine veri toplama

sürecinde pek çok bilgi sağlayıcının konu hakkında şahsi görüşlerini araştırmacıyla paylaşması kısmen yapılandırılmamış gözlem imkânı sağlamış ve bu gözlemler nicel veriden elde edilen bulgularla yer yer değerlendirmeye alınarak aktarılmıştır.

Gerçekleştirilen pilot çalışma sonunda veri toplama aracı son şeklini almıştır. Buna göre yapılandırılmış görüşme formu 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm katılımcının demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik betimini, ikinci bölüm katılımcının eşinin demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik betimini ortaya koymaya yönelik sorulardan oluşmaktadır ve son olarak üçüncü bölüm ise katılımcının konuyla ilgili tutum ve görüşlerini test etmek üzere tasarlanan sorulardan oluşmaktadır. Bir sosyoloji yüksek lisans öğrencisi ve bir de araştırmacının kendisi olmak üzere 2 kişilik bir ekip oluşturularak bilgi sağlayıcılara yüz yüze uygulanmıştır.

Yapılandırılmış görüşme formunun ilk 2 bölümünde cevap seçenekleri kategorik olarak düzenlenmiştir; bu sorular nominal ölçüm seviyesinde katılımcılara ve eşlerine ilişkin tanımlayıcı verilerin elde edilmesine yönelik tasarlanmıştır (Coşkun, Altunışık & Yıldırım, 2019, s. 135).

- Katılımcının eğitim bilgisinin elde edildiği soruların kategorileri için kurumsal eğitim sisteminin basamakları ölçüt alınmıştır.
- Gelir kategorileri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’in 2024 yayınladığı 2023 yılı Gelir Dağılımı İstatistikleri bülteninde “sıralı yüzde 20’lik gruplar itibarıyla yıllık fert gelirinin dağılımı değerleri” baz alınarak oluşturulmuştur (TÜİK, 2024). Katılımcının herhangi bir gelirinin olmaması göz önünde bulundurularak ortalama gelir dağılımına denk düşen aralıklar belirlenmiş böylece katılımcının reel kazanç seviyesine göre alt, orta-alt, orta, orta-üst ve üst gelir grupları elde edilmiştir.
- Katılımcının mesleğine ilişkin bilgiler açık uçlu olarak tasarlanmış yanıtlar toplandıktan sonra kategorileri araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu kategorilerin oluşturulmasında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nün hazırlamış olduğu “Uluslararası Standart Meslek Sınıflama Sistemlerinden (*International Standard Classification of Occupations-ISCO*)” ISCO-8 temel alınmıştır (ILO, 2012). Sınıflandırmaya katılımcının çalışmama durumu gözetilerek -örneğin, emekli, işsiz veya ücretsiz ev içi emek vb.- “çalışmıyor” kategorisi eklenmiştir.

- Etnik köken, dini inanç ve mezhep aidiyetlerine ilişkin bilgiler katılımcının kendisini tanımladığı aidiyete göre açık uçlu sorular biçiminde tasarlanmıştır. Pilot çalışma uygulamasında bu sorulara yönelik spesifik bazı kategoriler elde edilmiş ve referans kategoriler olarak soruya eklenmiştir. Bu kategoriler dışında bir aidiyete sahip olan katılımcıların bunu belirtebileceğinden emin olmak ve veri kaçırmamak adına yanıt seçeneği “diğer” adı altında açık uçlu bırakılmıştır.

Yapılandırılmış görüşme formunun üçüncü bölümü ise aralık (*scale*) ölçüm seviyesinde katılımcının konuya ilişkin tutumlarının ve eğilimlerinin, “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” aralığında, kümülatif toplam skorun hesaplanabileceği ve istatistiksel olarak çıkarsanabileceği 5’li *likert ölçeği* formatına (Coşkun ve diğ., 2019, ss. 141-142) uygun olarak tasarlanmıştır.

2.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın ampirik bulgularının elde edildiği saha olarak İzmir İli seçilmiştir. Şehrin zengin etnik çeşitliliği, göç geçmişi, kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı, homogami eğilimlerini incelemek için ideal bir ortam sunmaktadır (Önder Erol & Altınoluk Düztaş, 2020, s. 31).

Öte yandan birçok metropol alanında olduğu gibi, İzmir’in çeşitlenmiş bir iş gücü piyasası özelliklerine sahip olduğu düşünüldüğünde kültürel ve sosyo-ekonomik çeşitliliğe dair bu toplam arzın ise çalışmanın sonuçları açısından geniş bir bağlamda değerlendirilmesini sağlayacağı açıktır.

Ayrıca literatürde homogami çalışmaları için en uygun alanların metropoller olduğu belirtilmektedir. (Bouchet-Valat, 2018, s. 2-3)

Çalışmanın yürütüldüğü kurumun Ege Üniversitesi olması; araştırmacının ve danışmanın her ikisinin de İzmir’de ikamet ediyor olması, elverişlilik ilkesi gereği çalışmanın İzmir’de gerçekleştirilmesinin nedenleri arasındadır.

Çalışmanın evrenini “İzmir’de yaşayan 18-64 yaşları arasında evli bireyler” oluşturmaktadır. Evreni oluşturan kişilerin sayısı TÜİK’in 2022 yılı *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi* verilerinden temin edilmiştir. Buna göre araştırmanın evrenini oluşturan kişi sayısı **1.872.891’dir** (TÜİK, 2022).

Örneklem büyüklüğü belirlenirken “Evrendeki Birey Sayısı Bilinen Örneklem Büyüklüğü Formülü” kullanılmıştır (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2004, ss. 49-50; Özdamar, 2003 s. 116; Sencer, 1989, s. 401). Bu formül şu şekildedir:

$$n = [N \cdot t^2 \cdot p \cdot q] / [(d^2 \cdot (N - 1) + t^2 \cdot p \cdot q)]$$

N: evren büyüklüğünü,

n: örneklem büyüklüğünü,

t: belirli bir anlamlılık düzeyinde,

t tablosunda bulunan teorik değeri,

p: incelenen olayın gerçekleşme olasılığını,

q: incelenen olayın gerçekleşmeme olasılığını,

d: olayın oluş sıklığına göre kabul edilen örnekleme hatasını göstermektedir.

Buna göre, N=1.872.891. Örneklemimiz, %95 güvenlik aralığında hesap edilecek olursa d=0,05 ve t tablosuna göre de t=1,96 olarak alınacaktır. Araştırmada ele alınan her bir hipotezin her koşulda eşit olasılıkla gerçekleşeceği varsayımından yola çıkarak p ve q değerlerinin her ikisi de 0,5 olarak formüle eklenmelidir. Çok büyük evrenler için evreni temsil edebilecek örneklemin büyüklüğünün “Evrendeki Birey Sayısı Bilinen Örneklem Büyüklüğü Formülü” çalışmanın evrenini oluşturan N= 1.872.891’e uygulandığında en az **384** olarak hesaplandığı aktarılabilir (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2004, s. 50; Anderson, 1990’dan akt. Balcı, 2013, s. 108; Cohen, Manion & Morrison, 2000’dan akt. Erkuş, 2005, s. 91). Her ne kadar bu sayı temsil edilebilirlik açısından yeterli görülse de veri toplama sürecinde yaşanabilecek olası sorunlar göz önüne alınarak örneklem büyüklüğü **400** olarak belirlenmiştir.

Örneklem seçilirken tesadüfi seçmeye dayanan **tabakalandırılmış-oranlı örnekleme tekniği** kullanılmıştır. Tabakalandırılmış örnekleme tekniği, evrende bulunan alt grupların belirlenmesini ve her bir alt grubun evrende var olduğu oranlara göre temsil edilmesini sağlayan bir örnekleme seçme tekniğidir (Gay, 1987).

Araştırmanın amacına bağlı olarak evrendeki her tabakanın yüzdesine göre örnekleme yansıması önemli görülmektedir. Tabakalardan örnek seçme işlemi oranlı veya oransız olarak gerçekleştirilebilmektedir. Oranlı tabakalı örneklemede, her tabakanın evrendeki oranına göre örneklem elemanları seçilir. Yani, tabakaların evrende kapladığı

oranlar, örnekleme elemanlarına yansıtılır. Bu şekilde, her bir tabakanın evrende temsil edilme oranına uygun olarak örneklem büyüklüğü belirlenir (Özen & Gül, 2007, ss. 402-403).

Bu çalışmada örnekleme oluşturan tabakalar, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müd. tarafından hazırlanan İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması/Endeksi (SEGE) referans alınarak belirlenmiştir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022). Buna göre İzmir'in ilçeleri 5 farklı tabakaya ayrılmıştır. 3, 4. ve 5. tabakalarda toplam 6 ilçe bulunmaktadır. Bu nedenle araştırmada 6 ilçeyi kapsayan bu 3 tabakanın hepsi tek bir tabaka (Tabaka 3) olarak kabul edilmiştir ve her bir ilçe karşılık geldiği tabakayı temsil etme açısından eşit kabul edilmektedir. SEGE-2022'ye göre İzmir ilçelerinin tabakaları ve örneklem içindeki temsil oranları Tablo 1A'da gösterilmiştir.

Tablo 1A. Evren ve Örneklemin Tabakalara göre Dağılımı

		Evren (N)	Yüzde (%)	Örneklem (n)
Tabaka 1	Konak, Bornova, Balçova, Karşıyaka, Çiğli, Gaziemir, Çeşme, Güzelbahçe, Urla, Narlıdere.	721.286	38,5	154
Tabaka 2	Bayraklı, Buca, Karabağlar, Kemalpaşa, Torbalı, Selçuk, Karaburun, Menderes, Aliağa, Menemen, Foça, Seferihisar, Dikili, Tire.	991.251	53	212
Tabaka 3	Bergama, Ödemiş, Kınık, Bayındır, Beydağ, Kiraz.	160.354	8,5	34
Toplam		1.872.891	100	400
Kaynak: 2022 Yılına Ait TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları (TÜİK, 2022)				

Veri toplama sürecine ilişkin plan, çeşitli fiziksel koşulların (ulaşım, hava durumu ve finansal şartlar) elverişliliği göz önünde bulundurularak çizilmiştir. Bu plana göre, Tabaka 1'den **Konak, Bornova, Karşıyaka, Güzelbahçe, Urla ve Gaziemir**; Tabaka 2'den **Bayraklı, Buca, Karabağlar, Torbalı ve Menderes**; Tabaka 3'ten ise **Kınık, Bayındır ve Ödemiş** ilçeleri seçilmiş; her bir ilçenin meydan, park gibi kamusal olarak

en kalabalık ve heterojen olduğu düşünölen lokasyonlarında 400 katılımcıya veri toplama aracı uygulanarak süreç tamamlanmıştır. Bu anlamda araştırmanın tabakalı örneklem tekniğı ile yürütölmesi, farklı demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklere sahip gruplara erişmenin, bu gruplara erişilirken yine de maksimum çeşitlilik ilkesinin gözetilmesinin ve bu grupların bilimsel olarak temsil edilmesinin pratik bir yolunu sunmuştur.

Veri toplama süreci sonunda 1 görüşme formunda kayıp verinin olduğu ve tabakalara göre örneklemin dağılımında tabaka 1 ve tabaka 2’de ± 5 frekans düzeyinde oynama olduğu tespit edilmiştir. İstatistiki ve oransal olarak yaklaşık değerler sağlanabilindiğinden bu örneklem büyüklüğü ve dağılımı uygun ve yeterli bulunmuştur. Buna göre göre nihai örneklem büyüklüğü **399**’dur ve örneklemin tabakalara göre dağılımı Tablo 1B’de gösterilmiştir.

Tablo 1B. Tabakalara Göre Nihai Örneklem Büyüklüğü

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Tabaka 1	150	37.6
Tabaka 2	215	53.9
Tabaka 3	34	8.5
Toplam	399	100.0

Toplamda 399 evli katılımcıyla tamamlanan veri toplama sürecinden sonra örneklemin sosyo-demografik profili belirginleşmiştir. Çalışma evli kişilerle yürütöldüğünden kadın-erkek dengesine dair bir kotalandırma yapılmamış nitekim örneklemdede 211 erkek, 188 kadın katılımcının yer aldığı görölmüş nispeten dengeli bir dağılım sağlandığına ikna olunmuştur. Bunların dışındaki tüm örneklem frekansları çalışmanın analiz bölümünde sunulmuş ve kullanılmıştır.

2.6. Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen verilerin analizi SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) v.29.0 istatistiksel yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Örneklem profili ve eşleşme davranışlarıyla ilgili analizlerde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma gibi betimleyici istatistik tekniklerine başvurulmuştur.

Tutumlar düzeyinde gruplar arası farklılıkların incelenebilmesi ve analiz edilebilmesi için ise çıkarımsal/ilişkisel istatistik teknikleri kullanılmıştır. Uygun analiz teknikleri verilerin normal dağılım sergileyip sergilemediğine karar verilerek seçilmiştir. Normal dağılım sergileyen veriler için parametrik istatistik tekniklerine; normal dağılım sergileyemeyen veriler için ise parametrik olmayan istatistik tekniklerine başvurulmuştur. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testlerinin sonuçlarına göre oransal (*scale*) ölçüm seviyesindeki bağımlı değişkene ait verilerin normal dağılmadığı gözlenmiştir. Ancak Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) histogramları incelenmiş ve verilerin ± 1.5 aralığında basıklık-çarpıklık değerlerinde olması sebebiyle normal dağılıma yeterince yakın olduğu kabul edilmiştir (Agresti & Finlay, 1997; Tabachnick and Fidell, 2013, ss. 81-85).

Öte yandan örneklem büyüdükçe normal olmayan veri dağılımlarının göz ardı edilebileceği iddia edilmektedir. Hair, Black, Babin ve Anderson (2010) örneklem büyüklüğünün, örnekleme hatasını azaltarak istatistiksel gücü artırmaya etkisi olduğunu ifade etmektedir. Burada benzer bir etki, örneklem büyüdükçe normallikten sapmaların olumsuz etkilerini azaltmasıyla görülmektedir. Araştırmacılar özellikle 30'dan az örneklem büyüklüklerinde normallikten sapmalar sonuçlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabildiğini fakat örneklem büyüklüğü 200 veya daha fazla olduğunda, bu etkiler önemsiz hâle geldiğini belirtmektedir. Ayrıca, grup karşılaştırmaları yapıldığında (örneğin, ANOVA'da), gruplar arasındaki farklı örneklem büyüklükleri, yeterince büyükse, olumsuz etkileri dengeleyebileceği bu nedenle çoğu durumda, örneklem büyüklüğü arttıkça normallikten sapmalar konusunda daha az endişelenilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir (Hair, Black, Babin & Anderson, 2010, ss. 71-72). Yine bu tez çalışmasının örneklem büyüklüğünün 399 gibi geniş bir veri setine dayanıyor olması verilerin normallik dağılım şartının arandığı parametrik testlerle analiz edilebilmesine olanak sağlamaktadır.

Nitekim hipotezler test edilirken bağımlı değişkene ait verilerin normal dağıldığı kabul edilerek verilerin analizinde parametrik analiz tekniklerinin uygulanabileceğine karar kılınmıştır. Gruplar arasındaki farklılıkların analizinde, 30'dan büyük örneklem için varyansların eşitliği varsayımı karşılanamasa bile kullanılabilen bağımsız örneklem t-testi ve ikiden fazla gruplar için varyansların eşitliği varsayımı altında tek faktörlü

ANOVA; varyansların eşitliği varsayımı karşılanmadığında ise literatürde diğer *robust* testlerden daha güçlü olduğu düşünülen Welch testine başvurulmuştur. Bazı durumlarda analizleri derinleştirebilmek adına tek faktörlü ANOVA sonuçlarında, hata oranlarını oldukça iyi kontrol ettiği düşünülen ve en yaygın olarak kullanılan Tukey HSD; Welch testi sonuçları içinse yine hata oranını iyi kontrol ettiği düşünülen Tamhane T2 *post-hoc* testleri uygulanarak gruplar arasındaki spesifik farklar incelenmiştir. (Büyüköztürk, Çokluk & Köklü, 2014, s. 106; Coşkun ve diğ., 2019, s.232-23; Shingala ve Rajyaguru, 2015, ss. 5-6; Yiğit & Gamgam, 2011, s. 71).

Bağımsız değişkenlerin ise kategorik ölçüm seviyesinde olması parametrik analizlerin uygulanabilmesi için bir ihlal durumu yaratmaktadır. Bu değişkenler ikili olarak yalnızca korelasyon analizlerine konu olmaktadır (örneğin, katılımcının ve eşinin eğitim seviyelerine dair ilişkiselliğin tespitinde). Bu anlamda Ki-kare bağımsızlık testlerine başvurulmuştur. Bazı Ki-kare sonuçları için yeterli frekans seviyesine ulaşamadığı görülmüştür, bunlar için Fisher kesinlik testi uygulanmaya çalışılmış ne yazık ki örneklem büyüklüğünün geniş olması bu testin yapılabilmesini teknik olarak mümkün kılmamıştır. Bu yüzden yeterli frekans değerlerine sahip olmayan Ki-kare sonuçlarına güven duyulmamış, yalnızca çapraz tablolarına ait betimsel istatistikler sunulmuştur (Coşkun ve diğ., 2019, ss. 251-252; Field, 2017).

Hipotezlere ilişkin testler %95 güven aralığında ve $p=0.05$ anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır. Buna göre;

- $p \leq 0.05$: Null hipotezine karşı güçlü bir varsayım olduğunu
- $p > 0.05$: Null hipotezine karşı bir varsayımın olmadığını ifade etmektedir (Kim, 2015, s. 41).

Ayrıca homogamiye dair eşleşmelerin varlığı katılımcı ve eşine ait bağımsız değişkenlerin çapraz tablo tekniğinde karşılaştırılması yoluyla tespit edilmiştir. Çapraz tabloda kesişme durumuna bakılarak; homogami davranışı varlığı (örneğin, eşlerin her ikisinin de aynı eğitim seviyesinde olduğu durumlar vb.) gözlenmişse “1=Aynı”, gözlenmemişse “0=Farklı” şeklinde SPSS’e kodlanmış ve yeni bir kategorik değişken elde edilmiştir.

Son olarak tutum sorularına verilen yanıtlar 1 ile 5 arasında skorlanmıştır. “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” aralığındaki ifadelerle yönelik

olan bu skorldama sonucunda ortalama tutum değerleri 3'ten büyük ise olumlu tutum, 3 ve 3'ten küçük ise olumsuz tutum olarak yorumlanmıştır.

2.6.1. Pilot alışma ve n Analiz Sonuçları

Çalışmanın alan araştırması ve analiz kısmına geçilmeden önce veri toplama aracının doğru çalışıp çalışmadığına, soruların anlaşılıp anlaşılmadığına ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin n ölçümlerin izlenebilmesi için 30 kişilik temsili bir örneklem ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot alışmalar için genel olarak, örneklem ne kadar büyük olursa, sonuçlar o kadar bilgilendirici olacağı ancak 25 ile 75 arasındaki örneklem büyüklükleri yeterli görüldüğü ifade edilmektedir (McDonald, Coronado & Johnson, 2003, s. 52).

Pilot çalışmanın veri toplama aşamasında çalışmadığı veya katılımcı tarafından yeterince anlaşılmadığı dşnlen bazı sorular tespit edilmiş ve daha sonra gerekli değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca elde edilen verilerin analizine ilişkin veri girişi sürecinde açık uçlu olarak sorulan etnik köken, dini inanç ve mezhep sorularına verilen yanıtların belirli kategoriler çerçevesinde yoğunlaştığı tespit edilmiş ve bu kategorilerin oluşması ana saha çalışmasında esas alınmasına yardımcı olmuştur

Öte yandan ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine, örneklem büyüklüğünün yeterliğine ve değişkenlerin ilişki yapısının boyutlarına (faktörler) dair istatistik testler yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı ve güvenirliği Cronbach-Alpha katsayısından saptanmıştır, ölçeğin geçerliği ise yapısal geçerlilik araçlarından olan Faktör analizi sonuçlarıyla değerlendirilmiştir (Büyüköztürk, 2019, ss. 181-182).

2.6.1.1. Ölçeğe İlişkin Geçerlik-Güvenirlik Sonuçları

1. Ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin Cronbach's α değerinin 0.817 olduğu gözlenmiştir. Cronbach's α değeri $\alpha \geq 0,90$ ise ölçeğin iç tutarlılığı mkemmek, $0,70 \leq \alpha < 0,90$ ise iyi, $0,60 \leq \alpha < 0,70$ kabul edilebilir, $0,50 \leq \alpha < 0,60$ ise zayıf, $\alpha < 0,50$ ise kabul edilemez düzeydedir (Gökdemir ve Yılmaz, 2023, s. 155). Bazı keşifsel çalışmalarda α değerinin 0.60'tan büyük olması kabul edilebilir düzey olarak alınabilmektedir (Hair ve diğ., 2010, s. 124). Buna göre ölçeğin iç tutarlılığı yüksek ve güvenirliği oldukça yeterli olarak bulunmuştur.

2. Örneklem büyüklüğünün değişkenlerin ilişki yapısının boyutlandırılabilir veya faktörlenebilir yeterliliğini ölçen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testlerinde; KMO ölçüm istatistiğinin asgari 0.5'ten büyük olması ve Bartlett küresellik testinin anlamlılık değerinin 0.05'ten küçük olması beklenmektedir (Field, 2017, ss. 800-804). Tablo 2, pilot çalışma verilerine ilişkin KMO ve Bartlett testlerinin sonucunu göstermektedir (KMO ölçüm istatistiği 0.714, $p < 0.05$). Buna göre değişkenler arasındaki korelasyonlar faktörlenebilir düzeydedir ve örneklem büyüklüğü oldukça yeterli bulunmuştur.

Tablo 2. KMO ve Bartlett Örneklem Yeterlilik Testi Sonuçları

KMO Örneklem Yeterliliği Ölçümü		.714
Bartlett Küresellik Testi	Yklşk. Ki-kare	99.909
	df	28
	p	<.001

3. Değişkenlerin ilişkisel yapısının boyutları veya faktörlerin belirlenmesine ilişkin literatür baz alarak araştırmacı bizzat kendisi faktörleri belirleyebilir veya saçılma diyagramına bakılarak faktör sayısı belirlenebilir. Bu çalışmada ise açıklanan varyans kriteri göz önüne alınmıştır. Açıklanan varyansın %60'tan az olmaması beklenmektedir (Coşkun ve diğ., 2019, ss. 304-307). Tablo 3, pilot çalışmanın toplam varyanslarını göstermektedir. Buna göre yapısal geçerliği sağlayan 2 faktör tespit edilmiş ve ölçek geçerli bulunmuştur. Önemli olarak belirlenen faktörlerden birincisi ölçeğe ilişkin toplam varyansın %45'ini, ikinci faktör ise %17'sini açıklamaktadır. İki faktörün açıkladıkları toplam varyans **%63**'tür.

Tablo 3. Toplam Açıklanan Varyans

Faktör Sayısı	Özdeğerler		
	Toplam	Varyans Yüzdesi(%)	Birikimli Yüzde (%)
1	3.621	45.259	45.259
2	1.427	17.833	63.091
3	.880	10.998	74.090
4	.872	10.901	84.991
5	.532	6.651	91.642
6	.311	3.891	95.533
7	.219	2.741	98.273

8	.138	1.727	100.000
---	------	-------	---------

Son olarak ölçekler *Bileşen Matrisleri*'ne göre kıyaslanır iki boyut arasında hangi değerde -negatif veya pozitif farktmeksizin- büyükse o boyut altında değerlendirilmektedir. İlk faktörü yaş ve evlilik sırası oluşturmaktayken ikinci faktörü eğitim düzeyi, gelir, meslek, etnik köken, din ve mezhep oluşturmaktadır (bkz. Tablo 4). Böylece ölçeğin faktörleri (1)Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Faktörler ile (2)Demografik Faktörler olarak sınıflandırılmıştır. Ölçek faktörlerinin bu şekilde sınıflandırılması sosyo-ekonomik faktörlerin kültürel faktörlerle ara değişkenler aracılığıyla ilişkili olduğunu göstermesi açısından sosyolojik olarak anlamlıdır.

Tablo 4. Bileşen Matrisi ^a

	Faktör Yüğü	
	1	2
Etnik Köken Homogamisi Soruları	.856	.025
Mezhep Homogamisi Soruları	.826	.329
Din Homogamisi Soruları	.810	.290
Gelir Homogamisi Soruları	.650	-.197
Eğitim Homogamisi Soruları	.628	-.583
Meslek Homogamisi Soruları	.378	.330
Yaş Homogamisi Soruları	.632	-.647
Evlilik Sırası Homogamisi Soruları	.436	.572
a. 2 boyut bulunmuştur.		

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR

Verilerin analizleri ve bulguların sunumu iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada bağımsız değişkenlerce eşleşme davranışları değerlendirilmiş ve ilgili değişkene göre homogamik davranış ile homogamik tutum arasındaki ilişkiyi ortaya koyan istatistik testlerinin sonuçları paylaşılmıştır. Bu aşama, araştırmanın birinci problemi olan “*Homogamik davranış gösterip göstermemek ile homogami tutumu arasında bir ilişki var mıdır?*” sorusuna yanıt aramak için **Hipotez 1**’i test etmek üzere kurgulanmıştır.

İkinci aşamada ise üç başlık altında homogami tutumlarının hangi demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkisi olduğu ortaya konulmuştur. İlk başlık altında araştırmanın ikinci problemi olan “*Homogami tutumları demografik faktörlere göre değişmekte midir?*” sorusuna yanıt bulabilmek için **Hipotez 2** ve **Hipotez 3**’ü; ikinci başlık altında araştırmanın üçüncü problemi olan “*Homogami tutumları kültürel faktörlere göre değişmekte midir?*” sorusunu yanıtlandırmak adına **Hipotez 4, Hipotez 5 ve Hipotez 6**’yı; son olarak üçüncü başlık altında araştırmanın dördüncü problemi olan “*Homogami tutumları sosyo-ekonomik faktörlere göre değişmekte midir?*” sorusuna yanıt bulmak için **Hipotez 7, Hipotez 8 ve Hipotez 9**’u test etmek üzere kurgulanmıştır.

Yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular ışığında araştırma problemlerinin değerlendirilmesiyle çalışma tamamlanmıştır. Araştırmanın tasarımında ve desenleri arasında korelasyon desenine dair bir bağlam olmadığı belirtilmelidir. Tarama, betimleme ve karşılaştırma modeli benimsenmiştir ancak literatürde de önemli görülen bazı bulgular için tartışmaları detaylandırılabilmesi adına farklı nedensellik ilişkileri kurulabilmiştir.

Ayrıca bazı istatistik testlerinin sonuçları -özellikle *post-hoc* testlerinin sonuçları ve gruplara ait ortalama tutum değerlerinin betimsel istatistikleri- oldukça geniş bir alan kapsamaktadır. Çalışmanın akışını bozmamak adına bu testlere ait sonuçlara sözel olarak yer verilmiş; detaylı SPSS çıktıları çalışmanın “Ekler” bölümünde paylaşılmıştır.

3.1. Eşleşme Biçimleri ve Tutumlar Düzeyinde Homogami

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın birinci problemine cevap bulmaya yönelik kurulan **Hipotez 1** test edilmiştir. Homogami davranışı görülen eşleşmeler “Aynı” görülmeyen eşleşmeler “Farklı” olarak belirtilerek ilgili davranışa ait tutumların nasıl

farklılaştığı izlenmiştir. İki kategorinin yer aldığı ve aradaki farkların ortaya konmaya çalışıldığı bu durumlar için bağımsız örneklem t-testine başvurulmuştur. Ekstra bir bilgi olarak homogami davranışına dair yapıyı kestirebilmek adına eşler arasındaki değişkenlere ait korelasyonlar izlenmiş ancak yalnızca eğitim ve gelir seviyesi arasında korelasyon ki-kare testine alınabilmiş; diğer değişkenler düzeyinde eşleşmelerin çapraz tablo frekans dağılımları buna yeterli olmadığı için aralarındaki korelasyonlar izlenememiştir, çapraz tabloların betimsel istatistiği ile çıkarsanmaya çalışılmıştır.

Hipotez 1: Homogami davranışı gösterenlerin, göstermeyenlere göre bu davranışa yönelik homogami tutumları daha olumludur.

3.1.1. Yaşa Göre Eşleşme Davranışı

Katılımcı ve eşinin yaş gruplarına ait frekans dağılımları Tablo 5’te gösterilmiştir. Buna göre evliliklerde her yaş grubu için; aynı yaş grubu eşleşmelerin farklı yaş grubu eşleşmelerden daha yüksek frekanslara sahip olduğu görülmüş; bazı eşleşme gruplarında beklenen değerlerden düşük frekanslar görüldüğü için ki-kare testinin sonuçları yerine çapraz tablodan betimsel çıkarıma gidilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların ve Eşlerinin Yaş Gruplarına Ait Çapraz Tablo

Frekans (n)		Katılımcının Eşinin Yaş Grubu					Toplam
		18-24 Yaş	25-34 Yaş	35-44 Yaş	45-54 Yaş	55-64 Yaş	
Katılımcının Yaş Grubu	18-24 Yaş	11	4	0	0	0	15
	25-34 Yaş	3	62	14	0	0	79
	35-44 Yaş	0	23	121	17	0	161
	45-54 Yaş	0	1	25	57	9	92
	55-64 Yaş	0	0	1	8	43	52
Toplam		14	90	161	82	52	399

Tablo 6, katılımcıların yaş gruplarına göre eşleşme davranışlarının (eşlerin aynı veya farklı yaş grubunda olması), yaş homogamisine yönelik tutumlarındaki ortalama değerlerin farkını ve bağımsız örneklem t-testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 6. Yaş Göre Eşleşme Davranışları ile Yaş Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Yaş Grubuna Göre Eşleşme Davranışı	Frekans (n)	Ortalama ($\bar{X}$)	Std. Sapma (sd)
Yaş Homogamisine Yönelik Tutum	Farklı	105	3.03	1.289
	Aynı	294	3.33	1.273
		Levene Testi		t-Testi
		F	p	t df p 2-yönlü
Yaş Homogamisine Yönelik Tutum	Varyansların eşit dağılımı	.603	.438	-2.075 397 .039
	Varyansların eşit olmayan dağılımı			-2.063 181.242 .041

Ortalama tutum değerlerine baktığımızda; yaş grubuna göre "Aynı" eşleşme davranışı sergileyen grubun ($\bar{X}=3.33$), "Farklı" eşleşme davranışı sergileyen gruba ($\bar{X}=3.03$) göre evliliklerde eşlerin aynı veya yakın yaş grubunda olmasının önemine ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu bulunmuştur. Ancak bu kıyasın anlamlı olup olmadığını bağımsız örneklem t-testi sonuçları ortaya koymaktadır. Buna göre;

İlk olarak, Levene Varyans Eşitliği Testi uygulanmış ve $F=0.603$ 'teki p-değeri **0.438** olarak bulunmuştur. Bu değer, varyansların eşit olduğunu göstermektedir ($p>0.05$). Eşit varyans varsayımı altında yapılan t-testi sonuçlarına göre ise [$t(397) = -2.075, p = 0.039 < 0.05$], iki grup arasındaki ortalama farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla yaş grubuna göre "Aynı" eşleşme davranışının sergilendiği evliliklerde yaş homogamisine yönelik tutumların anlamlı derece yüksek olduğu bulunmuştur.

3.1.2. Evlilik Sırasına Göre Eşleşme Davranışı

Katılımcıların ve eşlerinin evlilik sırasına ait frekans dağılımları Tablo 7'de gösterilmiş ve buna göre katılımcıların ve eşlerinin büyük çoğunluğunun ilk evlilikleri olduğu anlaşılmaktadır

Tablo 7. Katılımcıların ve Eşlerinin Evlilik Sırasına Ait Çapraz Tablo

Frekans(n)		Katılımcının Eşinin Evlilik Sırası		Toplam
		İlk Evlilik	İkinci Evlilik	
Katılımcının Evlilik Sırası	İlk Evlilik	351	14	365
	İkinci Evlilik	16	18	34
Toplam		367	32	399

Katılımcıların evlilik sırasına göre eşleşme davranışı ile evlilik sırası homogamisine yönelik tutumlarının nasıl farklılık gösterdiği bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir. Tablo 8’de aynı evlilik sırasına sahip eşleşmelerin farklı evlilik sırasına sahip eşleşmelere göre evlilik sırası homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri verilmiştir. “Aynı” eşleşmelerin ortalama tutum değerlerinin ($\bar{X}=2.78$) daha yüksek olduğu görülmektedir; buna göre varyansların eşit dağıldığı varsayımı altında (Levene $F=1.936$ için $p=0.165>0.05$) gerçekleştirilen t-testi sonuçları bu farklılığın anlamlı olmadığını göstermiştir [$t(397) = -1.194, p = 0.233 > 0.05$].

Tablo 8. Evlilik Sırasına Göre Eşleşme Davranışı ile Evlilik Sırası Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Evlilik Sırasına Göre Eşleşme Davranışı	Frekans (n)		Ortalama ($\bar{X}$)		Std. Sapma (sd)
Evlilik Sırası Homogamisine Yönelik Tutum	Farklı	31		2.45		1.609
	Aynı	368		2.78		1.444
		Levene Testi		t-Testi		
		F	p	t	df	p 2-yönlü
Evlilik Sırası Homogamisine Yönelik Tutum	Varyansların eşit dağılımı	1.936	.165	-1.194	397	.233
	Varyansların eşit olmayan dağılımı			-1.090	34.198	.283

Katılımcıların ve eşlerinin aynı evlilik sırasına sahip olduğu ve olmadığı davranış durumunda evlilik sırası homogamisine yönelik tutumlarla arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

3.1.3. Kendilerini Tanımladıkları Etnik Kökene Göre Eşleşme Davranışı

Katılımcı ve eşlerinin kendilerini tanımladıkları etnik kökenlerine ait frekansların dağılımı Tablo 9’da gösterilmiştir. Örneklem profilinde en yüksek eşleşme frekansı Türk-Türk evliliklerinde (n=272), ikinci en yüksek eşleşme frekansının da Kürt-Kürt evliliklerinde olduğu görülmektedir (n=27). Katılımcıların kendilerini tanımladıkları diğer etnik köken aidiyetlerinde ise genel olarak kendilerini Türk etnik kökeninde tanımlayan katılımcılarla eşleşmiş olduğu ancak ikinci en yüksek eşleşmelerin yine kendi etnik kökenleri içinde gerçekleştirmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 9. Katılımcıların ve Eşlerinin Etnik Kökenine Ait Çapraz Tablo

		Katılımcının Eşinin Etnik Kökeni							
		Türk	Kürt	Arap	Çerkes	Yörük	Roman	Balkan	Etn. A. Yok
Katılımcının Etnik Kökeni	Türk	272	12	3	3	1	2	5	2
	Kürt	6	27	2	1	0	2	2	1
	Arap	4	2	3	0	0	0	0	0
	Çerkes	1	1	0	2	1	0	1	0
	Yörük T.	5	0	0	0	3	0	0	0
	Roman	2	1	0	0	0	4	0	0
	Balkan	6	2	0	1	1	0	6	0
	Etn.A.Yok	5	1	0	0	0	0	2	4
Toplam		301	46	8	7	6	8	16	7

Katılımcıların kendileriyle aynı ve farklı etnik kökene sahip kişilerle eşleşme davranışları ile etnik köken homogamisine yönelik tutumlarındaki farklar bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir (bkz. Tablo 10). Etnik kökene göre eşleşmeleri “Aynı” olan katılımcıların; “Farklı” olan katılımcılardan etnik köken homogamisine yönelik daha yüksek bir ortalama tutum değerine sahip olduğu bulunmuştur (Aynı $\bar{X}=2.63$, Farklı $\bar{X}=2.09$). Varyansların eşit olmadığı varsayımı (Levene testi $F=22.027$ için $p<0.001$) altında gerçekleştirilen t-testi sonuçları ise ortalama tutum değerleri arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermiştir [$t(130.705) = -3.564$, $p < 0.001$].

Tablo 10. Etnik Kökene Göre Eşleşme Davranışı ile Etnik Köken Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Etnik Kökene Göre Eşleşme Davranışı	Frekans (n)	Ortalama ($\bar{X}$)	Std. Sapma (sd)
Etnik Köken Homogamisine Yönelik Tutum	Farklı	78	2.09	1.164
	Aynı	321	2.63	1.333
		Levene Testi		t-testi
		F	p	t df p 2-yönlü
Etnik Köken Homogamisine Yönelik Tutum	Varyansların eşit dağılımı	22.027	<.001	-3.282 397 .001
	Varyansların eşit olmayan dağılımı			-3.564 130.705 <.001

3.1.4. Kendilerini Tanımladıkları Dini İnanca Göre Eşleşme Davranışı

Katılımcıların ve eşlerinin kendilerini tanımladıkları dini aidiyetler temelinde eşleşme davranışlarının frekans dağılımı Tablo 11’de gösterilmiştir. Buna göre; dini inançlar açısından örneklemin profilinin çok çeşitlilik arz etmediği; Müslüman, Hristiyan, Ateist ve Deist grupları etrafında şekillendiği söylenebilir; bu sebeple dini inançlara göre eşleşme davranışlarını “Dini İnanç Var” ve “Dini İnanç Yok” şeklinde gruplandırarak incelenmiştir. Aynı dini inanca sahip eşleşmelerin toplam frekansı **n=346** iken farklı dini inançlara sahip eşleşmelerin frekansı **n=53**’tür. Müslüman-Müslüman eşleşmeler en yüksek frekansa (**n=320**) sahiptir ancak kendilerini tanımladıkları bir dini inançları olan katılımcıların ve olmayanlarla karışık olarak eşleştiği görülmektedir. Örneklem için; en yaygın dini aidiyet olan Müslümanlık temelinde homogamik, bunu dışındaki dini aidiyetler arasında heterogamik bir yapıdan bahsedilebilmektedir.

Tablo 11. Katılımcıların ve Eşlerinin Dini Aidiyetlerine/İnançlarına Ait Çapraz Tablo

Frekans (n)		Katılımcının Eşinin Dini Aidiyeti				Toplam
		Müslüman	Hristiyan	Ateist	Deist	
Katılımcının Dini	Müslüman	320	0	12	3	335
	Hristiyan	1	0	1	0	2

	Ateist	25	2	24	0	51
	Deist	10	0	1	0	11
Toplam		356	2	38	3	399
Frekans (n)		Katılımcının Eşinin Dini İnancı				Toplam
		Dini İnanç Var		Dini İnanç Yok		
Katılımcının Dini İnancı	Dini İnanç Var	321		16		337
	Dini İnanç Yok	37		25		62
Toplam		358		41		399

Katılımcıların kendileriyle aynı ve farklı dini inanca sahip kişilerle eşleşme davranışları ile dini inanç homogamisine yönelik tutumlarındaki farklar bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir (Tablo 12). Buna göre kendisiyle aynı dini inanca sahip kişilerin dini inanç homogamisine yönelik ortalama tutum değeri $\bar{X}=3.21$; farklı dini inanca sahip kişilerin ortalama tutum değeri ise $\bar{X}=2.13$ 'tür. Varyansların eşit olmadığı varsayımı altında yapılan t-testi sonuçlarına göre ise bu farkın anlamlı olduğu saptanmıştır [$t(84.902) = -6.520, p < 0.001$].

Tablo 12. Dini İnanca Göre Eşleşme Davranışı ile Dini İnanç Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Dini İnanca Göre Eşleşme Davranışı	Frekans (n)	Ortalama ($\bar{X}$)	Std. Sapma (sd)	
Dini İnanç Homogamisine Yönelik Tutum	Farklı	53	2.13	1.057	
	Aynı	346	3.21	1.443	
		Levene Testi	t-testi		
		Fp	t	df	p 2-yönlü
Dini İnanç Homogamisine Yönelik Tutum	Varyansların eşit dağılımı	53.395 <.001	-5.202	397	<.001
	Varyansların eşit olmayan dağılımı		-6.520	84.902	<.001

3.1.5. Kendilerini Tanımladıkları Mezhep Aidiyetlerine Göre Eşleşme Davranışı

Katılımcının ve eşinin kendisini tanımladığı mezhep aidiyetlerine ait frekans dağılımları Tablo 13'te gösterilmiştir. Buna göre en yüksek eşleşme frekansı Hanefi (Sünni)- Hanefi (Sünni) grupları arasındayken (**n=187**); ikinci en yüksek eşleşme frekansı Mezhep Aidiyeti Yok- Mezhep Aidiyeti Yok grupları arasındadır (**n=110**). Şafî (Sünni) ve Alevi (Şii) mezheplerine mensup olduklarını belirten katılımcıların ilk veya ikinci yüksek frekanslı eşleşme davranışlarını kendi mezheplerine mensup kişilerle gerçekleştirdiği görülmektedir. Örneklemen profili gereği eşleşme biçimleri bir mezhebe mensup olmak ve olmamak şeklinde iki düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bir mezhebe mensup olan katılımcılar aynı mezhepten diğeriyle; bir mezhebe mensup olmadığını ifade eden katılımcılar ise yine bir mezhebe mensup olmadığını ifade eden diğer katılımcıyla daha çok eşleşme davranışı sergilemesi sebebiyle örnekleme giren evliliklerin mezhep aidiyetlerinde homogamik eşleşmelerle karakterize olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 13. Katılımcıların ve Eşlerinin Mezhep Aidiyetlerine Ait Çapraz Tablo

Frekans (n)		Katılımcının Eşinin Mezhep Aidiyeti					Top.
		Hanefi (Sünni)	Şafî (Sünni)	Alevi (Şii)	Ortodoks	Mezhep A.Yok	
Katılımcının Mezhep Aidiyeti	Hanefi (Sünni)	187	8	3	0	12	210
	Şafî (Sünni)	2	5	2	0	0	9
	Alevi (Şii)	6	2	19	0	2	29
	Mezhep A. Yok	32	2	6	1	110	151
Toplam		227	17	30	1	124	399

Tablo 14'te "Aynı" mezhep eşleşmesi davranışı sergileyen grubun mezhep homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri, "Farklı" mezhep eşleşmesi davranışı sergileyen gruptan daha yüksek olduğu görülmektedir (Aynı $\bar{X}=2.54$, Farklı $\bar{X}=1.92$); Levene testiyle varyansların eşit olmadığı varsayılmıştır ($F=54.395$ için $p<0.001$). Bu varsayım altında t-testi sonuçlarında iki grup arasındaki ortalama farkın anlamlı olduğu bulunmuştur [$t(179.829) = -4.988, p < 0.001$].

Tablo 14. Mezhep Aidiyetlerine Göre Eşleşme Davranışı ile Mezhep Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Mezhep Aidiyetine Göre Eşleşme Davranışı	Frekans (n)	Ortalama ($\bar{X}$)	Std. Sapma (sd)
Mezhep Homogamisine Yönelik Tutum	Farklı	78	1.92	.864
	Aynı	321	2.54	1.348
		Levene Testi	t-testi	
		F p	t df	p 2-yönlü
Mezhep Homogamisine Yönelik Tutum	Varyansların eşit dağılımı	54.395 <.001	-3.845 397	<.001
	Varyansların eşit olmayan dağılımı		-4.988 179.829	<.001

3.1.6. Eğitim Seviyesine Göre Eşleşme Davranışına

Katılımcıların ve eşlerinin eğitim seviyelerine göre eşleşmelerine ait frekans dağılımları Tablo 15’te gösterilmiştir. Buna göre her eğitim seviyesinde; aynı eğitim seviyesi eşleşmelerin, farklı eğitim seviyesindeki eşleşmelerden daha yüksek frekansa sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 15. Katılımcıların ve Eşlerinin Eğitim Seviyelerine Ait Çapraz Tablo

Frekans (n)		Katılımcının Eşinin Eğitim Seviyesi				Top.
		İlkokul veya Ortaokul	Lise	Ön Lisans veya Lisans	Lisansüstü	
Katılımcının Eğitim Seviyesi	İlkokul veya Ortaokul	45	17	2	0	64
	Lise	27	40	20	6	93
	Ön Lisans veya Lisans	7	28	142	12	189
	Lisansüstü	0	4	22	27	53
Toplam		79	89	186	45	399

Tablo 16, Katılımcının eğitim seviyesi ile eşinin eğitim seviyesi arasındaki korelasyona yönelik Ki-kare testleri sonuçlarını göstermektedir. Pearson Ki-Kare ve Olasılık Oranı (*likelihood ratio*) testlerinin sonuçları katılımcının ve eşinin eğitim seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır

($p<0.001$). Doğrusal İlişki (*linear-by-linear*) testi ise bu ilişkinin doğrusal olduğunu ve katılımcının eğitim seviyesi arttıkça eşinin eğitim seviyesinin arttığını anlatmaktadır ($p<0.001$). Bu anlamda eşleşme davranışları eğitim seviyesinde homogamik bir yapı göstermektedir denilebilir.

Tablo 16. Katılımcıların ve Eşlerinin Eğitim Seviyesinin Korelasyonuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları

Katılımcı Eğitim x Eş Eğitim Korelasyonu	Değer (χ^2)	df	p 2-yönlü
Pearson Ki-Kare	308.988 ^a	9	<.001
Olasılık Oranı	287.760	9	<.001
Doğrusal İlişki	194.253	1	<.001

a. Hücrelerde beklenen frekanslar 5'ten az değil (0 hücre %0.0), Minimum Beklenen Frekans: 5.98

Tablo 17, katılımcıların eğitim seviyelerine göre eşleşme davranışlarının (eşlerin eğitim seviyelerinin aynı veya farklı olması) eğitim homogamisine yönelik tutumlarındaki ortalama değerlerin farkını ve bağımsız örneklem t-testi sonuçlarını göstermektedir. Eğitim seviyesi temelinde, “Farklı” eşleşme davranışına sahip evliliklerdeki katılımcıların eğitim homogamisine yönelik tutumlarının ortalama değerinin ($\bar{X}=3.23$), “Aynı” eşleşme davranışına sahip evliliklerdeki katılımcıların eğitim homogamisine yönelik tutumlarının ortalama değerinden daha düşük ($\bar{X}=3.63$) olduğu görülmektedir. Her iki tutum değeri 3’ten yüksek olduğu için genel olarak eğitim homogamisinin olumlu bulunduğunu söylenebilir. Gruplar arasındaki bu farkın anlamlı olup olmadığını bağımsız örneklem t-testi sonuçlarının yorumuyla değerlendirmiştir.

Tablo 17. Eğitim Seviyesine Göre Eşleşme Davranışları ile Eğitim Seviyesi Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Eğitim Seviyesine Göre Eşleşme Davranışı	Frekans (n)	Ortalama ($\bar{X}$)	Std. Sapma (sd)
Eğitim Homogamisine Yönelik Tutum	Farklı	145	3.23	1.295
	Aynı	254	3.63	1.256
		Levene Testi		t-Testi
		F	P	t df p 2-yönlü

Eğitim Homogamisine Yönelik Tutum	Varyansların eşit dağılımı	3.892	.049	-3.073	397 .002
	Varyansların eşit olmayan dağılımı			-3.047	292.169 .003

Levene testi sonuçlarına bakıldığında $F=3.892$ için $p=0.049$ değeri anlamlıdır ($p<0.05$), varyanslar arasında fark yoktur hipotezi reddedilir. Böylece varyansların eşit olmayan dağılımı varsayımı altında t-testi sonuçlarına göre iki grup arasındaki ortalama farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur [$t(292.169) = -3.047, p = 0.003 < 0.05$]. Bu sonuç, evliliklerde eşlerin eğitim seviyelerinin aynı veya farklı olmasının, eğitim homogamisine yönelik tutumlar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yarattığını göstermektedir.

Özetle eğitim durumu homogamisi davranışı ve tutumu arasında bulunan tutarlılığın yanı sıra eşlerin eğitim düzeyleri arasında da pozitif bir korelasyon saptanmıştır.

3.1.7. Mesleğe Göre Eşleşme Davranışı

Katılımcıların ve eşlerinin mesleklerine göre eşleşme davranışlarına ait frekans dağılımları Tablo 18’de gösterilmiştir; meslek değişkeninin birçok alt kategoriye sahip olması nedeniyle bu değişken düzeyinde eşleşmelerin homogamik olup olmadığı konusunda betimsel çıkarım yapmak oldukça güçtür. Buna karşın bazı meslek grupları için grup içi eşleşmelerin gruplar arası eşleşmelerden daha fazla frekansa sahip olduğunu görülmektedir: Grup içi eşleşmelerin gruplar arası eşleşmelerden daha fazla frekansa sahip olduğu “Uzmanlar” ($n=80$), “Teknisyenler ve Uzman Yardımcıları” ($n=14$), “Büro ve Müşteri Hizmetleri” ($n=12$), “Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)” ($n=10$) meslek gruplarındaki katılımcıların homogamik eşleştiği söylenebilir.

Tablo 18. Katılımcıların ve Eşlerinin Meslek Gruplarına Ait Çapraz Tablo

Frekans (n)		Katılımcının Eşinin Mesleği											Top.
		Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular	Uzmanlar	Teknisyenler Uzman Yardımcıları	Büro ve Müşteri Hizmetleri	Hizmet ve Satış İşçileri	Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)	El Sanatları, Zanaatkar, Esnaf	Fabrika ve Makine Operatörleri	Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri	Askeri Meslekler	Çalışmıyor (Ev İçi Emek, Emekli, İşsiz vb.)	
Katılımcının Mesleği	Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kan.Koyucu.	1	3	0	1	0	0	1	1	0	0	3	10
	Uzmanlar	3	80	17	5	5	0	7	1	4	4	11	137
	Teknisyenler, Uzman Yardımcıları	1	9	14	6	4	0	3	1	0	2	2	42
	Büro ve Müşteri Hizmetleri	0	9	2	12	0	0	2	0	2	0	2	29
	Hizmet ve Satış İşçileri	0	5	3	0	0	0	5	1	2	0	9	25
	Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)	0	0	0	1	0	10	0	0	1	0	6	18
	El Sanatları, Zanaatkar, Esnaf	0	6	3	2	2	0	13	1	2	0	19	48
	Fabrika ve Makine Operatörleri	0	0	2	0	1	0	1	0	1	0	0	5
	Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri	0	2	0	1	2	0	2	0	4	0	11	22
	Askeri Meslekler	0	3	2	1	0	0	0	0	0	0	0	6
	Çalışmıyor (Ev İçi Emek, Emekli, İşsiz vb.)	0	8	2	3	6	3	11	1	14	1	8	57
Toplam		5	125	45	32	20	13	45	6	30	7	71	399

Katılımcıların meslek düzeyinde homogami davranışı gösterip göstermemesine göre meslek homogamisine yönelik tutumlarındaki farklılıklar bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir (bkz. Tablo 19).

Tablo 19. Meslek Gruplarına Göre Eşleşme Davranışı ile Meslek Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Meslek Grubuna Göre Eşleşme Davranışı	Frekans (n)	Ortalama ($\bar{X}$)	Std. Sapma (sd)
Meslek Homogamisine Yönelik Tutum	Farklı	257	1.99	.866
	Aynı	142	2.25	1.120
		Levene Testi		t-Testi
		F	p	t df p 2-yönlü
Meslek Homogamisine Yönelik Tutum	Varyansların eşit dağılımı	27.125	<.001	-2.593 397 .010
	Varyansların eşit olmayan dağılımı			-2.410 235.390 .017

Meslek gruplarına göre eşleşme davranışları “Aynı” olan grubun ortalama tutum değeri ($\bar{X}=2.25$) “Farklı” olan grubun ortalama tutum değerinden ($\bar{X}=1.99$) yüksektir. Levene testine göre varyansların eşit olmayan dağılımı varsayımı altındaki ($F=27.125$ için $p<0.001$) t-testi sonuçlarına göre ortalama tutum değerleri arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur [$t(235.390) = -2.410, p = 0.017 < 0.05$].

3.1.5. Kişisel Gelir Seviyesine Göre Eşleşme Davranışı

Katılımcının ve eşinin gelir seviyesine ait frekans dağılımları Tablo 20’de gösterilmiştir. Orta-Alt ve Orta gelir gruplarında grup içi eşleşmelerin frekansı gruplar arası eşleşmeler daha çoktur bu anlamda bu iki gelir grubunda homogamik davranışın varlığından bahsedebilir (bkz. Tablo 20).

Tablo 20. Katılımcıların ve Eşlerinin Gelir Seviyesine Ait Çapraz Tablosu

Frekans (n)		Katılımcının Eşinin Gelir Seviyesi					Top.
		Alt Gelir Grubu	Orta-Alt Gelir Grubu	Orta Gelir Grubu	Orta-Üst Gelir Grubu	Üst Gelir Grubu	
Katılımcının Gelir Seviyesi	Alt Gelir Grubu	14	30	19	3	7	73
	Orta-Alt Gelir Grubu	30	50	19	7	2	108
	Orta Gelir Grubu	23	21	60	18	3	125
	Orta-Üst Gelir Grubu	9	8	20	10	4	51
	Üst Gelir Grubu	9	5	10	8	10	42
Toplam		85	114	128	46	26	399

Ki-kare bağımsızlık testleriyle çapraz tabloya ait betimsel istatistik geliştirilmiştir. Tablo 21’deki ki-kare testi sonuçları katılımcı ve eşinin gelir seviyeleri arasında güçlü bir ilişki olduğuna işaret etmektedir; Person Ki-kare ve Olasılık Oranı değerleri katılımcının gelir düzeyi ile eşinin gelir düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ($p<0.001$); Doğrusal ilişki testleri ise bunun doğrusal yönde olduğunu göstermektedir ($p<0.001$).

Tablo 21. Katılımcıların ve Eşlerinin Gelir Seviyeleri Arasındaki Korelasyona İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları

	Değer (χ^2)	df	p 2-yönlü
Pearson Ki-Kare	90.607	16	<.001
Olasılık Oranı	86.222	16	<.001
Doğrusal İlişki	21.444	1	<.001
a. 4 hücrede (%16) beklenen frekans 5'ten az, Minimum Beklenen Frekans: 2.74			

Diğer yandan gelir seviyesine göre homogamik davranış ile homogamik eğilim arasındaki ilişki bağımsız örneklem t-testi sonuçlarıyla değerlendirilmiştir (bkz. Tablo 22).

Tablo 22. Gelir Seviyesine Göre Eşleşme Davranışları ile Gelir Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri ve Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Gelire Göre Eşleşme Davranışı	Frekans (n)		Ortalama ($\bar{X}$)		Std. Sapma (sd)
Gelir Homogamisine Yönelik Tutum	Farklı	255		2.75		1.319
	Aynı	144		3.10		1.326
		Levene Testi		t-Testi		
		F	p	t	df	p 2-yönlü
Gelir Homogamisine Yönelik Tutum	Varyansların eşit dağılımı	.292	.589	-2.578	397	.010
	Varyansların eşit olmayan dağılımı			-2.574	295.518	.011

Gelir seviyelerine göre eşleşme davranışı “Aynı” olanların gelir homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri ($\bar{X}=3.10$); “Farklı” olanların ortalama tutum değerlerinden ($\bar{X}=2.75$) yüksek olduğu bulunmuştur (bkz. Tablo 21). Varyansların eşit dağıldığı varsayımı altında¹ gerçekleştirilen t-testi sonuçları iki grup arasındaki tutum değerlerindeki farklılıklar anlamlı olduğunu göstermektedir [$t(397) = -2.578, p = 0.010, p < 0.05$].

Her ne kadar kişisel gelir düzeyleri ve eşlerinin tahmin edilen/bilinen kişisel gelir düzeyleri sorulmuş olsa da Türkiye’de aile içi ilişkilerin bağımlılık kültürüne dayanması kendisini gelir bağımlılığı ve paylaşımında da göstermektedir. Dolayısıyla eşlerin kişisel gelir düzeyleri arasındaki bu ilişki olağan ve beklenen bir bulgu olmakla birlikte, bu kısımdaki bulgular katılımcıların kişisel gelirlerini hanehalkı gelirinden ayırt ederek ifade etmemiş olmaları ihtimali de dikkate alınarak yorumlanmalıdır.

3.2. Demografik Faktörlere Göre Homogami Tutumları

Bu bölümde araştırmanın birinci problemi doğrultusunda **Hipotez 2** ve **Hipotez 3**’ü test etmek için çeşitli analizler gerçekleştirilmiştir. Homogami tutumlarının yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığını ölçebilmek için; gruplar arası farkı test edebilen varyansların

¹ Levene testi sonuçlarına göre $F=0.292$ için $p=0.589 < 0.05$; varyanslar arasında fark yoktur hipotezi reddedilir, varyansların eşit dağıldığı varsayımı yapılır.

eşit dağıldığı varsayımı altında tek faktörlü ANOVA'ya ve varyansların eşit dağılmadığı varsayımı altında Welch testlerine başvurulmuştur.

Hipotez 2: Yaşa göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 3: Evlilik sırasına göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

3.2.1. Yaş

Yaş gruplarının ortalama homogami tutum değerleri Ek-3'te paylaşılmıştır. Katılımcıların yaş gruplarına göre homogami tutumları arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin varyansların eşit dağılıp dağılmadığı Levene testi aracılığıyla bulunmuştur (bkz. Tablo 23).

Tablo 23. Yaş-Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	Sd1	Sd2	p	Varyansların dağılımı
Yaş Homogamisi Tutumu	1.611	4	394	.171	Eşit
Eğitim Homogamisi Tutumu	5.852	4	394	<.001	Eşit Değil
Meslek Homogamisi Tutumu	1.922	4	394	.106	Eşit
Gelir Homogamisi Tutumu	1.227	4	394	.299	Eşit
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	2.474	4	394	.044	Eşit Değil
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	4.667	4	394	.001	Eşit Değil
Mezhep Homogamisi Tutumu	4.383	4	394	.002	Eşit Değil
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	1.384	4	394	.239	Eşit

Levene testi sonuçlarına göre; yaş homogamisi tutumu ($p=0.171>0.05$), meslek homogamisi tutumu ($p=0.106>0.05$), gelir homogamisi tutumu ($p=0.299>0.05$) ve evlilik sırası homogamisi tutumu ($p=0.239>0.05$) eşit varyans varsayımı altında tek faktörlü ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Eğitim homogamisi tutumu ($p<0.001$), etnik köken homogamisi tutumu ($p=0.044<0.05$), dini inanç homogamisi tutumu ($p=0.001<0.05$) ve mezhep homogamisi tutumu ($p=0.002<0.05$) varyansların eşit olmaması varsayımı altında Welch testi aracılığıyla analiz edilmiştir.

Tablo 24. Yaş Gruplarına Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	6.723	4	1.681	1.022	.396
Grup İçi	648.214	394	1.645		

Yaş Homogamisi Tutumu	Toplam	654.937	398			
Meslek Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	4.542	4	1.136	1.207	.307
	Grup İçi	370.561	394	.941		
	Toplam	375.103	398			
Gelir Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	11.130	4	2.782	1.580	.179
	Grup İçi	693.853	394	1.761		
	Toplam	704.982	398			
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	3.696	4	.924	.432	.785
	Grup İçi	842.740	394	2.139		
	Toplam	846.436	398			

Tek faktörlü ANOVA sonuçlarına göre; yaş grupları arasında yaş homogamisi tutumu ($F=1.022, p=0.396>0.05$), meslek homogamisi tutumu ($F=1.207, p=0.307>0.05$), gelir homogamisi tutumu ($F=1.580, p=0.179>0.05$) ve evlilik sırası homogamisi tutumuna ($F=0.432, p=0.785>0.05$) yönelik anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 25. Yaş Gruplarına Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Welch Testi Sonuçları

	Welch İstatistiği ^a	Sd1	Sd2	p
Eğitim Homogamisi Tutumu	2.837	4	82.689	.029
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	2.405	4	83.498	.056
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	.804	4	84.832	.526
Mezhep Homogamisi Tutumu	1.256	4	83.675	.294
a. Asimptotik F dağılımı				

Welch testi sonuçlarına göre yaş grupları arasında etnik köken ($F=2.405, p=0.056$), dini inanç ($F=0.804, p=0.526$) ve mezhep homogamisi tutumlarına ($F=1.256, p=0.294$) yönelik bir fark bulunamazken; eğitim homogamisine yönelik tutumların ($F=2.837, p=0.029$) yaş gruplarına göre farklılık göstermesinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$).

Yaş grupları arasında eğitim homogamisine yönelik tutumların anlamlı olarak farklılaştığına yönelik sonuç daha detaylı analiz edildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır; tüm grupların ortalama tutum değeri referans alındığında ($\bar{X}_{toplamlar}=3.49$); “18-24 Yaş Grubu” ($\bar{X}=3.20$), “35-44 Yaş Grubu” ($\bar{X}=3.37$), “45-54 Yaş Grubu” ($\bar{X}=3.47$) ve “55-65 Yaş

Grubu" ($\bar{X}=3.38$) gruplarındaki tutum değerleri ortalamasının altında kalmasına karşın, "25-34 Yaş Grubu"nun tutum değerinin ($\bar{X}=3.87$) bu ortalamasının üstünde kalan tek grup olduğu saptanmıştır. Detaylı farklar ilişkin gerçekleştirilen gruplar arası çoklu karşılaştırma Tamhane T2 *post-hoc* testinin sonuçlarına göre (bkz. Ek-4) eğitim homogamisine yönelik yalnızca "25-34 Yaş Grubu" ile "35-44 Yaş Grubu" arasında açıkça bir fark olduğu bulunmuş, diğer gruplar arasındaki farklılıkların yeterince açık olmadığı görülmüştür (Ortalama fark=0.507, $p=0.027>0.05$).

3.2.2. Evlilik Sırası

Katılımcıların evlilik sırasına göre homogami tutumları ilk ve yeniden evlenme durumuna iki değişken düzeyinde bağımsız örneklem t-testi aracılığıyla analiz edilmiştir.

Tablo 26. Evlilik Sırasına Göre Homogami Tutumlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

		Levene Testi		t-testi		
	Varyans Dağılımı	F	p	t	df	p 2-yönlü
Yaş Homogamisi Tutumu	Eşit	2.724	.100	-.212	397	.832
	Eşit Değil			-.195	38.180	.846
Eğitim Homogamisi Tutumu	Eşit	1.655	.199	-.912	397	.362
	Eşit Değil			-.829	38.043	.412
Meslek Homogamisi Tutumu	Eşit	.850	.357	-1.275	397	.203
	Eşit Değil			-1.199	38.494	.238
Gelir Homogamisi Tutumu	Eşit	1.344	.247	-.111	397	.912
	Eşit Değil			-.102	38.207	.919
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	Eşit	.281	.596	-.926	397	.355
	Eşit Değil			-.860	38.325	.395
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	Eşit	1.834	.176	1.602	397	.110
	Eşit Değil			1.456	38.048	.154
Mezhep Homogamisi Tutumu	Eşit	11.279	<.001	.662	397	.508
	Eşit Değil			.526	36.612	.602
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	Eşit	.148	.700	-2.045	397	.042
	Eşit Değil			-1.870	38.127	.069

Levene testiyle; yaş ($p=0.171>0.05$), meslek ($p=0.106>0.05$), gelir ($p=0.299>0.05$) ve evlilik sırası homogamisine ($p=0.239>0.05$) yönelik tutumlar eşit varyans varsayımı altında; eğitim ($p<0.001$), etnik köken ($p=0.044$), dini inanç

($p=0.001<0.05$) ve mezhep homogamisine yönelik tutumlar ($p=0.002$) varyansların eşit olmadığı varsayımı altında t değerlerine bakılmıştır.

Bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre ise yaş homogamisi ($p=0.832>0.05$), eğitim homogamisi ($p=0.362>0.05$), meslek homogamisi ($p=0.203>0.05$), gelir homogamisi ($p=0.912>0.05$), etnik köken homogamisi ($p=0.355>0.05$), dini inanç homogamisi ($p=0.110>0.05$) ve mezhep homogamisine ($p=0.508>0.05$) yönelik tutumlar açısından ilk ve yeniden evlenmeler arasında anlamlı bir fark yoktur. Yalnızca evlilik sırası homogamisi ($p=0.042<0.05$) açısından ilk evliliklerin yapmış olan katılımcılarla yeniden evlenen katılımcıların tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Tablo 27. Evlilik Sırasına Göre Evlilik Sırası Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

	Evlilik Sırası	Frekans (n)	Ortalama ($\bar{X}$)	Std. Sapma (sd)
Evlilik Sırası	İlk Evlilik	34	2.26	1.601
Homogamisi Tutumu	İkinci Evlilik	365	2.80	1.438

Son olarak Tablo 27’de görüldüğü üzere ilk evliliklerini yapan katılımcıların evlilik sırası homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri ($\bar{X}=2.80$), ikinci evliliklerini yapanların ortalama tutum değerlerinden ($\bar{X}=2.26$) yüksek olduğu bulunmuştur.

3.3. Kültürel Faktörlere Göre Homogami Tutumları

Araştırmanın üçüncü problemini yanıtlayabilmek adına kurulan **Hipotez 4**, **Hipotez 5** ve **Hipotez 6** bu bölümde test edilmiştir. Bunun için kültürel faktörler olarak belirlediğimiz 3 değişken; etnik köken, dini inanç ve mezhep aidiyetlerine göre homogami tutumlarındaki farklılıklar incelenmiş; anlamlı çıkan sonuçlar için detaylara değinilmiştir.

Hipotez 6: Etnik kökene göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 7: Dini inanca göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 8: Mezhep aidiyetine göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

3.3.1. Kendilerini Tanımladıkları Etnik Köken Aidiyeti

Katılımcıların kendilerini tanımladıkları etnik köken aidiyetlerine göre ortalama tutum değerleri Ek-5’te paylaşılmıştır. Levene testi sonuçlarına göre; gelir

($p=0.002<0.05$), etnik köken ($p<0.001$), dini inanç ($p=0.007<0.05$), mezhep ($p=0.001<0.05$) ve evlilik sırası ($p<0.001$) homogamisi tutum değerlerinin varyanslarının eşit olmadığı, yaş ($p=0.306>0.05$), eğitim ($p=0.054>0.05$) ve meslek ($p=0.242>0.05$) homogamisi tutum değerlerinin varyanslarının eşit olduğu bulunmuştur (bkz. Tablo 28).

Tablo 28. Etnik Köken-Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	Sd1	Sd2	p	Varyansların dağılımı
Yaş Homogamisi Tutumu	1.191	7	391	.306	Eşit
Eğitim Homogamisi Tutumu	1.998	7	391	.054	Eşit
Meslek Homogamisi Tutumu	1.315	7	391	.242	Eşit
Gelir Homogamisi Tutumu	3.329	7	391	.002	Eşit Değil
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	4.016	7	391	<.001	Eşit Değil
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	2.810	7	391	.007	Eşit Değil
Mezhep Homogamisi Tutumu	3.550	7	391	.001	Eşit Değil
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	4.627	7	391	<.001	Eşit Değil

Varyansların eşit olduğu varsayımı altında tek faktörlü ANOVA sonuçlarına göre; etnik köken grupları arasında yaş homogamisi ($F=1.310$, $p=0.244>0.05$) ve meslek homogamisi ($F=0.882$, $p=0.521>0.05$) tutumları anlamlı bir fark göstermezken, eğitim homogamisi tutumu ($F=5.309$, $p<0.001$) anlamlı bir fark göstermektedir (bkz. Tablo 29).

Tablo 29. Etnik Köken Aidiyetlerine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalama Sı	F	p
Yaş Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	15.013	7	2.145	1.310	.244
	Grup İçi	639.924	391	1.637		
	Toplam	654.937	398			
Eğitim Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	56.907	7	8.130	5.309	<.001
	Grup İçi	598.767	391	1.531		
	Toplam	655.674	398			
Meslek Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	5.831	7	.833	.882	.521
	Grup İçi	369.272	391	.944		
	Toplam	375.103	398			

Varyansların eşit olmadığı varsayımı altında uygulanan Welch testinin sonuçlarında etnik köken grupları arasında gelir, etnik köken, dini inanç ve evlilik sırası homogamisine yönelik tüm tutum farklılıklarının anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.001$) (Tablo 30).

Tablo 30. Etnik Köken Aidiyetlerine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Welch Testi Sonuçları

	Welch İstatistiği ^a	Sd1	Sd2	p
Gelir Homogamisi Tutumu	6.663	7	27.703	<.001
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	7.098	7	27.908	<.001
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	7.070	7	27.779	<.001
Mezhep Homogamisi Tutumu	9.086	7	27.545	<.001
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	8.646	7	28.209	<.001
a. Asimptotik <i>F</i> dağılımı				

Hipotez 4'e ait gerçekleştirilen analizlerde etnik köken grupları arasında eğitim, gelir, etnik köken, dini inanç, mezhep ve evlilik sırası homogamisine yönelik tutumlardaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu kaydedilmiştir. Fakat yaş ve meslek homogamisine yönelik tutumlar açısından etnik köken aidiyetleriyle ilişkisine dair anlamlı bir sonuç elde edilememiştir.

Eğitim homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri incelendiğinde her ne kadar toplam ortalama ($\bar{X}_{toplama}=3.49$) 3'ten yüksek olsa da gruplar arasında oldukça büyük tutum farklılıkları olduğu görülmüş ve analizler ilerletilerek daha detaylı sonuçlar elde edilmek istenmiştir. Tukey HSD gruplar arası çoklu karşılaştırma *post-hoc* testinin sonuçlarına göre katılımcıların kendilerini tanımladıkları etnik köken grupları arasındaki tutumlara ilişkin anlamlı farklılıklar şöyle sıralanabilir (bkz. Ek-6):

1. Türk ve Kürt grupları arasında ortalama fark= 0.864, $p = <0.001$
2. Roman ve Türk grupları arasında ortalama farkı =1.906, $p=0.002 <0.05$
3. Roman ve Çerkes grupları arasında ortalama fark=2.286, $p=0.022<0.05$
4. Roman ve Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.) grupları arasında ortalama fark=2.036, $p=0.008<0.05$
5. Roman ve Etnik Köken Aidiyeti Yok grupları arasında ortalama fark=1.952, $p=0.022<0.05$

Bu sonuçlar göstermiştir ki eğitim homogamisi tutumları etnik köken aidiyetlerine göre oldukça değişmektedir. Dahası en düşük ortalama tutum değerine sahip olan kendilerini “Roman” ($\bar{X}=1.71$) olarak tanımlayan katılımcıların tutumları diğer gruplardan belirgin şekilde ayrılmaktadır. Yine kendilerini “Türk” ve “Kürt” olarak tanımlayan katılımcılar arasındaki farkın da anlamlı olduğu bulunmuş fakat net bir ayrıma

işaret etmediğinden ortalamalar arasında farkın (0.864) dikkate değer olduğu düşünülmemiştir.

Gelir homogamisine yönelik tutumlarda, gruplar arası ortalama tutum değeri 3'ten küçük olduğu için genel olarak olumsuz görüşün hâkim olduğu söylenebilir ($\bar{X}_{toplamlam}=2.88$). Ancak grupların ortalama tutum değerlerinin birbirinden oldukça farklılaştığı göz önüne alınarak Tamhane T2 *post-hoc* testine başvurulmuştur. Aralarında anlamlı farklar bulunduğu tespit edilen gruplara ilişkin sonuçlar şöyle sıralanmaktadır (tüm sonuçlar için bkz. Ek 12):

1. Roman ve Türk grupları arasında ortalama fark: 1.5.15, $p=0.003 < 0.05$
2. Roman ve Kürt grupları arasında ortalama fark: 1.328, $p=0.005 < 0.05$
3. Roman ve Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.) grupları arasında ortalama fark: 1.571, $p=0.025 < 0.05$
4. Roman ve Etnik Köken Aidiyet Yok grupları arasında ortalama fark: 1.655, $p=0.027 < 0.05$

Eğitim homogamisinde olduğu gibi gelir homogamisine yönelik tutumlarda da en düşük ortalama tutum değerine kendilerini “Roman” etnik kökenli olarak tanımlayan katılımcılar sahiptir ($\bar{X}=1.43$). Gelir homogamisine yönelik tutumları oldukça olumsuz olan bu grubun bu homogami biçimindeki tutumlarında neredeyse tüm etnik köken gruplarından açıkça ayrıldığı bulunmuştur

Farklı etnik köken gruplarının etnik köken homogamisine yönelik tutumları incelendiğinde; genel ortalama tutum değerinin ($\bar{X}_{toplamlam}=2.52$) 3'ten küçük olması ve bunun tüm gruplara yayılması etnik köken homogamisine dair zayıf bir eğilimin varlığına işaret etmektedir. Özellikle kendilerini “Etnik Köken Aidiyeti Yok” ($\bar{X}=1.42$) ve “Roman” ($\bar{X}=1.43$) olarak tanımlayan iki grubun oldukça düşük bir tutum değerine sahip olması dikkat çekicidir.

Katılımcıların dini inanç homogamisine yönelik tutumlarının ortalamasının ($\bar{X}_{toplamlam}=3.06$); gruba yayılmış bir değer olmadığını bilakis bu değer oldukça altında “Etnik Köken Aidiyeti Yok” ($\bar{X}=1.92$) grubu ve oldukça üstünde “Roman” ($\bar{X}=4.43$) grubunun yer aldığı görülmektedir. Tamhane T2 *post-hoc* testi sonuçlarına göre ise bu iki

grup arasındaki ortalamalar farkının (2.512) anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.001$), (Ek-14).

Katılımcıların dini inanç homogamisinde olduğu gibi mezhep homogamisine yönelik ortalama tutum değerlerinin de düşük olduğu gözleminin ($\bar{X}_{toplam}=2.42$) yanında yine kendilerini bir etnik kökene ait olarak tanımlamayan “Etnik Köken Aidiyeti Yok” grubundaki katılımcılar diğer etnik köken gruplarına nazaran mezhep homogamisine en zayıf eğilimde olduğu bulunmuştur ($\bar{X}=1.25$). Bunun dışındaki etnik köken aidiyetlerindeki katılımcıların grup ortalamasına yakın değerlerde nispeten daha az olumsuz tutumlara sahip olduğu ifade edilebilir.

Evlilik sırası homogamisine yönelik tutumlarda katılımcıların kendilerini tanımladıkları etnik köken aidiyetleri arasında oldukça farklı değerler seyretnmektedir bu anlamda gerçekleştirilen Tamhane T2 *post-hoc* testinin sonuçlarına göre aralarında anlamlı farklar bulunan ikili gruplar şöyle sıralanabilir (tüm sonuçlar için bkz. Ek-8):

1. Türk ve Roman grupları arasında ortalama fark = 1.348, $p=0.007<0.05$
2. Türk ve Etnik Köken Aidiyeti Yok grupları arasında ortalama fark = 1.110, $p=0.002<0.05$
3. Kürt ve Roman grupları arasında ortalama fark = 1.596, $p<0.001$
4. Kürt ve Etnik Köken Aidiyeti Yok grupları arasında ortalama fark = 1.358, $p=0.002<0.05$

3.3.2. Kendilerini Tanımladıkları Dini İnanç

Katılımcıların kendilerini tanımladıkları dini aidiyetlere göre örneklemin profili, Müslüman (n=335), Hristiyan(n=2), Ateist (51) ve Deist (n=11) gruplarından oluşmaktadır. Bu sebeple dini inanç değişkeni “Dini İnanç Var” ve “Dini İnanç Yok” şeklinde iki grup düzeyinde ele alınmış ve analizleri için t-testine başvurulmuştur.

Katılımcıların kendilerini tanımladıkları dini inanca göre homogamiye yönelik ortalama tutum değerleri Tablo 31’de şöyle gösterilmiştir.

Tablo 31. Dini İnanca Göre Homogamiye İlişkin Ortalama Tutum Değerleri

	Dini İnanç	Frekans (n)	Ortalama ($\bar{X}$)	Std. Sapma (sd)	Std. Hata (se)
Yaş Homogamisi Tutumu	Yok	62	3.06	1.158	.147

	Var	337	3.28	1.303	.071
Eğitim Homogamisi Tutumu	Yok	62	3.73	1.011	.128
	Var	337	3.44	1.324	.072
Meslek Homogamisi Tutumu	Yok	62	2.06	.973	.124
	Var	337	2.09	.972	.053
Gelir Homogamisi Tutumu	Yok	62	2.76	1.155	.147
	Var	337	2.90	1.361	.074
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	Yok	62	2.11	1.216	.154
	Var	337	2.60	1.324	.072
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	Yok	62	2.11	1.073	.136
	Var	337	3.24	1.436	.078
Mezhep Homogamisi Tutumu	Yok	62	1.79	.908	.115
	Var	337	2.53	1.318	.072
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	Yok	62	2.21	1.332	.169
	Var	337	2.85	1.460	.080

Levene testinin sonuçları baz alınarak tutumlardaki dini inanç grupları arası farklılıkların anlamına ilişkin varyansların eşit olduğu varsayımı altında yaş ($p=0.108>0.05$) ve meslek homogamisi ($p=0.595>0.05$); varyansların eşit olmadığı varsayımı altında ise eğitim ($p<0.001$), gelir ($p=0.003<0.05$), etnik köken ($p=0.005<0.05$), dini inanç ($p<0.001$), mezhep ($p<0.001$) ve evlilik sırası ($p=0.003<0.05$) homogamisi tutumlarındaki farkla bağımsız örneklem t-testiyle analiz edilmiştir (bkz. Tablo 32).

Tablo 32. Dini İnanca Göre Homogami Tutumlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Varyansların dağılımı	Levene Testi		t-Testi		
		F	p	t	df	p 2-yönlü
Yaş Homogamisi Tutumu	Eşit	2.598	.108	-1.244	397	.214
	Eşit Değil			-1.350	91.857	.180
Eğitim Homogamisi Tutumu	Eşit	20.936	<.001	1.602	397	.110
	Eşit Değil			1.926	103.710	.057
Meslek Homogamisi Tutumu	Eşit	.282	.595	-.182	397	.855
	Eşit Değil			-.182	84.930	.856
Gelir Homogamisi Tutumu	Eşit	8.986	.003	-.766	397	.444
	Eşit Değil			-.858	95.034	.393
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	Eşit	8.097	.005	-2.692	397	.007
	Eşit Değil			-2.854	89.728	.005
	Eşit	53.663	<.001	-5.869	397	<.001

Dini İnanç Homogamisi Tutumu	Eşit Değil		-7.157	105.764	<.001
Mezhep Homogamisi Tutumu	Eşit	29.734 <.001	-4.259	397	<.001
	Eşit Değil		-5.476	114.377	<.001
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	Eşit	9.232 .003	-3.223	397	.001
	Eşit Değil		-3.433	90.149	<.001

t-testlerinin sonuçlarına göre; yaş ($p=0.214>0.05$), eğitim ($p=0.057>0.05$), meslek ($p=0.855>0.05$), gelir ($p=0.444>0.05$) homogamisine yönelik tutumlarda bir anlamlı bir fark olmadığı; etnik köken ($p=0.005<0.05$), dini inanç ($p<0.001$), mezhep ($p<0.001$) ve evlilik sırası ($p<0.001$) homogamisi tutumlarında katılımcıların kendilerini tanımladıkları dini inanca göre gruplar arası birtakım farklılıkların anlamlı olduğu bulunmuştur.

Bir dini inanca sahip olan ve olmayan katılımcılar arasında anlamlı bulunan farklar şöyledir:

- Bir dini inanca sahip olanların; olmayanlara göre etnik köken homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri daha yüksektir $\bar{X}=2.60>2.11$
- Bir dini inanca sahip olanların; olmayanlara göre dini inanç homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri daha yüksektir $\bar{X}=3.24>2.11$
- Bir dini inanca sahip olanların; olmayanlara göre mezhep homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri daha yüksektir $\bar{X}=2.53>1.79$
- Bir dini inanca sahip olanların; olmayanlara göre evlilik sırası homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri daha yüksektir $\bar{X}=2.85>2.21$

3.3.3. Kendilerini Tanımladıkları Mezhep Aidiyeti

Katılımcıların kendilerini tanımladıkları mezhep aidiyetlerine göre homogami tutumlarına dair ortalama tutum değerleri Ek-9’da verilmiştir. Örneklem profilinin “Hanefî (Sünnî)” (n=210), “Mezhepsel Aidiyeti Yok” (n=151), “Alevî (Şîî)” (n=29) ve “Şafîî (Sünnî)” (n=9) mezhep gruplarıyla şekillenmesi söz konusudur; frekans değerlerinin makul sayıda olması bilhassa dini inanç değişkeninde olduğu gibi ikili düzeye indirgeme yapılmamıştır. Bu anlamda analizler ikiden çok kategorili değişkenler için tek faktörlü ANOVA ve Welch testlerinin sonuçları üzerinden takip edilmiştir.

Varyansların dağılımına ait varsayımlar Tablo 33’te değinilen Levene testinin sonuçlarıyla karar verilmiş; eşit dağıldığı varsayım altında yaş ($p=0.452>0.05$), meslek

($p=0.509>0.05$), gelir ($p=0.452>0.790$) ve dini inanç ($p=0.107>0.05$) homogamisine yönelik tutumlar tek faktörlü ANOVA aracılığıyla, eşit dağıldığı varsayımı kabul edilemediğinde eğitim ($p<0.001$), meslek ($p<0.001$), etnik köken ($p<0.001$), mezhep ($p<0.001$) ve evlilik sırası ($p<0.001$) homogamisine yönelik tutumlar Welch testi aracılığıyla test edilmiştir.

Tablo 33. Mezhep-Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	Sd1	Sd2	<i>p</i>	Varyansların dağılımı
Yaş Homogamisi Tutumu	.879	3	395	.452	Eşit
Eğitim Homogamisi Tutumu	8.155	3	395	<.001	Eşit Değil
Meslek Homogamisi Tutumu	.775	3	395	.509	Eşit
Gelir Homogamisi Tutumu	.349	3	395	.790	Eşit
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	5.811	3	395	<.001	Eşit Değil
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	2.046	3	395	.107	Eşit
Mezhep Homogamisi Tutumu	16.844	3	395	<.001	Eşit Değil
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	6.836	3	395	<.001	Eşit Değil

Tablo 34'teki tek faktörlü ANOVA testinin sonuçları göstermektedir ki; katılımcıların mezheplerinin yaş ($F=0.293$, $p=0.831>0.05$) ve meslek ($F=1.460$, $p=0.225>0.05$) homogamisine yönelik tutumlar üzerinde anlamlı bir fark teşkil etmemesine karşın gelir ($F=4.126$, $p=0.007<0.05$) ve dini inanç ($F=15.285$, $p<0.001$) homogamisine yönelik tutumlardaki farklılıklar anlamlıdır ($p<0.05$).

Tablo 34. Mezhep Aidiyetlerine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yaş Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	1.453	3	.484	.293	.831
	Grup İçi	653.484	395	1.654		
	Toplam	654.937	398			
Meslek Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	4.114	3	1.371	1.460	.225
	Grup İçi	370.989	395	.939		
	Toplam	375.103	398			
Gelir Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	21.419	3	7.140	4.126	.007
	Grup İçi	683.564	395	1.731		
	Toplam	704.982	398			
	Gruplar Arası	86.271	3	28.757	15.285	<.001

Dini İnanç	Grup İçi	743.163	395	1.881
Homogamisi Tutumu	Toplam	829.434	398	

Welch testinin sonuçlarında ise eğitim ($F=4.277$, $p=0.012<0.05$), etnik köken ($F=4.683$, $p=0.008<0.05$), mezhep ($F=10.265$, $p<0.001$) ve evlilik sırası ($F=3.391$, $p=0.029<0.05$) homogamisine yönelik tutumlarda katılımcıların kendilerini tanımladıkları mezhep aidiyetlerine göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 35).

Tablo 35. Mezhep Aidiyetlerine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Fark Welch Testi Sonuçları

	Welch İstatistiği ^a	Sd1	Sd2	p
Eğitim Homogamisi Tutumu	4.277	3	32.036	.012
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	4.683	3	33.025	.008
Mezhep Homogamisi Tutumu	10.265	3	32.575	<.001
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	3.391	3	32.864	.029
a. Asimptotik F dağılımı				

Eğitim homogamisine yönelik tutumların ortalama değerleri incelendiğinde; tutumların toplam ortalama değeri $\bar{X}_{toplam}=3.49$ 'dur, en düşük değer "Alevi (Şii)" ($\bar{X}=2.97$) en yüksek değer "Mezhep Aidiyeti Yok" ($\bar{X}=3.74$) grubunda olduğu görülmektedir. Diğer mezhep gruplarının ortalama değerleri toplam ortaya bir hayli yakın olduğu söylenebilir. Gruplar arası çoklu karşılaştırma Tamhane T2 sonuçlarına göre katılımcıların kendilerini tanımladıkları mezhep aidiyetlerine göre aralarında anlamlı bir fark bulunan mezhep gruplar şu şekildedir (bkz. Tablo 36):

- "Hanefi (Sünni)" ve "Mezhep Aidiyeti Yok" grupları arasında ortalama fark (I-J): 0.361, $p=0.035<0.05$ anlamlıdır.
- "Alevi (Şii)" ve "Mezhep Aidiyeti Yok" grupları arasında ortalama fark (I-J): 0.776, $p=0.032<0.05$ anlamlıdır.

Buna göre en yüksek eğitim homogamisi tutum değerine sahip olan "Mezhep Aidiyeti Yok" grubundaki katılımcıların "Alevi (Şii)" ve "Hanefi (Sünni)" gruplarının ortalama tutum değerlerinden anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun dışındaki ikili gruplar arasında farkların anlamlı olmadığı görülmüştür.

Tablo 36. Mezhep Aidiyetlerine Göre Eğitim Homogamisi Tutumları Çoklu Karşılaştırma Tamhane T2 *Post-Hoc* Testi Sonuçları

(I) Mezhep	(J) Mezhep	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Hanefi (Sünni)	Alevi (Şii)	.415	.262	.542
	Mezhep Aidiyeti Yok	-.361*	.130	.035
	Şafî (Sünni)	.048	.535	1.000
Alevi (Şii)	Hanefi (Sünni)	-.415	.262	.542
	Mezhep Aidiyeti Yok	-.776*	.262	.032
	Şafî (Sünni)	-.368	.581	.990
Mezhep Aidiyeti Yok	Hanefi (Sünni)	.361*	.130	.035
	Alevi (Şii)	.776*	.262	.032
	Şafî (Sünni)	.408	.535	.977
Şafî (Sünni)	Hanefi (Sünni)	-.048	.535	1.000
	Alevi (Şii)	.368	.581	.990
	Mezhep Aidiyeti Yok	-.408	.535	.977

Gelir homogamisine yönelik tutum farklılıklarının hangi gruplar arasında anlamlı olduğunu saptayabilmek adına gerçekleştirilen Tukey HSD *post-hoc* testinin sonuçlarına göre (Tablo 37); “Alevi (Şii)” grubunda yer alan katılımcıların ortalama tutum değerlerinin -ki gruplar arasındaki en düşük olduğu gözlemlenmiştir- ($\bar{X}=2.34$); “Mezhep Aidiyeti Yok” ($\bar{X}=3.05$) ve “Şafî (Sünni)” ($\bar{X}=3.78$) grubundaki katılımcılardan anlamlı olarak farklılaştığı; bunlar dışındaki ikili gruplar arasında farkların anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p=0.044$ ve $p=0.023$, <0.05).

Tablo 37. Mezhep Aidiyetlerine Göre Gelir Homogamisi Tutumları Çoklu Karşılaştırma Tukey HSD *Post-Hoc* Testi Sonuçları

(I) Mezhep	(J) Mezhep	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Hanefi (Sünni)	Alevi (Şii)	.446	.261	.320
	Mezhep Aidiyeti Yok	-.256	.140	.264
	Şafî (Sünni)	-.987	.448	.124
Alevi (Şii)	Hanefi (Sünni)	-.446	.261	.320
	Mezhep Aidiyeti Yok	-.702*	.267	.044
	Şafî (Sünni)	-1.433*	.502	.023
Mezhep Aidiyeti Yok	Hanefi (Sünni)	.256	.140	.264
	Alevi (Şii)	.702*	.267	.044
	Şafî (Sünni)	-.731	.451	.368
Şafî (Sünni)	Hanefi (Sünni)	.987	.448	.124
	Alevi (Şii)	1.433*	.502	.023
	Mezhep Aidiyeti yok	.731	.451	.368

Etnik köken homogamisine yönelik tutumlarda grup ortalamasının ($\bar{X}_{toplamlı}=2.52$) altında kalan “Mezhep Aidiyeti Yok” ($\bar{X}=2.23$) ve “Şafî (Sünni)” ($\bar{X}=2.22$) grupları iken üstünde kalanlar “Alevi (Şii)” ($\bar{X}=2.62$) ve “Hanefi (Sünni)” ($\bar{X}=2.74$) gruplarıdır. Tamhane T2 *post-hoc* testinin sonuçları yalnızca en yüksek etnik köken homogamisi tutum değerine sahip olan “Hanefi (Sünni)” ve ikinci en düşük değere sahip olan “Mezhep Aidiyeti Yok” grupları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. (Ortalama fark:0.513, $p=0.001<0.05$) (Tablo 38).

Tablo 38. Mezhep Aidiyetlerine Göre Etnik Köken Homogamisi Tutumları Çoklu Karşılaştırma Tamhane T2 *Post-Hoc* Testi Sonuçları

(I) Mezhep	(J) Mezhep	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Hanefi (Sünni)	Alevi (Şii)	.117	.228	.996
	Mezhep Aidiyeti Yok	.513*	.138	.001
	Şafî (Sünni)	.516	.412	.810
Alevi (Şii)	Hanefi (Sünni)	-.117	.228	.996
	Mezhep Aidiyeti Yok	.396	.230	.444
	Şafî (Sünni)	.398	.451	.950
Mezhep Aidiyeti Yok	Hanefi (Sünni)	-.513*	.138	.001
	Alevi (Şii)	-.396	.230	.444
	Şafî (Sünni)	.003	.413	1.000

Şafîî (Sünni)	Hanefî (Sünni)	-.516	.412	.810
	Alevî (Şîî)	-.398	.451	.950
	Mezhep Aidiyeti Yok	-.003	.413	1.000
*. p<0.05 değeriinde anlamlıdır.				

Bazı mezhep grupları arasında dini inanç homogamisine dair tutum değerlerinin toplam ortalama değerden ($\bar{X}_{toplam}=3.06$) uzaklaştığı görülmüştür. En düşük ortalama tutum değerine “Mezhep Aidiyeti Yok” ($\bar{X}=2.48$) ve en yüksek ortalama tutum değerine “Hanefî (Sünni)” ($\bar{X}=3.47$) grubunda olduğu anlaşılmaktadır. Tukey HSD *post-hoc* testleri ise bu iki grup arasındaki ortalama farkın anlamlı ($p<0.001$) olduğu bunlar dışında kalan gruplar arası farkların anlamlı olmadığı bulunmuştur (Tablo 39).

Tablo 39. Mezhep Aidiyetlerine Göre Dini İnanç Homogasi Tutumları Çoklu Karşılaştırma Tukey HSD *Post-Hoc* Testi Sonuçları

(I) Mezhep	(J) Mezhep	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Hanefî (Sünni)	Alevî (Şîî)	.432	.272	.385
	Mezhep Aidiyeti Yok	.983*	.146	<.001
	Şafîî (Sünni)	.022	.467	1.000
Alevî (Şîî)	Hanefî (Sünni)	-.432	.272	.385
	Mezhep Aidiyeti Yok	.551	.278	.197
	Şafîî (Sünni)	-.410	.523	.862
Mezhep Aidiyeti Yok	Hanefî (Sünni)	-.983*	.146	<.001
	Alevî (Şîî)	-.551	.278	.197
	Şafîî (Sünni)	-.961	.471	.174
Şafîî (Sünni)	Hanefî (Sünni)	-.022	.467	1.000
	Alevî (Şîî)	.410	.523	.862
	Mezhep Aidiyeti Yok	.961	.471	.174
*. p<0.05 değeriinde anlamlıdır				

Mezhep homogamisine ait tutumlarda en yüksek ortalama tutum değeri “Hanefî (Sünni)” ($\bar{X}=2.72$); en düşük ortalama tutum değerlerine ise “Şafîî (Sünni)” ($\bar{X}=2.00$) ve “Mezhep Aidiyeti Yok” ($\bar{X}=2.01$) grupları sahiptir. Bu farkların Tamhane T2 testiyle kontrol edildiğinde yalnızca “Mezhep Aidiyeti Yok” ve “Hanefî (Sünni)” grupları arasındaki farkların anlamlı olduğu bulunmuştur (Tablo 40, $p<0.001$).

Tablo 40. Mezhep Aidiyetlerine Göre Mezhep Homogamisi Tutumları Çoklu Karşılaştırm Tamhane T2 Post-Hoc Testi Sonuçları

(I) Mezhep	(J) Mezhep	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Hanefi (Sünni)	Alevi (Şii)	.241	.244	.909
	Mezhep Aidiyeti Yok	.717	.129	<.001
	Şafî (Sünni)	.724	.419	.531
Alevi (Şii)	Hanefi (Sünni)	-.241	.244	.909
	Mezhep Aidiyeti Yok	.476	.242	.296
	Şafî (Sünni)	.483	.466	.900
Mezhep Aidiyeti Yok	Hanefi (Sünni)	-.717	.129	<.001
	Alevi (Şii)	-.476	.242	.296
	Şafî (Sünni)	.007	.418	1.000
Şafî (Sünni)	Hanefi (Sünni)	-.724	.419	.531
	Alevi (Şii)	-.483	.466	.900
	Mezhep Aidiyeti yok	-.007	.418	1.000

Son olarak kendilerini tanımladıkları farklı mezhep aidiyetlerindeki katılımcıların evlilik sırası homogamisi için tutumlarının nasıl değişiklik gösterdiğine Tamhane T2 aracılığıyla test edilmiş; bunlardan yalnızca “Hanefi (Sünni)” ve “Alevi (Şii)” grupları arandaki farklılıkların anlamlı olduğu tespit edilmiştir (Tablo 41) (ortalama fark:0.644 $p=0.040<0.05$). “Hanefi (Sünni)” grubundaki katılımcıların ortalama tutum değerlerinin ($\bar{X}=2.89$) “Alevi (Şii)” ($\bar{X}=2.24$) grubundaki katılımcılardan yüksek ve anlamlı olduğu kaydedilmiştir.

Tablo 41. Mezhep Aidiyetlerine Göre Evlilik Sırası Homogamisi Tutumları Çoklu Karşılaştırm Tamhane T2 Post-Hoc Testi Sonuçları

(I) Mezhep	(J) Mezhep	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Hanefi (Sünni)	Alevi (Şii)	.644	.227	.040
	Mezhep Aidiyeti Yok	.263	.156	.440
	Şafî (Sünni)	-.559	.565	.924
Alevi (Şii)	Hanefi (Sünni)	-.644	.227	.040
	Mezhep Aidiyeti Yok	-.381	.234	.502
	Şafî (Sünni)	-1.203	.591	.347
Mezhep Aidiyeti Yok	Hanefi (Sünni)	-.263	.156	.440
	Alevi (Şii)	.381	.234	.502
	Şafî (Sünni)	-.822	.568	.702
Şafî (Sünni)	Hanefi (Sünni)	.559	.565	.924

	Alevi (Şii)	1.203	.591	.347
	Mezhep Aidiyeti yok	.822	.568	.702

3.4. Sosyo-Ekonomik Faktörlere Göre Homogami Tutumları

Son olarak bu bölümde araştırmanın dördüncü problemi doğrultusunda **Hipotez 7, Hipotez 8 ve Hipotez 9**'ı test etmek için homogami tutumlarının eğitim seviyesine, meslek gruplarına ve gelir seviyesine göre değişip değişmediği analiz edilmiş ve gruplar arası farkların net olmadığı durumlarda *post-hoc* testlerine başvurulmuştur.

Hipotez 7: Eğitim seviyesine göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 8: Meslek gruplarına göre homogami tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 9: Gelir seviyesine göre homogami tutumları farklılaşmaktadır

3.4.1. Eğitim Seviyesi

Katılımcıların eğitim seviyesine göre homogami tutumlarının ortalama değerleri Ek-10'da iletilmiştir.

Eğitim seviyesine göre katılımcıların homogami tutumlarındaki farklara ait analiz testinin seçimi Tablo 42'de verilen Levene testi sonuçları değerlendirilmiştir; yaş homogamisi ($p<0.001$), eğitim homogamisi ($p<0.001$), etnik köken homogamisi ($p<0.001$), mezhep homogamisi ($p<0.001$) ve evlilik sırası homogamisine ($p<0.001$) yönelik tutumlar eşit olmayan varyans varsayımı altında Welch testi ile; meslek homogamisi ($p=0.2840>0.05$), gelir homogamisi ($p=0.088>0.05$) ve dini inanç homogamisi ($p=0.570>0.05$) eşit varyans varsayımı altında tek faktörlü ANOVA testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 42. Eğitim-Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	Sd1	Sd2	p	Varyansların dağılımı
Yaş Homogamisi Tutumu	7.836	3	395	<.001	Eşit Değil
Eğitim Homogamisi Tutumu	24.357	3	395	<.001	Eşit Değil
Meslek Homogamisi Tutumu	1.271	3	395	.284	Eşit
Gelir Homogamisi Tutumu	2.196	3	395	.088	Eşit
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	12.172	3	395	<.001	Eşit Değil
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	.671	3	395	.570	Eşit
Mezhep Homogamisi Tutumu	19.488	3	395	<.001	Eşit Değil

Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	6.295	3	395	<.001	Eşit Değil
----------------------------------	-------	---	-----	-------	-------------------

Tek faktörlü ANOVA sonuçlarına göre; meslek homogamisi ($F=3.225$, $p=0.023<0.05$), gelir homogamisi ($F=21.141$, $p<0.001$) ve dini inanç homogamisine ($F=2.995$, $p=0.031>0.05$) yönelik ortalama tutum değerlerinin eğitim seviyesine göre farklarının anlamlı olduğu bulunmuştur (bkz. Tablo 43).

Tablo 43. Eğitim Seviyesine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Meslek Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	15.659	3	5.220	3.225	.023
	Grup İçi	639.279	395	1.618		
	Toplam	654.937	398			
Gelir Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	90.713	3	30.238	21.141	<.001
	Grup İçi	564.962	395	1.430		
	Toplam	655.674	398			
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	8.341	3	2.780	2.995	.031
	Grup İçi	366.761	395	.929		
	Toplam	375.103	398			

Tablo 44’te, eğitim seviyesine göre homogami tutumlarının farkına ilişkin Welch testi sonuçlarına göre; yaş homogamisi ($F=3.126$, $p=0.028<0.05$), eğitim homogamisi ($F=18.819$, $p<0.001$), etnik köken homogamisi ($F=3.210$, $p=0.025<0.05$) ve mezhep homogamisi ($F=9.441$, $p<0.001$) tutumlarının eğitim seviyesine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuş buna karşın evlilik sırası homogamisi ($F=1.550$, $p=0.204>0.05$) tutumlarının eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 44. Eğitim Seviyesine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Welch Testi Sonuçları

	Welch İstatistiği ^a	Sd1	Sd2	p
Yaş Homogamisi Tutumu	3.126	3	141.713	.028
Eğitim Homogamisi Tutumu	18.819	3	138.886	<.001
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	3.210	3	140.842	.025
Mezhep Homogamisi Tutumu	9.441	3	140.056	<.001
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	1.550	3	148.360	.204
a. Asimptotik F dağılımı				

Katılımcıların yaş homogamisine yönelik tutum değerleri ortalaması oldukça yüksektir ($\bar{X}_{toplam}=3.25$). Bu anlamda gruplar arası farklılıklar incelendiğinde

ortalamanın altında kalan gruplar, “İlkokul veya Ortaokul” ($\bar{X}=3.02$) ve “Lise” ($\bar{X}=3.01$) grupları iken ortalamanın üstünde “Ön lisans veya Lisans” ($\bar{X}=3.44$) ve “Lisansüstü” ($\bar{X}=3.28$) grupları yer almıştır. Ek-11’de iletilen Tamhane T2 gruplar arası çoklu karşılaştırma *post-hoc* testi sonuçlarına göre ise “İlkokul veya Ortaokul” ve “Lise” gruplarının tutum değerlerinin, “Ön lisans veya Lisans” ve “Lisansüstü” gruplarının tutum değerlerinden anlamlı derece farklı olduğu saptanmıştır ($p<0.001$).

Eğitim seviyesine göre eğitim homogamisine yönelik tutum değerlerinin ortalamasının yüksek olduğu görülmektedir ($\bar{X}_{toplam}=3.25$). “İlkokul veya Ortaokul” ($\bar{X}=2.81$) ve “Lise” ($\bar{X}=2.96$) gruplarının tutumları ortalamanın altında iken “Ön lisans veya Lisans” ($\bar{X}=3.89$) ve “Lisansüstü” ($\bar{X}=3.79$) ortalamanın üstünde yer almaktadır. Ek 6’da verilen Tamhane T2 gruplar arası çoklu karşılaştırma *post-hoc* testi sonuçlarına göre ise “İlkokul veya Ortaokul” ve “Lise” gruplarının tutum değerlerinin, “Ön lisans veya Lisans” ve “Lisansüstü” gruplarının tutum değerlerinden anlamlı derece farklı olduğu saptanmıştır ($p<0.001$). Ancak “Ön Lisans veya Lisans” ve “Lisansüstü” gruplarının tutum değerlerindeki fark anlamlı bulunmamıştır ($p=0.995>0.05$).

Katılımcıların eğitim seviyesinin neredeyse bütün homogami biçimlerine yönelik tutumlar üzerinde etkili olduğu bulunmuş, net olmadığı düşünülen grup farklılıkları için uygulanan *post-hoc* testlerinin sonuçları da gruplar arası farkları onaylamıştır bu anlamda çalışmanın bulgularının değerlendirildiği bölümde eğitim faktörü daha geniş kapsamlı bir incelemeye alınmıştır.

3.4.2. Meslek

Katılımcıların yaptığı mesleklere göre homogami tutumlarına dair ortalama tutum değerleri Ek-12 ve Ek-13’te paylaşılmıştır. Çeşitli meslek gruplarından katılımcıların sahip oldukları homogami tutumlarına dair yapılan testlerin sonuçları aşağıda incelenmiştir.

Hipotez 8’i test edebilmek adına meslek değişkenine göre homogami tutumları, çok kategorili gruplar arası farklılıklar tek faktörlü ANOVA ve Welch testleriyle ölçülmüştür. Levene testi sonuçlarında meslek gruplarına göre eşit varyans varsayımının kabul edildiği; yaş ($p=0.224>0.05$), meslek ($p=0.350>0.05$), etnik köken ($p=0.067>0.05$), dini inanç ($p=0.210>0.05$) ve evlilik sırası ($p=0.112>0.05$) homogamisi tutumlarındaki

farklılıkların anlamlılığını test etmek üzere tek faktörlü ANOVA testine; varyansların eşitliği varsayımın sağlanamadığı, eğitim ($p<0.001$), gelir ($p=0.011<0.05$) ve mezhep ($p<0.001$) tutumlarındaki farklılıklar için Welch test istatistiğine başvurulmuştur (bkz. Tablo 45).

Tablo 45. Meslek Grupları- Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	Sd1	Sd2	p	Varyansların dağılımı
Yaş Homogamisi Tutumu	1.308	10	388	.224	Eşit
Eğitim Homogamisi Tutumu	6.031	10	388	<.001	Eşit Değil
Meslek Homogamisi Tutumu	1.115	10	388	.350	Eşit
Gelir Homogamisi Tutumu	2.329	10	388	.011	Eşit Değil
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	1.756	10	388	.067	Eşit
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	1.335	10	388	.210	Eşit
Mezhep Homogamisi Tutumu	6.309	10	388	<.001	Eşit Değil
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	1.575	10	388	.112	Eşit

Tek faktörlü ANOVA testi sonuçlarına göre, yaş homogamisi ($F=0.867$, $p=0.565>0.05$), meslek homogamisi ($F=1.847$, $p=0.051>0.05$) ve etnik köken homogamisi ($F=1.667$, $p=0.086>0.05$) tutumlarına yönelik meslek gruplar arasında herhangi bir fark olmadığı bulunmuştur. Dini inanç ($F=3.791$, $p<0.001$) ve evlilik sırası ($F=1.908$, $p=0.043<0.05$) homogamisine yönelik tutumların farklılığın ise anlamlı olduğu bulunmuştur (bkz. Tablo 46).

Dini inanç homogamisine yönelik en yüksek ortalama tutum değerine “Yöneticiler, Üst Düzey Amirler ve Kanun Koyucular” ($\bar{X}=3.90$) ve “Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)” ($\bar{X}=3.39$) meslek gruplarındaki katılımcılar sahipken; en düşük tutum değerine ise “Fabrika ve Makine Operatörleri” ($\bar{X}=2.60$) ve “Uzman” ($\bar{X}=2.61$) meslek gruplarındaki katılımcılar sahiptir.

Evlilik sırası homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri incelendiğinde yine en yüksek tutum değerleri “Yöneticiler, Üst Düzey Amirler ve Kanun Koyucular” ($\bar{X}=3.20$) ve “Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)” ($\bar{X}=3.89$) meslek gruplarındaki katılımcılardır. Evlilik sırası homogamisine en olumsuz bakan katılımcılar ise yine “Fabrika ve Makine Operatörleri” ($\bar{X}=2.00$) meslek grubunda yer almaktadır; bir diğer

en düşük tutum değeri “Askeri Meslekler” ($\bar{X}=2.33$) grubunda yer alan katılımcılarda olduğu görülmüştür.

Tablo 46. Meslek Gruplarına Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yaş Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	14.312	10	1.431	.867	.565
	Grup İçi	640.625	388	1.651		
	Toplam	654.937	398			
Meslek Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	17.047	10	1.705	1.847	.051
	Grup İçi	358.056	388	.923		
	Toplam	375.103	398			
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	28.489	10	2.849	1.667	.086
	Grup İçi	663.035	388	1.709		
	Toplam	691.524	398			
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	73.833	10	7.383	3.791	<.001
	Grup İçi	755.600	388	1.947		
	Toplam	829.434	398			
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	39.674	10	3.967	1.908	.043
	Grup İçi	806.762	388	2.079		
	Toplam	846.436	398			

Tablo 47’de, meslek gruplarına göre homogami tutumlarının farkına ilişkin Welch testi sonuçları verilmiştir. Buna göre, eğitim homogamisi tutumu ($F=6.671$, $p<0.001$), gelir homogamisi tutumu ($F=5.091$, $p<0.001$) ve mezhep homogamisi tutumu ($F=2.415$, $p=0.019<0.05$) gruplar arasında anlamlı farklılıklar göstermiştir.

Eğitim homogamisi “Askeri Mesleklerdeki” ($\bar{X}=4.17$) ve “Büro ve Müşteri Hizmetleri” ($\bar{X}=4.14$) meslek gurplarındaki katılımcılar arasında en yüksek tutum değerindedir ortalamaların neredeyse 5’e yaklaşması bu mesleklerdeki katılımcıların eğitim homogamisine oldukça olumlu bir bakışa sahip olduğunu işaret etmektedir diyebiliriz. En düşük tutum değerlerine ise “Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)” ($\bar{X}=2.89$) ve “Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri” ($\bar{X}=2.27$) gruplarındaki katılımcıların sahip olduğu görülmüştür.

Gelir homogamisi tutumlarında eğitim homogamisinde olduğu gibi yine en yüksek tutum değerleri “Askeri Meslekler” ($\bar{X}=4.17$) ve “Büro ve Müşteri Hizmetleri”

($\bar{X}=3.72$) gruplarındaki katılımcılarda görülürken en düşük tutum değerleri “ Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)” ($\bar{X}=2.06$) ile “ Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri” ($\bar{X}=2.32$) gruplarında yer alan katılımcıların sahip olduğu bulunmuştur.

Mezhep homogamisine yönelik tutumların, toplam tutum değerlerinin ortalaması ($\bar{X}_{toplam}=2.42$) 3’ten küçük olduğu için genel olarak olumsuz olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında en yüksek tutum değerleri “Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)” ($\bar{X}=2.90$) ile “Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular” ($\bar{X}=3.17$) meslekleriyle uğraşan katılımcılardayken; en düşük değerler “Uzmanlar” ($\bar{X}=2.12$) ve “Büro ve Müşteri Hizmetleri” ($\bar{X}=1.97$) meslekleriyle uğraşan katılımcılarda olduğu görülmüştür.

Tablo 47. Meslek Gruplarına Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Welch Testi Sonuçları

	Welch İstatistiği ^a	Sd1	Sd2	p
Eğitim Homogamisi Tutumu	6.671	10	54.540	<.001
Gelir Homogamisi Tutumu	5.091	10	52.871	<.001
Mezhep Homogamisi Tutumu	2.415	10	52.676	.019
a. Asimptotik F dağılımı				

3.3.3. Gelir Seviyesi

Katılımcıların gelir seviyelerine göre homogami tutumlarının ortalama tutum değerleri Ek-15’te paylaşılmıştır. Levene testi sonuçlarına göre yaş homogamisi ($p=0.491>0.05$), meslek homogamisi ($p=0.551>0.05$), etnik köken homogamisi ($p=0.218>0.05$), dini inanç homogamisi ($p=0.255>0.05$), mezhep homogamisine ($p=0.252>0.05$) ve evlilik sırası ($p=0.093>0.05$) eşit varyans varsayımı altında; eğitim homogamisi ($p<0.001$) ve gelir homogamisine ($p=0.006<0.05$) yönelik tutumlar ise varyansların eşit olmadığı varsayımı altında analiz edilmiştir (bkz. Tablo 48).

Tablo 48. Gelir-Varyansların Dağılımı Levene Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği	Sd1	Sd2	p	Varyansların dağılımı
Yaş Homogamisi Tutumu	.855	4	394	.491	Eşit
Eğitim Homogamisi Tutumu	6.284	4	394	<.001	Eşit Değil
Meslek Homogamisi Tutumu	.761	4	394	.551	Eşit
Gelir Homogamisi Tutumu	3.682	4	394	.006	Eşit Değil
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	1.447	4	394	.218	Eşit

Dini İnanç Homogamisi Tutumu	1.338	4	394	.255	Eşit
Mezhep Homogamisi Tutumu	1.347	4	394	.252	Eşit
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	2.007	4	394	.093	Eşit

Tablo 49'da verilen, varyansların eşit olduğu varsayımı altında gelir seviyesine göre homogami tutumlarında farklılıklara ilişkin tek faktörlü ANOVA testi sonuçlarına göre; yaş homogamisi tutumu ($F=1.160$, $p=0.328>0.05$), meslek homogamisi tutumu ($F=1.481$, $p=0.207>0.05$), etnik köken homogamisi tutumu ($F=0.398$, $p=0.810>0.05$), mezhep homogamisi tutumu ($F=0.159$, $p=0.959>0.05$) ve evlilik sırası homogamisi tutumlarının ($F=0.703$, $p=0.590>0.05$) gelir seviyelerine göre anlamlı bir fark göstermediği ancak dini inanç homogamisi tutumlarındaki ($F=2.597$, $p=0.036<0.05$) farklılıkların anlamlı olduğu saptanmıştır.

Tablo 49. Gelir Seviyesine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yaş Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	7.624	4	1.906	1.160	.328
	Grup İçi	647.313	394	1.643		
	Toplam	654.937	398			
Meslek Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	5.556	4	1.389	1.481	.207
	Grup İçi	369.547	394	.938		
	Toplam	375.103	398			
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	2.784	4	.696	.398	.810
	Grup İçi	688.740	394	1.748		
	Toplam	691.524	398			
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	21.308	4	5.327	2.597	.036
	Grup İçi	808.126	394	2.051		
	Toplam	829.434	398			
Mezhep Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	1.067	4	.267	.159	.959
	Grup İçi	662.036	394	1.680		
	Toplam	663.103	398			
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	Gruplar Arası	5.996	4	1.499	.703	.590
	Grup İçi	840.440	394	2.133		
	Toplam	846.436	398			

Gruplar arası farklılığa ilişkin Welch testi sonuçlarına göre ise; gelir seviyeleri arasında eğitime dayalı homogami tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

olduğu bulunmuştur ($F=2.583, p=0.039<0.05$). Gelire dayalı homogami tutumlarındaysa gelir grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($F=1.837, p=0.124>0.05$) (bkz. Tablo 50).

Tablo 50. Gelir Seviyesine Göre Çeşitli Homogami Tutumlarına İlişkin Welch Testi Sonuçları

	Welch İstatistiği ^a	Sd1	Sd2	p
Eğitim Homogamisi Tutumu	2.583	4	154.148	.039
Gelir Homogamisi Tutumu	1.837	4	152.577	.124
a. Asimptotik <i>F</i> dağılımı				

Dini inanç homogamisine yönelik tutumlar için tüm gelir gruplarının ortalama tutum değerinin ($\bar{X}_{toplamlam}=3.06$) altında kalan “Üst Gelir Grubu”, “Orta-Üst Gelir Grubu” ve “Orta Gelir Grubu”ndaki katılımcılarken bu ortalamanın üstünde konumlanan “Alt Gelir Grubu” ve “Orta-Alt Gelir” gruplarındaki katılımcılardır

Diğer yandan eğitim homogamisine yönelik tutumların ortalaması $\bar{X}_{toplamlam}=3.49$ ’dur ve bütün gruplardaki katılımcıların tutum değerlerinin 3’ten yüksek olduğu görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Araştırmanın Birinci Probleminin Değerlendirilmesi

Araştırmanın birinci problemi olan “*Homogamik davranış gösterip göstermemek ile homogami tutumu arasında bir ilişki var mıdır?*” sorusuna yanıt bulabilmek adına birçok değişkeni altında barındıran tek bir kompleks hipotez kurularak testler gerçekleştirilmiştir. **Hipotez 1**, davranış-tutum ilişkisi çerçevesinde eşleşmelerde homogami yapısının ortaya çıkarılmasına yönelik bilimsel bir merakın ürünüdür. Gerçekten de böyle bir ilişki biçiminin varlığını ancak davranışların tutumlarla tutarlı olup olmamasıyla ispatlanabileceği düşünülmüştür.

Nitekim araştırmanın sonuçları; katılımcıların yaş, evlilik sırası, eğitim seviyesi, meslek, gelir seviyesi ile kendilerini tanımladıkları etnik köken, dini inanç ve mezhep aidiyetleri değişkenlerine göre homogami varlığı altındaki tutum değerleri ile yokluğu altındaki tutum değerlerinin karşılaştırılması yoluyla **Hipotez 1**’in doğrulanabilmesi için birtakım kanıtlar sağlamıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular şöyledir:

- Mevcut evliliklerinde eşleriyle yakın veya aynı yaş grubunda olan katılımcıların; yakın veya aynı yaş grubunda olmayanlara kıyasla “evliliklerde eşler aynı veya yakın yaş grubunda olması önemlidir.” ifadesine daha çok katıldığını ve bu davranışın rastlantısal olmayabileceği aksine yaş homogamisine dair tutumla ilişkili olduğu bulunmuştur. Bir başka deyişle yaş homogamisi sergileyenler bu konudaki tutumlarıyla karakterizedir. Bu bulgu, yakın yaştan eşle evlenme tercihini tesadüfen değil, tutum yoluyla oluşturduklarını ya da yakın yaştan biriyle evlenenlerin zaman içinde yaş homogamisini doğru bulduklarını, buna yönelik tutumlarını zaman içinde geliştirebildiklerini göstermektedir. **(H1 kabul)**
- Eğitim seviyesi düzeyinde homogamik davranış gösteren katılımcıların, göstermeyenlere göre eğitim homogamisine daha olumlu baktığı saptanmıştır. **(H1 kabul)**
- Meslek düzeyinde homogamik davranışı gösteren katılımcıların, göstermeyenlere göre meslek homogamisine daha olumlu baktığı saptanmıştır. **(H1 kabul)**

- Gelir seviyesi düzeyinde homogamik davranışı gösteren katılımcıların, göstermeyenlere göre gelir homogamisine daha olumlu baktığı saptanmıştır. **(H1 kabul)**
- Etnik köken homogamisine yönelik tutumlarda her iki eşleşme davranışı için ortalama tutum değerleri oldukça düşüktür; genel olarak etnik köken homogamisine olumsuz bakıldığı söylenebilir. Ancak burada bir fark “Aynı” etnik köken eşleşmelerinin “Farklı” etnik köken eşleşmelerden daha yüksek bir ortalama tutum değerine sahip olmasıdır; her ne kadar tutumların olumsuz olduğundan bahsetsek dahi etnik kökenindeki homogamik davranışın varlığı homogamik tutumda anlamlı bir fark yaratmaktadır denilebilir. **(H1 kabul)**
- Katılımcıların kendilerini tanımladıkları dini inançlara göre homogamik davranış sergileyenlerin dini inanç homogamisine yönelik tutumları; heterogamik davranış sergileyenlerden daha olumlu olduğu bulunmuştur. **(H1 kabul)**
- Mezhep homogamisi gösteren katılımcıların, göstermeyenlere göre bu homogamiye yönelik daha olumlu bir tutuma sahip olduğundan ancak her iki grup için de mezhep homogamisine dair zayıf bir eğilimden bahsedilebilmektedir. **(H1 kabul)**
- Evlilik sırasına göre homogami davranışı gösterenler göstermeyenlere göre her ne kadar daha olumlu bir evlilik sırası homogamisine sahip olsa da bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı; evlilik sırası homogamisinin davranış düzeyiyle ilişkili olmadığı bulunmuştur. **(H1 ret)**

H1'de öne sürülen homogami davranışı gösterenlerin, göstermeyenlere göre bu davranış düzeyindeki homogami tutumlarının daha olumlu olduğu yönündeki iddia; yaş, eğitim seviyesi, meslek, gelir seviyesi, katılımcıların kendilerini tanımladıkları etnik köken, dini inanç ve mezhep aidiyetlerine göre homogami davranışı sergileyen katılımcılar için istatistiksel olarak doğrulanmıştır; evlilik sırasına göre homogamik davranış ile homogamik tutum arasında bir ilişki bulunamadığı için öne sürülen iddia reddedilmiştir. Bu bağlamda değişkenlerin –biri hariç- çoğunluğuyla kurulan ilişki yoluyla hipotezin doğrulandığı ifade edilebilir.

4.2. Araştırmanın İkinci Probleminin Değerlendirilmesi

Araştırmanın ikinci, üçüncü ve dördüncü problemine ilişkin bulguları değerlendirebilmek adına tüm katılımcıların genel homogami eğilimleri taranmıştır.

Tablo 51’de gösterildiği üzere örnekleme giren katılımcıların yaş, eğitim ve dini inanç homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri 3’ten büyüktür, bu üç homogami biçimine yönelik olumlu yönde genel bir eğilimin söz konusu olduğu söylenebilir. Bunun tersine meslek, gelir, etnik köken, mezhep ve evlilik sırası homogamilerinde ortalama tutum değerleri 3’ten küçük olduğu görülmektedir böylece bu homogami biçimlerine yönelik genel eğilimin olumsuz olduğu ifade edilebilir.

Yine standart sapma değerleri incelendiğinde en az çeşitliliğe meslek homogamisinin sahip olduğu, diğer homogami tutumlarına verilen cevaplar içinse daha fazla varyasyonların görüldüğü aktarılabilir.

Bu anlamda katılımcıların gerek en düşük tutum değerini göstermesi gerekse standart sapmanın en az olması yani yanıtların belirli bir değerde toplanması sebebiyle kabaca en zayıf homogami eğilimlerinin meslek homogamisinde olduğu anlaşılmaktadır. En yüksek ortalama tutum değerine ise eğitim homogamisi sahiptir, standart sapmasının nispeten olumlu olduğu düşünülen diğer homogami tutumlarından daha düşük olmasıyla katılımcıların en çok önem verdiği homogami biçiminin eğitim homogamisi olduğu rapor edilebilir.

Tablo 51. Likert Ölçeğinde Homogami Tutumlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Frekans	Ortalama	Std. Sapma
Yaş Homogamisi Tutumu	399	3.25	1.283
Eğitim Homogamisi Tutumu	399	3.49	1.284
Meslek Homogamisi Tutumu	399	2.09	.971
Gelir Homogamisi Tutumu	399	2.88	1.331
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	399	2.52	1.318
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	399	3.06	1.444
Mezhep Homogamisi Tutumu	399	2.42	1.291
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	399	2.75	1.458

Araştırmanın ikinci problemine ait “*Homogami tutumları demografik faktörlere göre değişmekte midir?*” sorusu altında **H2** ve **H3**’ün geçerliliği incelenmiştir. Tablo

52’de görüldüğü üzere yaş ve evlilik sırası değişkeniyle kontrol edilen gruplar arasında yalnızca yaş değişkenine göre eğitim homogamisine yönelik tutumlar ve evlilik sırası değişkenine göre evlilik sırası homogamisine yönelik tutumlarda farklılıklar görüldüğü saptanmıştır bunun dışındaki homogami tutumlarının demografik faktörlerle bir ilişkisinin olmadığı bulunmuştur.

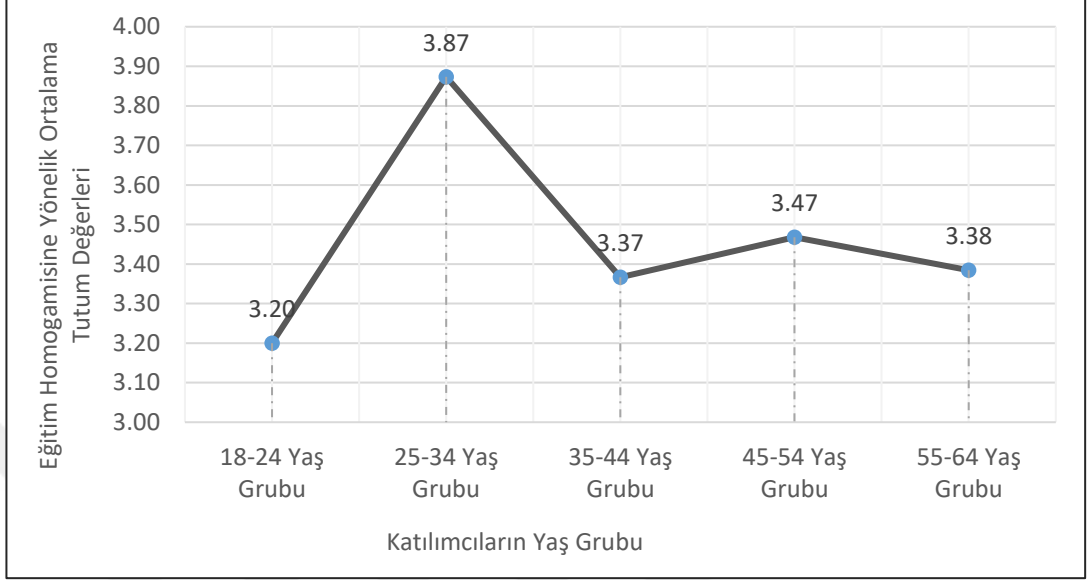
Tablo 52. H2 ve H3 Test Sonuçları

Bağımsız Değişkenin Kontrol Edildiği Bağımlı Değişkenler	Demografik Faktörler Bağımsız Değişkenlerinin Kontrol Sonucu	
	H2 Yaş	H3 Evlilik Sırası
Yaş Homogamisi Tutumu	x	x
Eğitim Homogamisi Tutumu	✓	x
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	x	✓
Meslek Homogamisi Tutumu	x	x
Gelir Homogamisi Tutumu	x	x
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	x	x
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	x	x
Mezhep Homogamisi Tutumu	x	x

H2’ye dair yapılan analizlerde farklı yaş gruplarının eğitim homogamisine yönelik tutumlarının değişiklik arz ettiğine dair kayda değer sonuçlar elde edilmiştir.

Grafik 1’de yaş gruplarının eğitim homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri gösterilmiştir. Grafiğin ters U modeline yaklaştığı görülmektedir. Eğitim homogamisine en zayıf eğilimler 18-24 yaş grubundaki katılımcılar arasındayken en yüksek eğilime 25-34 yaş grubu katılımcıların sahip olduğu bulunmuştur. En yüksek tutum değerinden sonra düşme eğilimi gösterdiği ve 35 yaş sonrasında hafifçe dalgalanarak devam ettiği eklenebilir.

Grafik 1. Katılımcıların Yaş Grubuna Göre Eğitim Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

H3'ü test etmek için evlilik sırası değişkeni altında birinci ve ikinci evlilik sırasına sahip katılımcıların homogami tutumları analiz edilerek karşılaştırılmıştır. Yalnızca evlilik sırası homogamisine yönelik tutumlarda anlamlı bir fark olduğu bulunmuş bunun dışındaki homogami tutumlarıyla evlilik sırası değişkeninin arasında anlamlı bir ilişkiselliğin olmadığı görülmüştür. Birinci ve ikinci evliliklerinde olan katılımcıların her ikisinin de evlilik sırası homogamisine yönelik ortalama tutum değeri 3'ten küçüktür bu anlamda her ikisi için olumsuz bir tutum söz konusudur lakin ikinci evliliklerini yapan katılımcıların diğer bir ifadeyle yeniden evlenenlerin, ilk kez evlenenlere kıyasla evlilik sırası homogamisine daha olumlu baktığı iletilebilir.

Nihayetinde araştırmanın ikinci problemine yönelik **H2** ve **H3** analizlerinin sonucu demografik faktörlerin homogami eğilimleriyle silik denilebilecek bir ilişkisi söz konusudur. Her ne kadar çeşitli yaş gruplarında eğitim homogamisine dair tutum farklılıklarına ilişkin bulgu önemli görülse de her iki hipotezin büyük ölçüde doğrulanmadığı ifade edilebilir. (**H2**, **H3** ret).

4.3. Araştırmanın Üçüncü Probleminin Değerlendirilmesi

Araştırmanın üçüncü problemi olan “*Homogami tutumları kültürel faktörlere göre değişmekte midir?*” sorusunun altında **H4**, **H5** ve **H6**'ya ilişkin analizler

gerçekleştirilmiştir. Tablo 53'te kültürel faktörler bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişkenlerle ilişkisinin kontrol sonuçlarına dair özet sunulmuştur.

Tablo 53. H4, H5 ve H6 Test Sonuçları

Bağımsız Değişkenin Kontrol Edildiği Bağımlı Değişken	Kültürel Faktörler Bağımsız Değişkenlerinin Kontrol Sonucu		
	H4 Etnik Köken	H5 Dini İnanç	H6 Mezhep Aidiyeti
Yaş Homogamisi Tutumu	x	x	x
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	✓	✓	✓
Eğitim Homogamisi Tutumu	✓	x	✓
Meslek Homogamisi Tutumu	x	x	x
Gelir Homogamisi Tutumu	✓	x	✓
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	✓	✓	✓
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	✓	✓	✓
Mezhep Homogamisi Tutumu	✓	✓	✓

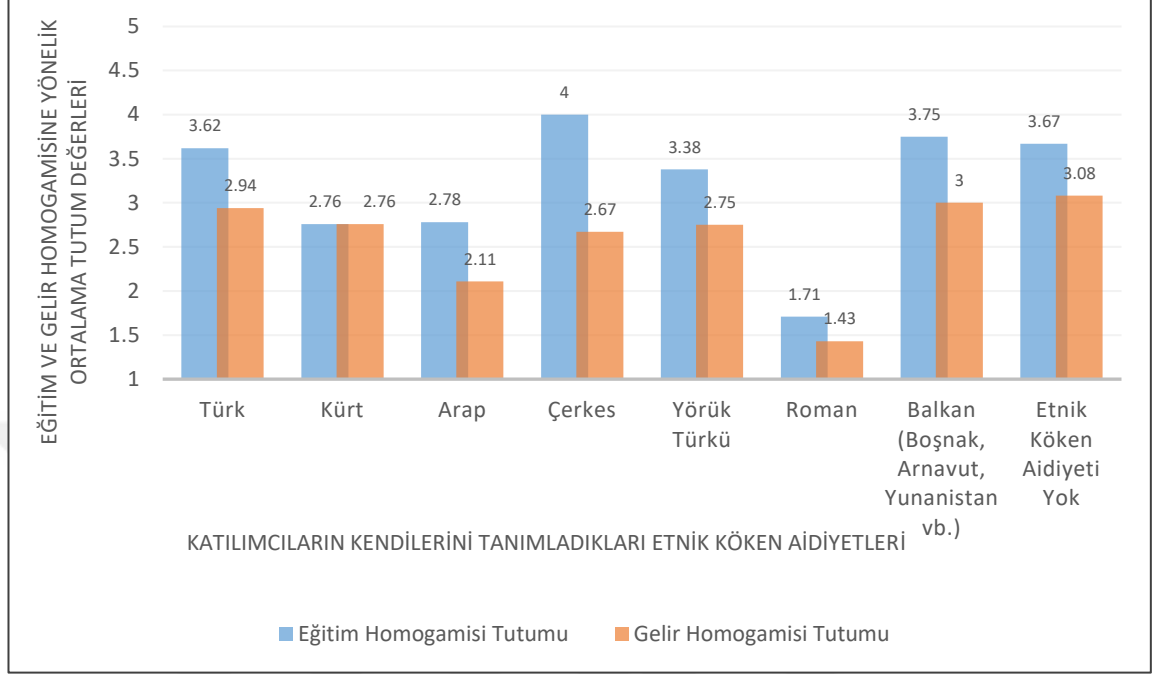
H4'e ilişkin bulgular:

Katılımcıların kendilerini tanımladığı etnik köken aidiyetlerinin yaş ve meslek homogamisi tutumlarında anlamlı bir fark yaratmadığı bulunmuştur.

Katılımcıların kendilerini tanımladıkları etnik köken aidiyetlerinin evlilik sırası homogamisi üzerinde anlamlı bir fark yarattığı bulunmuştur. Tüm etnik köken grupları arasında belirgin bir şekilde ayrılarak kendilerini bir etnik kökene ait olarak tanımlamayan ve Roman etnik kökenine ait olarak tanımlayan iki gruptaki katılımcıların evlilik sırası homogamisine olumsuz baktığı söylenebilir.

Katılımcıların kendilerini tanımladıkları etnik köken aidiyetlerine göre hem eğitim hem de gelir homogamisine yönelik tutumlarının farklılaştığı bulunmuştur. Eğitim homogamisine yönelik tutumlarda kendilerini Türk ve Kürt olarak tanımlayan katılımcıların arasında bir ayrım olduğu bulunmuş fakat ortalama tutum değerlerinin birbirine oldukça yakın olmasının net bir ayrıma işaret etmediği düşünülmüştür. Dahası her iki homogami biçimi için diğer katılımcılardan belirgin biçimde ayrılarak en olumsuz eğilime sahip olan katılımcıların, kendilerini Roman olarak tanımlayan katılımcılar olduğu görülmektedir (bkz. Grafik 2).

Grafik 2. Katılımcıların Etnik Köken Aidiyetine Göre Eğitim ve Gelir Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

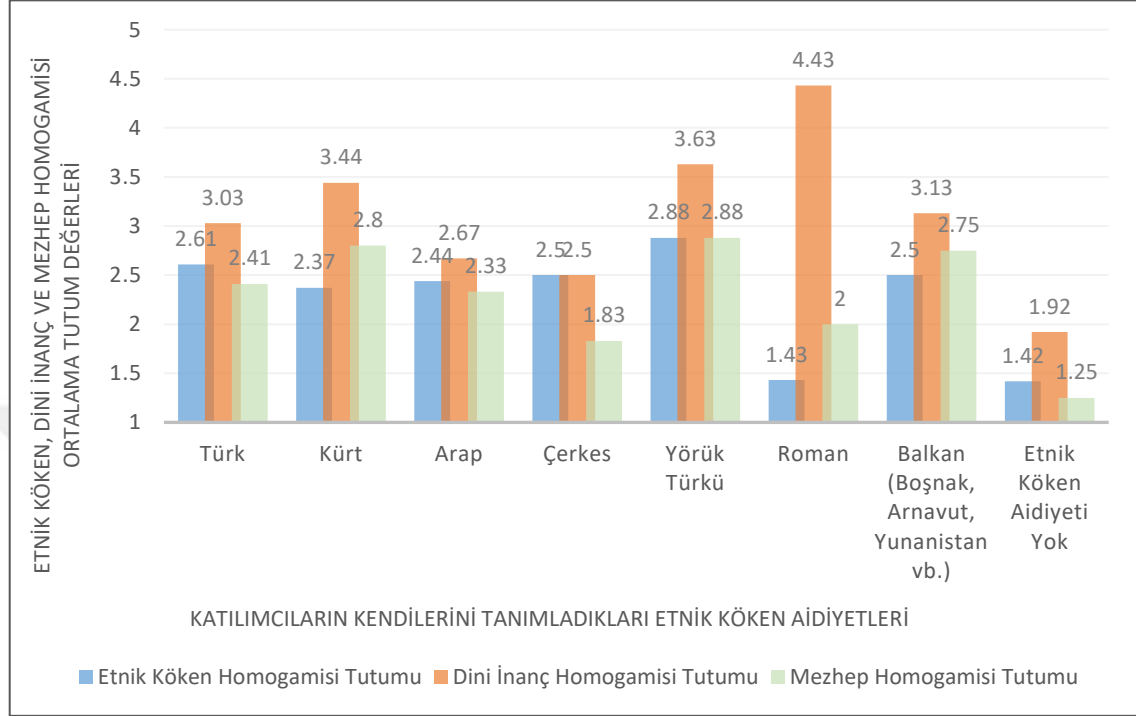

Katılımcıların kendilerini tanımladıkları etnik kökenin; etnik köken, din ve mezhep homogamisine yönelik tutumlar üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu tutumlarda, kendilerini Roman olarak tanımlayan katılımcılar ile kendilerini tanımladıkları bir etnik köken aidiyeti olmayan katılımcılar arasında birtakım anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur.

Kendilerini Roman olarak tanımlayan katılımcıların evliliklerde eşlerin aynı dini inançlara sahip olması yönünde güçlü bir eğilimi olduğu ancak etnik köken ve mezhep homogamisi için bunun geçerli olmadığı söylenebilir (Grafik 3).

Diğer yandan kendilerini bir etnik kökene ait olarak tanımlamayan katılımcıların, etnik köken, dini inanç ve mezhep homogamilerinin tamamına olumsuz baktığı söylenebilir. Bu anlamda zayıf bir kültürel homogami eğiliminden bahsedilebilir.

Grafik 3. Katılımcıların Etnik Kökene Aidiyetine Göre Etnik Köken, Dini İnanç ve Mezhep Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

Katılımcıların etnik köken aidiyetlerinin homogami tutumları ile -yaş ve meslek homogamisi hariç- çeşitli şekillerde ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda homogami tutumları ile etnik köken aidiyeti arasındaki bu ilişki yoluyla **H4**'ün kısmen doğrulandığı söylenebilir. (**H4 kabul**)

Elde edilen bulgulara özellikle kendilerini Roman olarak tanımlayan ve kendilerini tanımladıkları bir etnik kökeni olmayan katılımcıların spesifik olarak homogami tutumlarının diğer katılımcılardan ayrıldığı görülmüştür.

Kendilerini tanımladıkları bir etnik köken aidiyeti olmayan katılımcıların evliliklerde eşlerin benzer kültürel arka planlara sahip olmasının önemli olduğuna dair olumsuz tutuma, sosyo-ekonomik statü temelinde denk olmasına yönelik olumlu bir tutumun eşlik ettiği söylenebilir

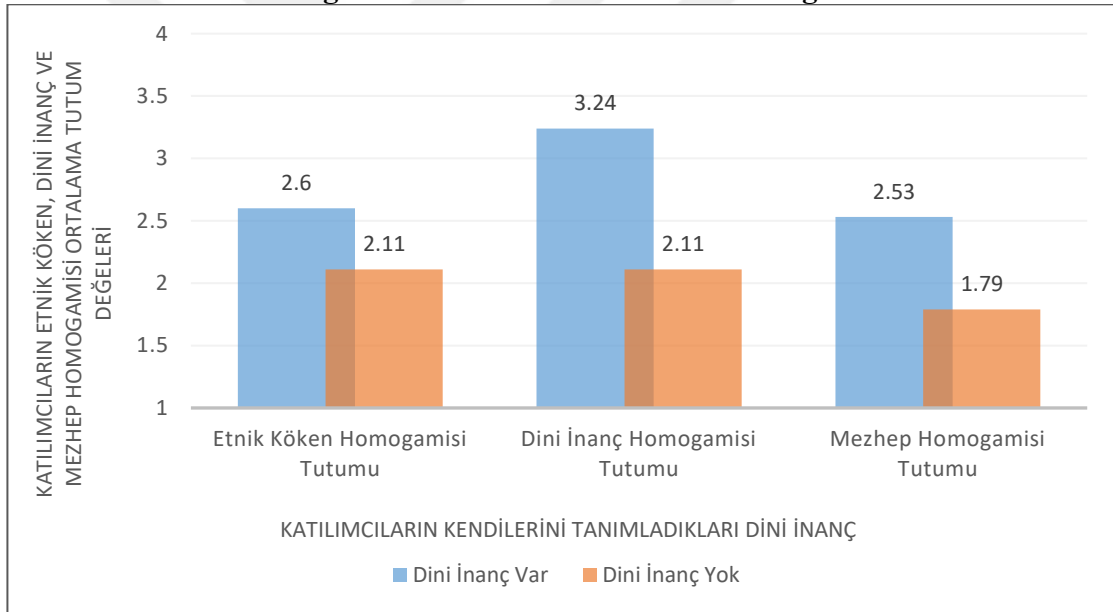
Kendilerini Roman olarak tanımlayan katılımcıların ise güçlü bir dini inanç homogamisine, zayıf bir mezhep ve etnik köken homogamisinin eşlik etmesi şaşırtıcı bulunmuştur. Son olarak sosyo-ekonomik statü homogamisine yönelik tutumlar altında

gelir ve eğitim homogamisinin kendilerini Roman olarak tanımlayan katılımcılar için oldukça önemsiz bulunduğu belirtilebilir.

H5'in test edildiği analizlerde elde edilen bulgulara göre; yaş ve sosyo-ekonomik statüye dayalı homogami tutumlarında dini inancın bir etkisinin olmadığı ancak etnik köken, dini inanç, mezhep ve evlilik sırası homogamisine yönelik tutumlar üzerinde anlamlı bir fark yarattığı görülmüştür.

Ne var ki kendilerini tanımladıkları belirli bir dini inancı olan katılımcıların; kendilerini tanımladıkları bir dini inancı olmayan katılımcılara göre evliliklerde eşlerin kültürel olarak benzemesine daha olumlu baktığı bu anlamda kültürel homogamiye yönelik bir eğilimin gündeme geldiği ifade edilebilir (bkz. Grafik 4).

Grafik 4. Katılımcıların Dini İnancına Göre Etnik Köken, Dini İnanç ve Mezhep Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

Etnik köken ve mezhep homogamisine yönelik tutumların her iki dini inanç grubu için de oldukça zayıf olduğu bulgusunun yanı sıra, en büyük farklılaşmanın dini inanç homogamisine yönelik tutumlarda olduğu gözlemlenmiştir (Grafik 4). Kendilerini belirli bir dini inanca sahip olarak tanımlayan katılımcılar, evliliklerde eşlerin aynı dini inançlara sahip olmasını önemli bulurken, kendilerini tanımladıkları bir dini inancı olmayan katılımcıların bu görüşe katılmadığı aktarılabilir.

Katılımcıların dini inancının, kültürel homogamiye yönelik eğilimlerde -özellikle dini inanç homogamisi- farklılıklara sebep olacak türden bir ilişkisinin olduğu ortaya

konulmuştur. Bu bağlamda, dini inançların kültürel homogami tutumlarıyla ilişkili olduğuna dair önemli kanıtlar elde edilmiş olsa da ortaya konulan ilişkilerin yalnızca bu bağlamla sınırlı kalması H5 iddiasını doğrulamak için yeterli görülmemiştir. **(H5 ret)**

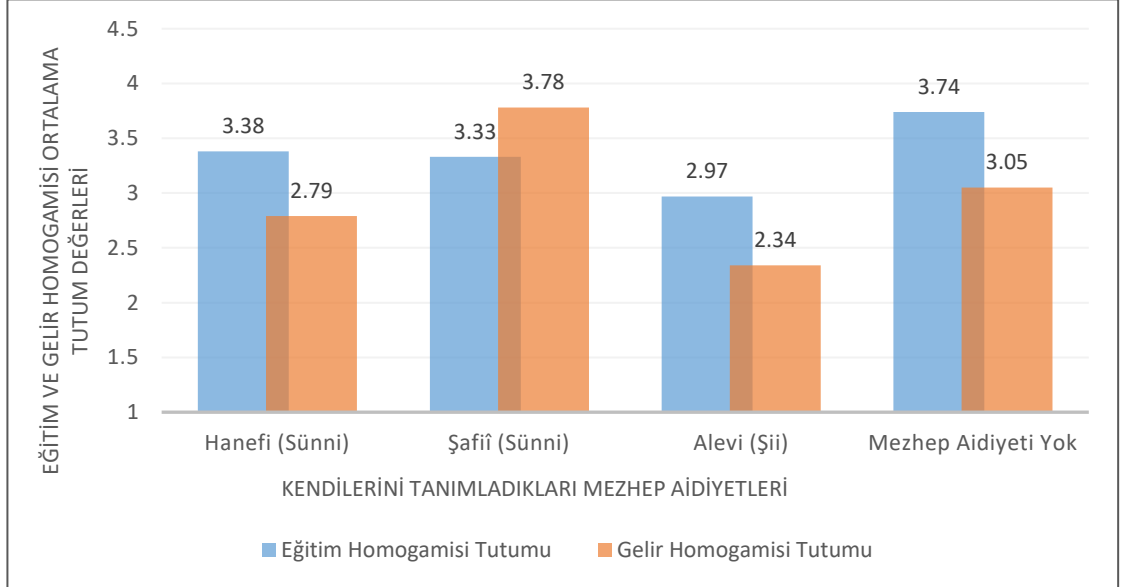
H6'ya ilişkin bulgular:

Katılımcıların kendilerini tanımladıkları mezhepsel aidiyetlerin yaş ve meslek homogamisine yönelik tutumlarla ilişkili olmadığı fakat eğitim ve gelir homogamisine yönelik tutumlarla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Gruplar arasındaki farkın analiz edildiği *post-hoc* testinin sonuçlarına göre gelir homogamisi tutumlarında diğer katılımcılara kıyasla kendilerini Alevi (Şii) mezhebine mensup olarak tanımlayan katılımcıların oldukça zayıf bir eğilim gösterdiği görülmüştür (Grafik 5).

Tüm katılımcıların eğitim homogamisini nispeten önemli buldukları ancak kendilerini tanımladıkları bir mezhep aidiyeti olmayan katılımcıların diğer gruplardan ayrılarak anlamlı bir biçimde daha yüksek bir eğitim homogamisine sahip olduğu kaydedilmiştir (Grafik 5).

Grafik 5. Katılımcıların Mezhep Aidiyetine Göre Eğitim ve Gelir Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

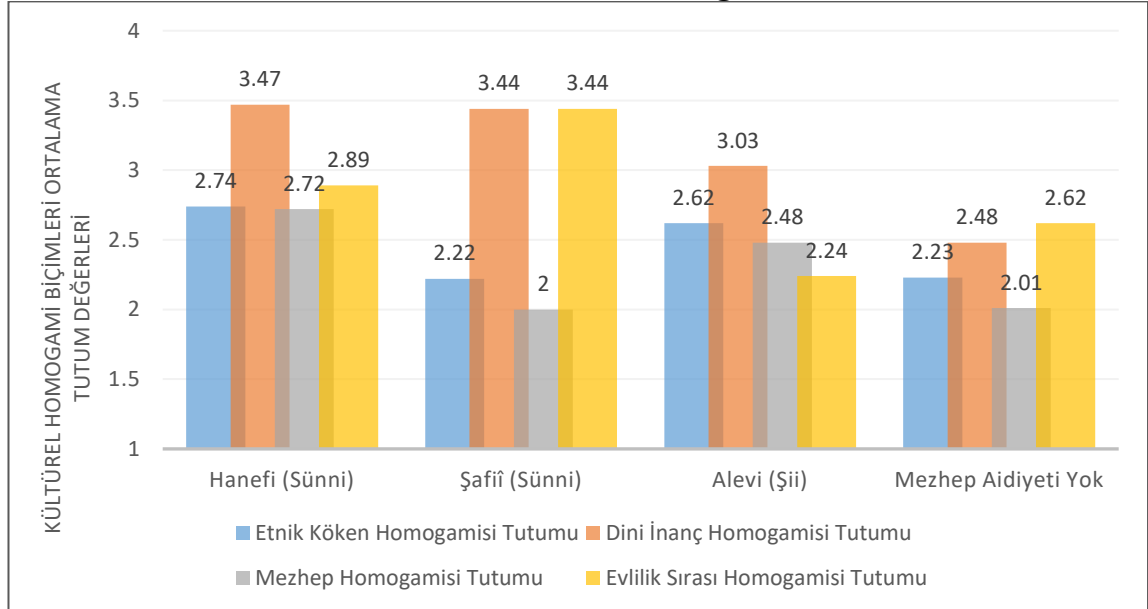
Aynı zamanda mezhepsel aidiyetlerin birtakım kültürel homogami tutumlarıyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Bunun yanında evlilik sırası homogamisine yönelik tutumların da kültürel bir eksenle tartışılması gerektiği düşünülmüştür.

Kendilerini bir mezhebe ait olarak tanımlayan katılımcıların kültürel homogenite -etnik köken, din ve mezhep homogenitesi- en zayıf eğilimlere sahip olduğu görülmüş fakat *post-hoc* testlerinin sonuçlarına göre yalnızca kendilerini Hanefi (Sünni) mezhebine mensup olarak tanımlayan katılımcılarla arasındaki tutum farklılıkların anlamlı olduğu bulunmuştur. Buna göre kendilerini Hanefi (Sünni) mezhebine mensup olarak tanımlayan katılımcıların kültürel homogenite bakışının, kendilerini bir mezhebe mensup olarak tanımlayan katılımcılardan daha olumlu olduğu söylenebilir.

Kendilerini Şafiî (Sünni) mezhebine mensup olarak tanımlayan katılımcıların ise yüksek bir dini inanç ve evlilik sırası homogenisine sahip olmasının belirgin bir farklılığa işaret etmediği *post-hoc* testinin sonuçlarıyla ortaya konulmuştur.

Öte yandan Grafik 6 incelendiğinde kendilerini Alevi (Şii) mezhebine mensup olarak tanımlayan katılımcıların zayıf bir evlilik sırası homogenitesi tutumunu, nispeten daha güçlü bir dini inanç homogenitesi tutumunun izlediği anlaşılmaktadır fakat yapılan *post-hoc* testlerinin sonuçlarına göre bu ilişkinin belirgin bir farklılığa konu olmadığı saptanmıştır.

Grafik 6. Katılımcıların Mezhep Aidiyetlerine Göre Kültürel Homogenite Biçimlerine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, kendilerini tanımladıkları bir mezhepsel aidiyeti olmayan katılımcıların eğitim ve gelir homogenisini kendilerini belirli bir mezhebe ait olarak tanımlayan katılımcılardan daha önemli bulduğu

söylenbilir. Bunun aksine kendilerini belirli bir mezhebe ait olarak tanımlayan -örneğin, Hanefi (Sünni)- katılımcıların kültürel homogami tutumlarının kendilerini tanımladıkları bir mezhepsel aidiyeti olmayan katılımcılardan nispeten daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

H6 iddiasına yönelik elde edilen bu bulgular doğrultusunda homogami tutumlarıyla -yaş ve meslek homogamisi hariç- mezhepsel aidiyetlerin ilişkisinin çeşitli biçimlerde gösterilmesi yoluyla bu hipotezin büyük ölçüde doğrulandığı söylenebilir. (**H6 kabul**).

Araştırmanın üçüncü problemine yönelik **H4, H5 ve H6** iddiaları çeşitli testlerle analiz edilmiş, elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Kültürel faktörlerden, katılımcıların kendilerini tanımladıkları etnik köken, dini inanç ve mezhep aidiyetleriyle homogami tutumları arasında ilişkiler aktarılmaya çalışılmıştır. Yalnızca **H5** için dini inanç değişkeniyle ilişkili elde edilen bulguların çeşitlilik göstermediği ancak **H4 ve H6** iddiasında etnik köken ve mezhep değişkenlerinin homogami tutumlarıyla çok yönlü bir ilişkisinin olduğu ortaya konulmuştur. Bu anlamda araştırmanın üçüncü problemi olan kültürel faktörlerin homogami tutumlarındaki farklılıklara konu olup olmadığına dair dini inançlarla zayıf, etnik köken ve mezhep aidiyetleriyle daha belirgin bir ilişkisinin var olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak bu probleme yönelik elde edilen çeşitli yanıtların yanında oldukça değerli bulguların yeni birçok tartışmayı gündeme getirebileceği düşünülmektedir.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Probleminin Değerlendirilmesi

Araştırmanın üçüncü problemi olan “*Homogami tutumları sosyo-ekonomik faktörlere göre değişmekte midir?*” sorusunun altında **H7, H8 ve H9**’a ilişkin analizler gerçekleştirilmiştir. Tablo 54’te sosyo-ekonomik faktörler bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisinin kontrol sonuçlarına dair özet sunulmuştur.

Tablo 54. H7, H8 ve H9 Test Sonuçları

Bağımsız Değişkenin Kontrol Edildiği Bağımlı Değişken	Sosyo-Ekonomik Faktörler Bağımsız Değişkenlerinin Kontrol Sonucu		
	H7 Eğitim	H8 Meslek	H9 Gelir
Yaş Homogamisi Tutumu	✓	x	x

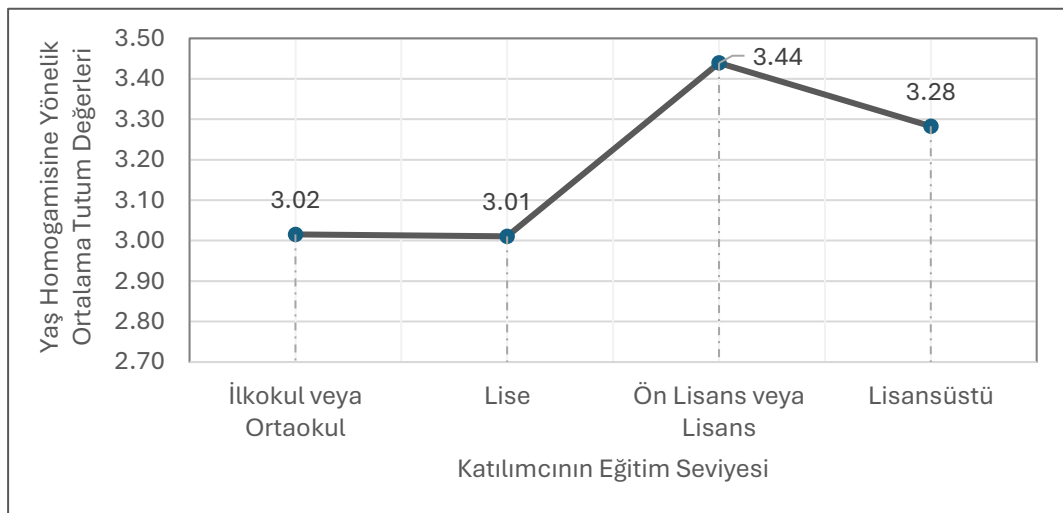
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	x	✓	x
Eğitim Homogamisi Tutumu	✓	✓	✓
Meslek Homogamisi Tutumu	✓	x	x
Gelir Homogamisi Tutumu	✓	✓	x
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	✓	x	x
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	✓	✓	✓
Mezhep Homogamisi Tutumu	✓	✓	x

Hipotez 7'ye ilişkin bulgular:

Katılımcıların eğitim seviyelerinin yaş homogamisine yönelik tutumlarda anlamlı farklar yarattığı bulunmuştur. Ters U modeline yaklaştığı görülen Grafik 7'de, tüm katılımcıların yaş homogamisine yönelik ortalama tutum değerlerinin 3'ten yüksek ve olumlu olduğu ancak bu tutumların; lise ve öncesi eğitim seviyelerindeki katılımcılarda daha zayıf, lise sonrası eğitim seviyelerindeki katılımcılarda daha güçlü olduğu söylenebilir. En yüksek eğitim seviyesinde ise yeniden zayıflama eğilimi göstermektedir.

Daha düşük eğitim seviyesinde olan katılımcıların, evliliklerdeki eşler arasındaki yaş farkını önemsiz bulduğu buna karşın yüksek eğitim seviyesindeki katılımcıların evliliklerde eşlerin yaşlarının birbirine daha yakın olması gerektiğini düşündüğü ifade edilebilir.

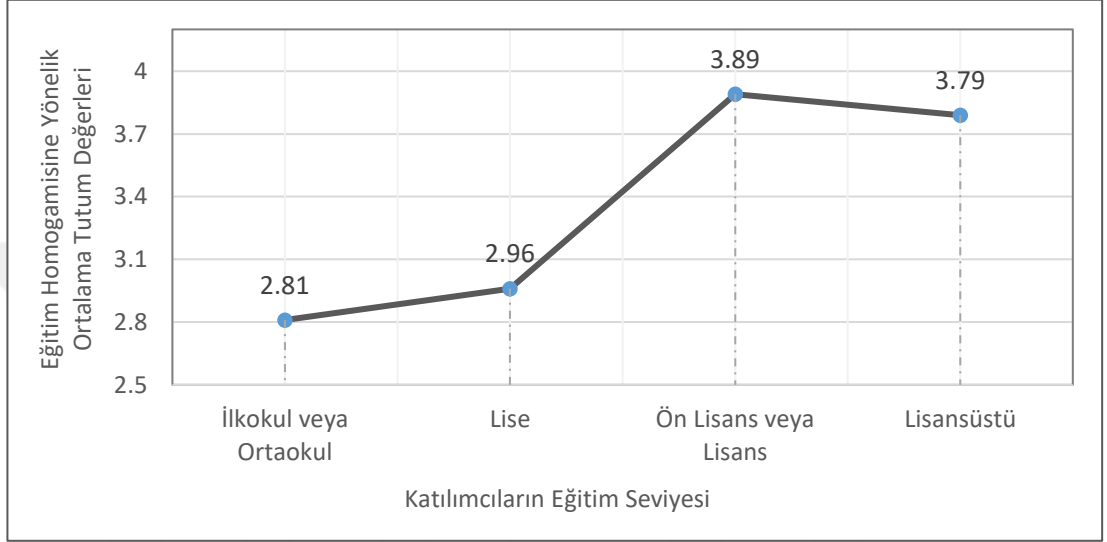
Grafik 7. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Yaş Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

Farklı eğitim seviyesindeki katılımcıların eğitim homogamisine yönelik tutumları değişiklik arz etmektedir. Ters U modeline yaklaştığı görülen Grafik 8 incelendiğinde

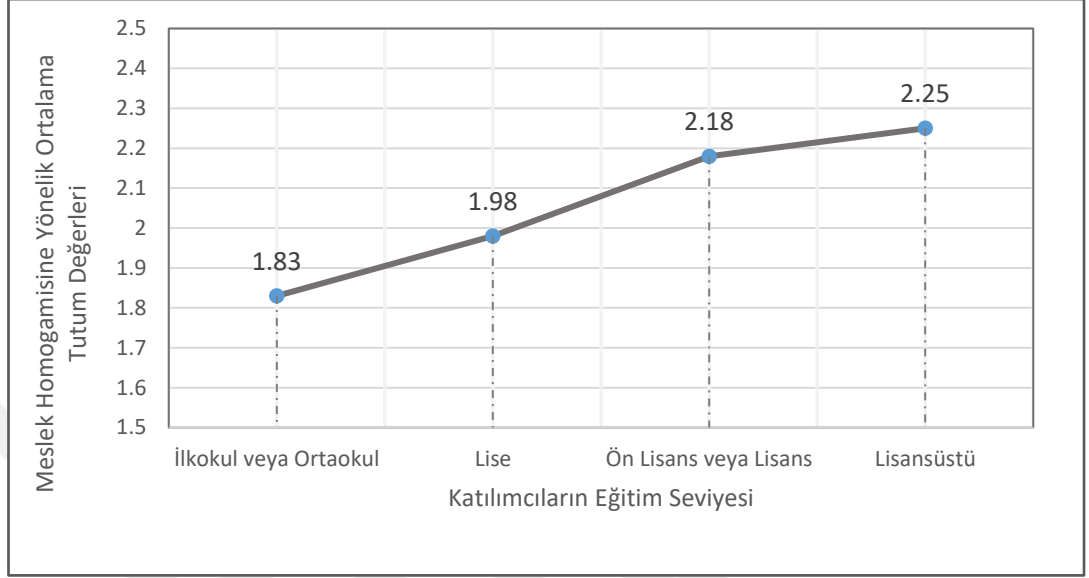
eğitim seviyesi yükseldikçe eğitim homogamisine yönelik tutum değerlerinin yükseldiği, özellikle lise sonrası eğitim seviyelerinde belirgin bir artış gözlemlendiği ancak en yüksek noktaya ulaştıktan sonra bu eğilimlerin zayıflamaya başladığı anlaşılmaktadır.

Grafik 8. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Eğitim Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

Eğitim seviyesine göre meslek homogamisine yönelik tutumların da değiştiği görülmüştür; gruplar arasındaki bu tutum farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Grafik 9’da meslek homogamisine yönelik ortalama tutum değerlerinin genel olarak çok düşük olduğu görülmektedir. Buna karşın katılımcıların meslek homogamisi eğilimlerinin eğitim arttıkça yükselişe geçtiği ancak tüm katılımcılar için zayıf diyebileceğimiz bir eğilimin hâkim olduğu ifade edilebilir.

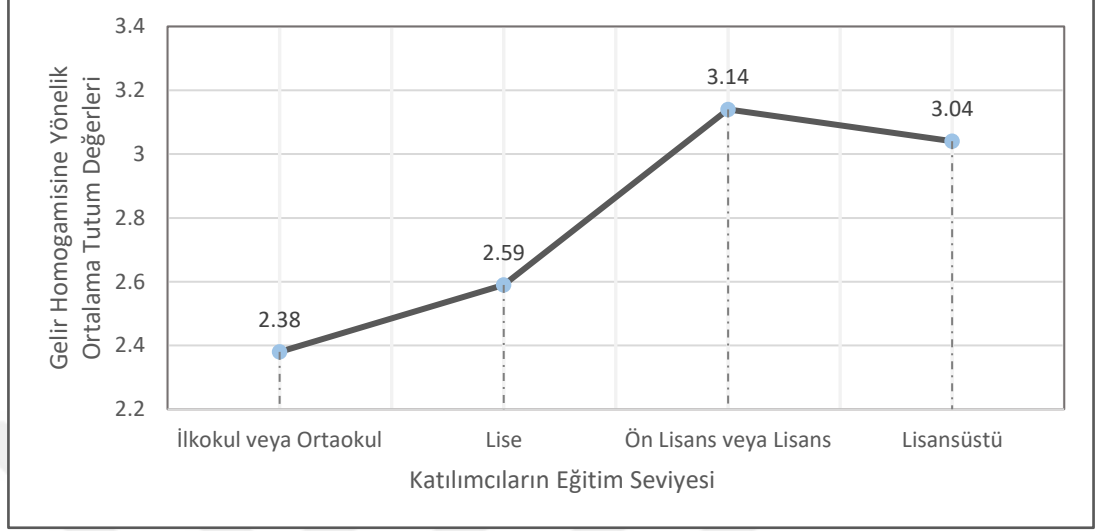
Grafik 9. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Meslek Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

Eğitim seviyesinin gelir homogamisi üzerindeki tıpkı eğitim ve meslek homogamisinde olduğu gibi anlamlı bir fark yarattığı bulunmuştur. Ters U modeline yaklaşan Grafik 10'da eğitim seviyesi arttıkça gelir homogamisine yönelik tutum değerlerinin de arttığı, yine en yüksek eğitim seviyesinde hafif bir düşüş yaşandığı görülmektedir.

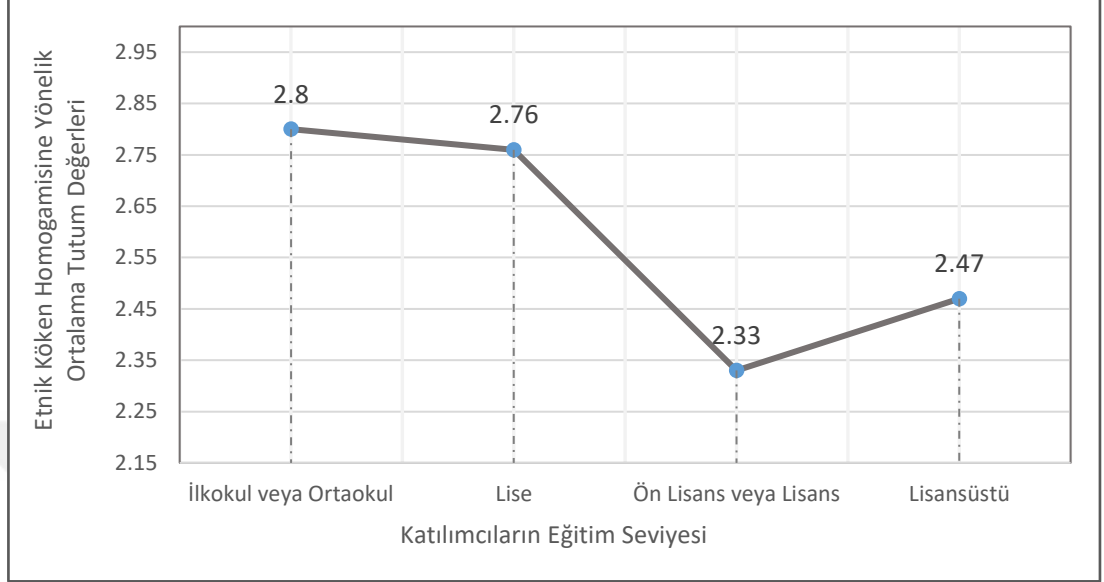
Lise öncesi ve sonrası eğitim seviyesi grupları arasındaki kırılım dikkat çekmektedir: Lise ve öncesi eğitim seviyesindeki katılımcıların ortalama tutum değerleri 3'ten küçük olduğu için evliliklerde eşlerin yakın veya aynı eğitim seviyesinde olmasını önemli bulmadığı, lise sonrası eğitim seviyelerindeki tutum değerleri 3'ten büyük olduğu için yüksek eğitim seviyesindeki katılımcıların bu türden eşleşmelere olumlu baktığı söylenebilir.

Grafik 10. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Gelir Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

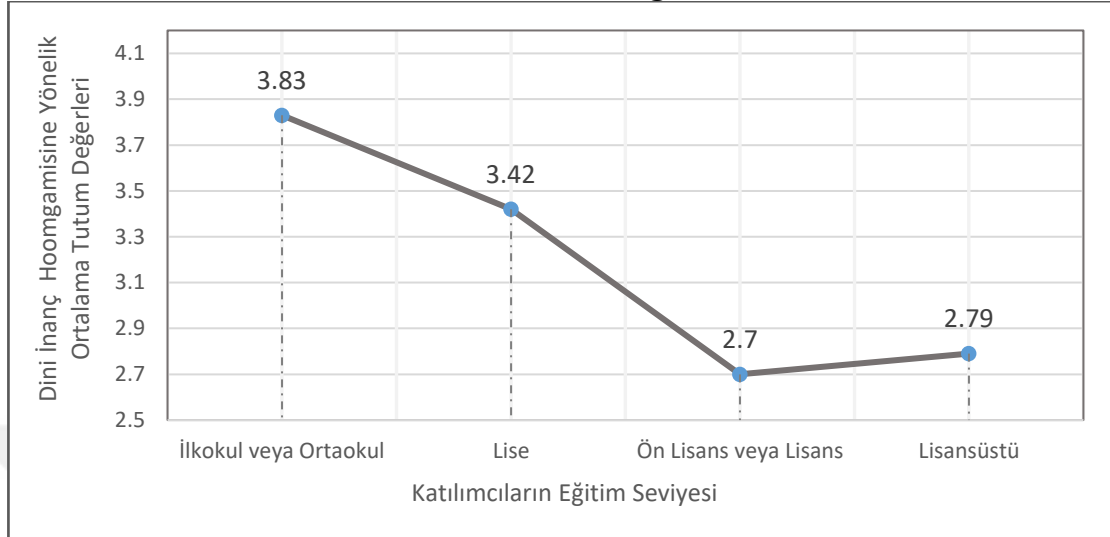
Etnik köken homogamisine yönelik tutumlar üzerinde yine eğitim seviyesi değişkeninin anlamlı olduğu bulunmuştur. Grafik 11’de eğitim grupları arasındaki farklara bakıldığında en yüksek tutum değerlerine lise ve öncesi; en düşük tutum değerlerine ise ön lisans ve sonrasındaki gruplar sahiptir, anlamlı kırılımın ise bu iki grup arasında olduğu bulunmuştur. Grafiğin U modeline daha yakın olması eğitim seviyesi ile etnik köken homogamisi arasında ters bir ilişkiye işaret etmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça etnik köken homogamisine yönelik eğilimlerin zayıfladığı; ancak yüksek eğitim seviyesinde yeniden yükselişe geçtiği anlaşılmaktadır.

Grafik 11. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Etnik Köken Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

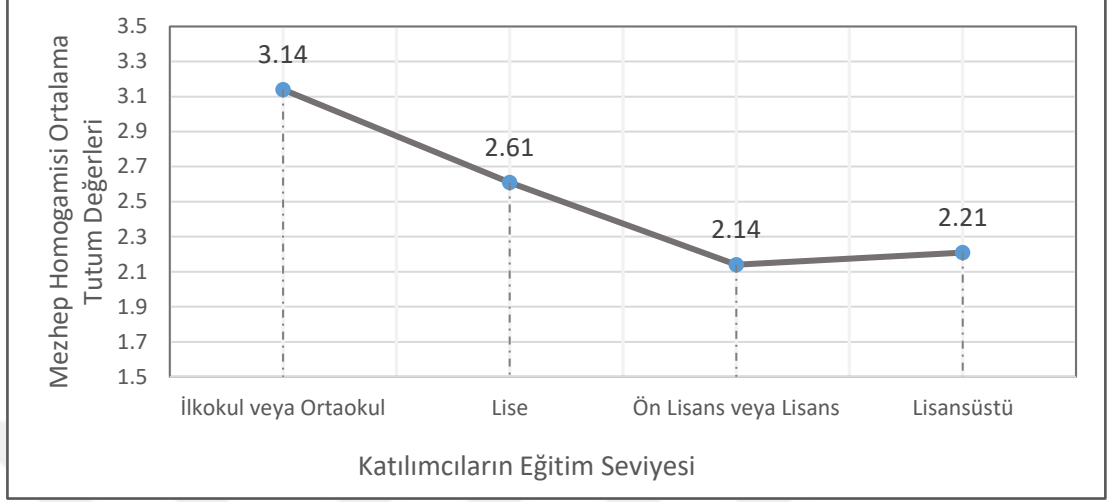
Dini inanç homogamisine yönelik tutumların eğitim seviyesine göre farklılaştığı bulunmuştur. Dini inanç homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri grafiği incelendiğinde U modeline yakın olduğu söylenebilir (bkz. Grafik 12). Burada keskin bir kırılım: Lise ve daha alt eğitim seviyelerindeki katılımcıların dini inanç homogamisine yönelik yüksek tutum değerlerine sahip olmasına karşın lise sonrası eğitim seviyelerinde -her ne kadar lisansüstü eğitim seviyesinde hafif bir yükselme görülse de- düşük diyebileceğimiz tutum değerlerine sahip olması önemli görülebilir. Lise ve daha alt eğitim seviyelerindeki katılımcılar, evlilikler için eşler arasındaki dini inanç benzerliği fikrine olumlu yaklaşmaktayken; lise sonrası eğitim seviyelerinde olan katılımcıların bunu önemli bulmadığı aktarılabilir.

Grafik 12. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Dini İnanç Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

Mezhep homogamisine yönelik tutumların eğitim seviyelerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Katılımcıların mezhep homogamisine yönelik ortalama tutum değerlerinin gösterildiği Grafik 13 incelendiğinde U eğrisine yakınlığı ifade edilebilir. Mezhep homogamisine yönelik tutumlar eğitim seviyesiyle ters bir ilişkide, eğitim seviyesi arttıkça düşme eğilimi gösterdiği ancak en yüksek eğitim seviyesinde yeniden yükselmeye başladığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında yalnızca ortaokul ve alt eğitim seviyesindeki katılımcılar, evliliklerde eşlerin aynı mezhepten olması gerektiğini düşünürken, lise ve sonrası eğitim seviyesindeki katılımcıların bunu önemli bulmadığı belirtilebilir.

Grafik 13. Katılımcıların Eğitim Seviyesine Göre Mezhep Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

Son olarak eğitim seviyesinin evlilik sırası homogamisine yönelik tutumlarda anlamlı bir fark yaratmadığı bulunmuştur.

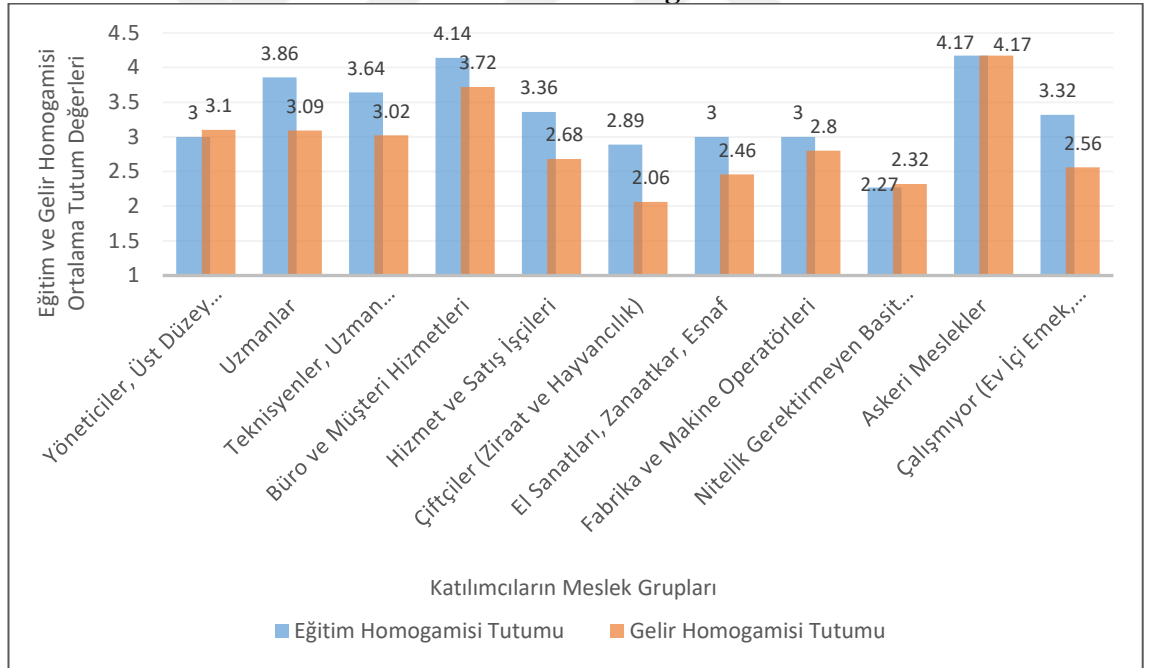
Elde edilen bulgulara göre katılımcıların eğitim seviyesinin yaş, gelir, meslek, etnik köken, dini inanç ve mezhep homogamisine yönelik tutumlarla ilişkili olduğu; yalnızca evlilik sırası homogamisiyle bir ilişkisinin olmadığı saptanmıştır. Bu anlamda eğitim seviyesinin homogami tutumları üzerinde çok yönlü bir fark yarattığı düşünülmektedir. Buna göre; **H7** eğitim seviyesine göre homogami tutumları farklılaşmaktadır iddiası örneklem açısından büyük ölçüde doğrulanmıştır denilebilir. **(H7 kabul)**

Bunun yanında sosyo-ekonomik statü homogamisi için ters U, kültürel homogami tutumları içinse U grafik modelleri hâkimdir. Eğitim seviyesinin artmasıyla sosyo-ekonomik statüye dayalı eşleşme biçimleri önem kazanabilmekteyken düşük eğitim seviyelerinde katılımcılar için bunun yerini kültürel homogami biçimlerinin aldığı anlaşılmaktadır.

H8'i test etmek üzere gerçekleştirilen analizler sonucunda; eğitim, gelir, dini inanç, mezhep ve evlilik sırası homogamisine yönelik tutumların katılımcıların mesleğine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Bunun dışında kalan yaş, meslek ve etnik köken homogamisine yönelik tutumların meslek gruplarına göre anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Bu bağlamda **H8** iddiasının kısmen doğrulanabilirliği sağlanmıştır denilebilir. **(H8 kabul)**

Yapılan analizlerde en yüksek ve en düşük ortalama tutum değerlerinin bazı meslek gruplarında yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Grafik 14’te katılımcıların meslek gruplarına göre eğitim ve gelir homogamisine yönelik tutum değerleri karşılaştırılmıştır. Buna göre, “Askeri Meslekler” ile “Büro ve Müşteri Hizmetleri” meslek gruplarındaki katılımcılar eğitim ve gelir homogamisine diğer meslek gruplarına nazaran en olumlu bakan katılımcılardır; bu katılımcılar için evliliklerde homogaminin sosyo-ekonomik statü temellerinin önemli bulunduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın “Çiftçilik (Ziraat ve Hayvancılık)” meslek grubundaki katılımcıların “Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri” grubundaki katılımcılarla birlikte eğitim ve gelir homogamisine olumsuz baktığı bulunmuştur bu anlamda eşler arasında sosyo-ekonomik statüye düzeyinde benzerliklerin bu gruptaki katılımcılar için önemli olmadığı söylenebilir.

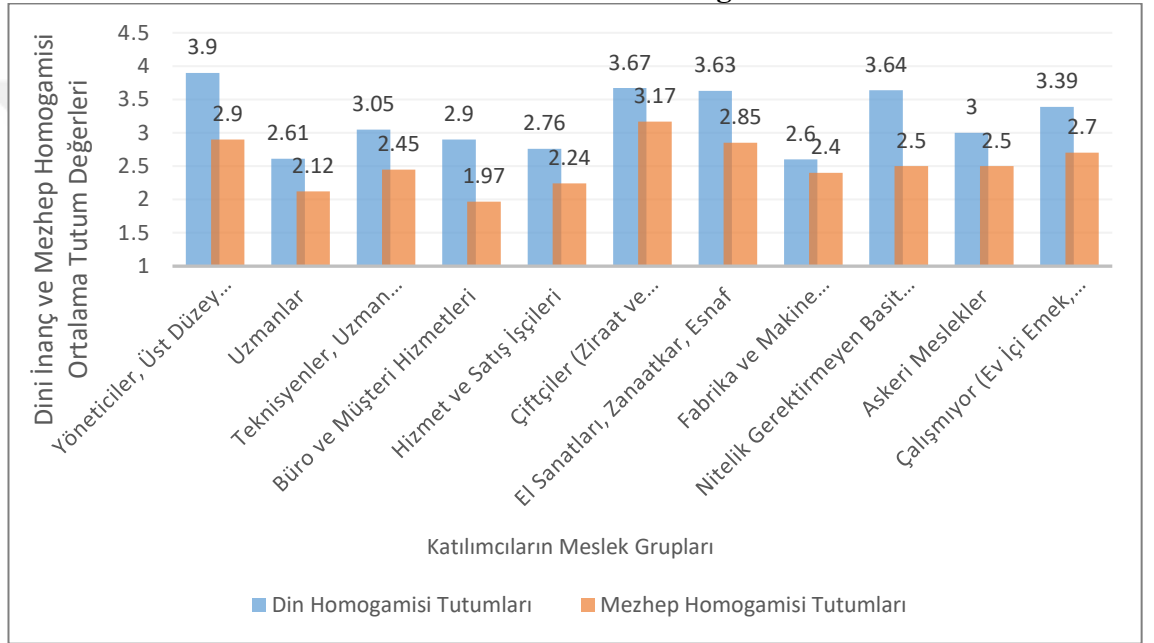
Grafik 14. Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Eğitim ve Gelir Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

Yine katılımcıların meslek gruplarına göre din ve mezhep homogamisine yönelik karşılaştırmalı tutum değerleri Grafik 15’te gösterilmiştir. “Çiftçilik (Ziraat ve Hayvancılık)” ve “Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular” meslek gruplarında yer alan katılımcıların dini inanç, evlilik sırası ve mezhep homogamisine yönelik tutum değerleri diğer gruplara nazaran oldukça yüksektir. Bu anlamda evliliklerde homogaminin kültürel boyutları bu meslek grubundaki katılımcılar için

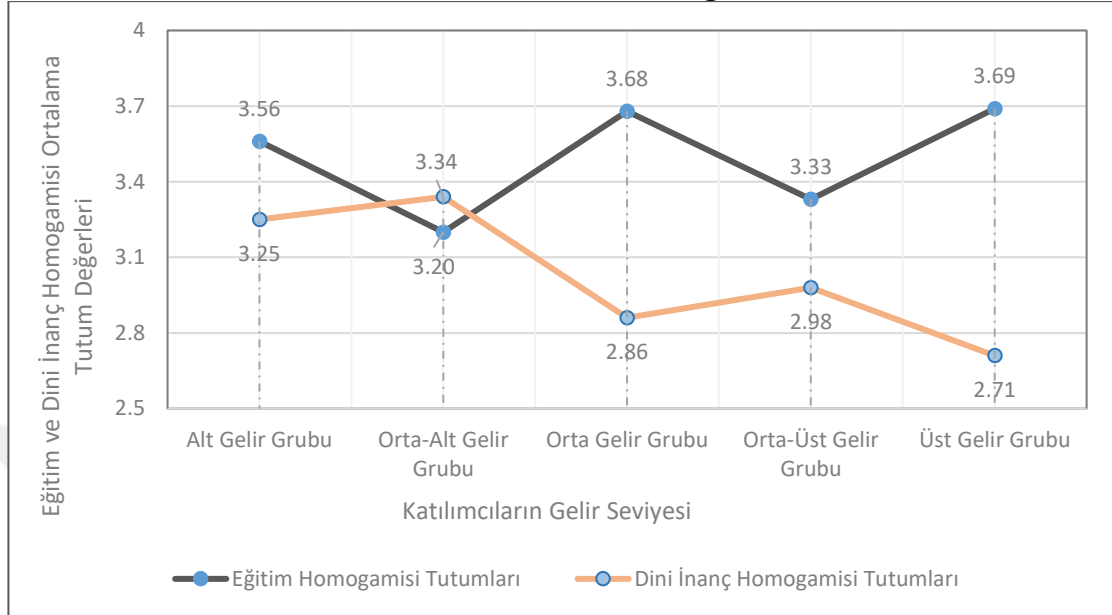
önemli bulunmaktadır denilebilir. Bunun aksine “Büro ve Müşteri Hizmetleri” ile “Uzman” meslek gruplarındaki katılımcıların mezhep homogamisine; “Fabrika ve Makine Operatörleri” ile yine “Uzman” meslek grubundaki katılımcıların dini inanç homogamisine olumsuz baktığı söylenebilir. Özellikle “Uzman” meslek grubundaki katılımcılar için evliliklerde eşler arasında kültürel yönde benzeşmeleri önemli görmediği çıkarımı yapılabilir.

Grafik 15. Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Dini İnanç ve Mezhep Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

H9'un test edildiği analizlerin sonucuna göre ise katılımcıların gelir seviyesine göre yaş, meslek, gelir, etnik köken, dini inanç, mezhep ve evlilik sırası homogamisine ilişkin tutumların değişmediği; buna karşın gelir seviyesinin dini inanç ve eğitim homogamisine yönelik tutumlar için istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara sebep olduğu saptanmıştır.

Grafik 16. Katılımcıların Gelir Seviyesine Göre Eğitim ve Dini İnanç Homogamisine Yönelik Ortalama Tutum Değerleri

Grafik 16’da katılımcıların gelir gruplarına göre eğitim ve dini inanç homogamisine yönelik ortalama tutum değerleri karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların gelir seviyesine göre eğitim ve din inanç homogamisi tutum değerlerinin simetrik denilebilecek türden bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim homogamisinin yükselmeye başladığı noktalarda din inanç homogamisinin düşüşe geçtiği dolayısıyla iki homogami biçimi için farklı gelir gelir seviyelerinde yaklaşımların aynı yönde hareket etmediği ifade edilebilir. Bunun yanında eğitim ve dini inanç homogamisine dair en büyük tutum farkları orta ve üst gelir gruplarında görülmekteyken; arada kalan orta-alt ve orta-üst gelir gruplarında tutum değerlerinin birbirine yakınlaşması söz konusu olmaktadır.

Daha detaylı incelemek gerekirse; eğitim seviyesi homogamisine yönelik tutumlar alt, orta ve üst gelir gruplarında yükselme göstermiş ancak arada kalan orta-alt ve orta-üst gelir gruplarında düşüşe geçtiği görülmüştür. Tüm gelir gruplarındaki katılımcıların eğitim homogamisine yönelik ortalama tutum değerlerinin 3’ten yüksek ve olumlu olması, gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı çıkmasından ziyade bu genel eğilimin tek başına bir fark teşkil etmesiyle açıklanabilecek bir durumdan yaratmaktadır.

Diğer yandan dini inanç homogamisine yönelik tutumların gelir seviyesi arttıkça zayıflama eğilimi gösterdiği söylenebilir. Orta-alt ve daha düşük gelir gruplarındaki

katılımcılar dini inanç homogamisine olumlu bakarken, orta ve daha yüksek gelir gruplarındaki katılımcılar buna nispeten daha az önemli bulduğu belirtilebilir.

Özetle, yüksek gelir grubunda yer almanın eğitim homogamisi için olumlu, dini inanç homogamisi için olumsuz tutumla, düşük gelir grubunda yer almanın ise her ikisine birden olumlu tutumla karakterize olduğu rapor edilebilir. Bu anlamda alt gelir gruplarında homogaminin yönüyle ilgili bir fark olmaksızın eşlerin hem dini inanç hem de eğitim temelinde birbirine benzemesinin önemli bulunduğu çıkarımı yapılabilirken yüksek gelir gruplarında homogaminin yönünün de önem teşkil ettiği, dini inanç homogamisinden eğitim homogamisinin daha önemli bulunduğu dile getirilebilir.

Ne var ki arada kalan orta-alt ve orta-üst gelir grubundaki katılımcıların homogami eğrilerinin birbirine yaklaşması söz konusudur. Çalışmanın kapsamına alınmasa dahi daha detaylı bir inceleme, örneğin sıkışmış gelir gruplarının homogami tutumları üzerine bir çalışmayla bu duruma netlik kazandırılabilirdi düşünülmektedir.

H9 iddiası altında elde edilen bulgulara göre katılımcıların gelir seviyesinin eğitim ve dini inanç homogamisine yönelik tutumlarla ilişkisi ortaya konulmuş, ilgili grafik üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Buna karşın diğer birçok homogami biçimine yönelik tutumlarla anlamlı bir ilişkisellik kurulamamıştır. Her ne kadar gerçekleştirilen analizler sonucunda önemli bulgular elde edildiği düşünülse de bu kanıtlar **H9**'un kabul edilmesi için yeterli bulunmayarak bu iddia kısmen de olsa reddedilmiştir. (**H9 ret**)

Nihayetinde araştırmanın dördüncü problemine ilişkin bir değerlendirme yapılacak olursa; sosyo-ekonomik faktörlerden eğitim, meslek ve gelir değişkenlerinin her üçünün birden ilişkili olduğu, eğitim ve din olmak üzere iki tür homogami biçimi bulunmuştur. Bunun yanında homogami eğilimleriyle arasındaki ilişkide en etkisiz olanın gelir değişkeni, en etkili olanısa eğitim değişkeni olduğu söylenebilir. Meslek değişkeninin ise beklenenden fazla etki yaratması söz konusu olmuştur.

4.5. Sonuç Tartışması

Çalışmanın sonuçları homogami tutumları ile davranış düzeyinin yanı sıra demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerin etkisi çerçevesinde tartışılmış elde edilen bulgulara dayanarak gelecekte yapılacak araştırmalar ve pratik uygulamalar için öneriler sunulmuştur.

4.5.1. Homogami Tutumları ile Eşleşme Davranışları

Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular gerçekten de homogami davranışının buna yönelik tutumlarla ilişkili olduğunu ispatlar niteliktedir ancak bunun nedenleri kestirilememektedir. Kişinin ortaya koyduğu davranışı rasyonalize etmesinden mi kaynaklandığı yoksa bu tutum ve değerlere uygun bir evlilik mi gerçekleştirdiği tartışmaya açık bir konudur. Dolayısıyla bu tez çalışmasının model teşkil edilebileceği, yeni bir örnekleme örneğinin nişanlı veya birlikte yaşama biçimleri gibi evliliğe hazırlık aşamalarında olan katılımcılarla sınırlanan, karşılaştırma niteliğine sahip olabilecek yeni bir çalışma yapılması gündeme gelmektedir. Bu türden yapılacak olan araştırmaların da sınırlılığı, nişanlılık ya da birlikte yaşama ilişkisindeki çiftlerin birlikteliklerinin evliliğe dönüşüp dönüşmeyeceğinin garantisinin olmayışdır.

Ayrıca gerek gözlemsel olarak gerekse betimsel ve çıkarımsal istatistikler aracılığıyla eşleşme biçimlerinin homogamik olarak nitelendirilebilecek bir yapı ortaya koyduğu söylenebilir. Demografik çalışmalarla eşleşme davranışlarındaki bu yönün daha iyi irdelenmesi gerekliliği doğmaktadır.

Öte yandan yaş homogamisi davranışı için biyolojik sebepler, eğitim, meslek ve gelir homogamisi davranışı için kurumsal ve sosyal sebepler, etnik köken, din ve mezhep homogamisi davranışı için coğrafi sebepler ve birçok başka sebep sıralanabilir.

Ancak homogami davranışının sebeplerinin yanı sıra sonuçlarıyla tartışılması gerekmektedir: Yaş homogamisi için kuşak sorunu, eğitim, meslek ve gelir homogamisi için sınıf/statü ve tabaka sorunu; etnik köken, dini inanç ve mezhep homogamisi içinse kültürel hegemonya ve asimilasyon sorunları gibi birçok toplumsal sorunun belki ilksel kaynağı değil ancak belirleyicilik çizgilerinden birini teşkil ettiği düşünülmektedir. Bu anlamda toplumda homogaminin ne düzeyde görüldüğünü düzenli olarak takip edilmesinin önemli olduğu bu çalışma aracılığıyla yeniden ifade edilmektedir.

4.5.2. Demografik Faktörlerin Etkisi

Demografik faktörlerden yaş ve evlilik sırası değişkenlerinin homogami eğilimleriyle ilişkisinin kısıtlı olduğu düşünülebilir ancak özellikle yaş gruplarının eğitim homogamisine yönelik tutum değerleri grafiğinin (bkz. Grafik 1) ters U biçimine oldukça yakın olması elde edilen önemli bulgular arasında görülmektedir.

Schwartz & Mare (2012), ilk evlenme yaşı ile eğitim homogamisi arasında ters U hipotezine uyarlanmış; ilk evlilik yaşı ne kadar düşükse eğitim homogamisinin de o denli düşük olduğunu öne süren yeni bir yaş modeli ortaya koymaktadır. Bu modelin açıklandığı çalışmada, 26-29 yaş arasında evli olan eşler arasında eğitim homogamisi en yüksek değerinde olduğu görülmüş; bu yaş grubundan itibaren daha erken ve daha geç evlilik yaşlarına gidildikçe eğitim homogamisinin düştüğü ortaya konulmuştur (ss. 11-12). Gerçekten de bu araştırmada elde edilen bulgular bunu doğrular niteliktedir; 25-34 yaş grubunu eğitim homogamisine yönelik yüksek tutum değerleri diğer yaş gruplarından belirgin bir biçimde ayrılmaktadır (bkz. Grafik 1).

18-24 yaş grubundaki katılımcıların evli oldukları akılda tutularak oldukça zayıf bir eğitim homogamisi eğilime sahip olması ise düşük eğitim profiliyle açıklanabilmektedir. Katılımcıların %13'ünün ilkokul veya ortaokul, %54'ünün lise, %33'ü nün yüksek-okul öğrenim seviyesinde olduğu aktarılabilir. Bu grubun aynı zamanda ilk evlenme yaşının oldukça düşük olduğu dikkate alındığında, diğer yaş gruplarından daha zayıf bir eğitim homogamisi sergilemesi anlam kazanmaktadır. Zira kendileri düşük eğitim seviyesine sahip kişilerin bu konuda muhafazakâr davranmaları beklenmediği gibi, toplumsal hareketlilik arzusu açısından kendilerinden daha yüksek düzeyde eğitilmiş kişilerle evlenmenin avantajlı olduğunu düşünmüş olmaları olasıdır.

45 ve üstü yaş gruplarında ise eğitim homogamisine yönelik eğilimlerde bir düşüş gözlenmesine karşın bu yaş grupları için düşük eğitim profili söz konusu değildir. Schwartz ve Mare (2012)'nin çalışmasında bu durum, ilerleyen yaşlar için evlilik pazarında uygun eşlerin seyrekleşmesi ve geçmiş evlilik tecrübelerinin düşük beklentiye yol açacağı yönünde bir görüşle açıklanmaktadır (s. 15). Yaş grupları arasındaki eğitim homogamisine yönelik bu tutum farklılıklarına ilişkin bulgular kuşak araştırmaları ve boylamsal çalışmalarla desteklenmesi gerekmektedir.

Diğer yandan H7 altında elde edilen yaş homogamisine yönelik tutumların düşük sosyo-ekonomik statüde zayıfladığı bulgusu, Atkinson ve Glass (1985)'in çalışmasında, eşler arasında yaş farkı olan evliliklerin daha düşük sosyo-ekonomik özelliklerle karakterize olduğu iddiasının tamamlayıcısı niteliğindedir (Atkinson & Glass, 1985, ss. 687-688).

Nitekim makro düzeyden bakıldığında dahi, daha az gelişmiş toplumlarda kadın ve erkeklerin ilk evlenme yaşı arasındaki fark artmaktadır. Casterline, Williams ve McDonald (1986)'nın ortaya koymuş çalışmada, eşler arasındaki ilk evlenme yaşı arasındaki farkın kaynağının akrabalık yapısı ve kadının statüsü olmak üzere iki faktörle ilişkili olduğu, özellikle patriarkal ve patrilineal akrabalık örüntüleri ve aile yapısıyla şekillenen toplumlarda erkeğin kadından genellikle daha yaşlı olduğu -on yaş ve üzeri farklara kadar çıkabilen- ancak toplumsal aile yapısının eşler arasında daha eşit bir statüye izin verdiği modern toplumlarda, kadının toplumsal statüsünün artmasıyla ilişkilendirilerek eşler arasındaki yaş farklarının nispeten daha küçük olduğu ifade edilmektedir. (Casterline, Williams & McDonald, 1986, s. 374).

Mu ve Xie (2014)'nin Çin'de 1960-2005 yılları arasında yaş homogamisine yönelik eğilimleri incelediği çalışmalarında ise sosyo-ekonomik baskılar nedeniyle alt sosyo-ekonomik sınıflardaki kadınların daha yaşlı ve ekonomik olarak güvence sağlayabilen erkeklerle evlenme eğiliminde olduğu vurgulanmaktadır.

Öyle ki geleneksel cinsiyet rolleri temelinde açıklanabilecek bir bulgu olarak; alan araştırması sırasında birçok kadın katılımcının evliliklerde eşler arasında yaş farkını önemli bulmasına ilişkin düşüncesini “erkek, yaşça büyük olmalı” ifadesiyle beyan ettiği gözlemlenmiştir. Böylece yaş homogamisine en zayıf eğilim gösteren düşük eğitim seviyesindeki katılımcıların geleneksel cinsiyet rolleri temelinde tutum ve davranışlarının daha iyi irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Diğer bir demografik faktör olan evlilik sırasının yalnızca evlilik sırası homogamisiyle ilişkili olduğu bulgusu detaylandırıldığında; hâlihazırda ikinci kez evlenmiş olan katılımcıların, evliliklerde eşlerin benzer evlilik geçmişlerine sahip olmasını, ilk kez evlenmiş olan katılımcılardan daha fazla önemsiyor olması yeni bir tartışma penceresi açabilecek türden bir bulgudur. Bu konuyla ilgili yapılan araştırmaların sonuçları ise birbirinden oldukça farklılaşmaktadır.

ABD’de gerçekleştirilen bir araştırmada her iki eşin de daha önce boşanmış olduğu durumlarda, ilk evliliklere göre daha yüksek boşanma riski taşıdığı iddia edilmekteyken (Clarke & Wilson, 1994); yine ABD’de gerçekleştirilen bir diğer araştırmada genç yaşta yapılan evliliklerin boşanma riskinin daha yüksek olduğunu savunulmaktadır. Özellikle 25 yaşından önce yapılan evliliklerin ekonomik zorluklar vb.

sebeplerle, nispeten olgun yaşlarda yapılan evliliklere kıyasla daha kırılgan olma eğiliminde olduğu belirtilmektedir (Shafer & James, 2013). Bu anlamda yeniden evlenmiş kişilerin bireysel yaşantılarında daha önce boşanmayı deneyimlemiş olmalarının karşısındaki kişilerin de benzer tecrübelerle (örneğin, boşanma) sahip olmasına dair bir beklenti geliştirmesine neden olmuş olabileceği yönündeki bir görüşten bahsedilebilir.

4.5.3. Kültürel Faktörlerin Etkisi

Araştırmanın üçüncü problemine yönelik yapılan analizler ve hipotez testleri sonucunda görülmüştür ki, kültürel faktörlerin büyük oranda kültürel homogeni anlayışlarıyla daha geniş bir ilişkiselliği görülmekteyken, sosyo-ekonomik statü homogenisine yönelik tutumlarla ilişkisi kısır kalmaktadır.

Her bir kültürel faktörün altında bir ya da birkaç grubun diğerlerinden daha belirgin bir biçimde ayrılması söz konusu olmuştur. Etnik köken gruplarından kendilerini Roman olarak tanımlayan katılımcıların zayıf sosyo-ekonomik statü homogenisi ve güçlü dini inanç homogenisi eğilimleri dikkat çekmektedir. Bir dini inanç ve mezhepsel aidiyeti olmayan katılımcıların ise kültürel homogeniye zayıf bir eğilim göstermesi beklendiktir.

Kesik, Şahin ve Zoraloğlu (2018)'in İzmir'de Roman etnik kökenli 46 yüksek lisans öğrencisi üzerine yaptığı bir araştırmada katılımcıların neredeyse tamamının, Roman çocuklarının eğitime erişimlerinin ekonomik, kültür ve aile yapısı, dışlanma uygulamaları, sosyal devlet eksikliği ve öğrenilmiş çaresizlik gibi nedenlerle sınırlı olduğu konusunda hemfikir olduğu kaydedilmiştir (ss. 205-207). Bunun yanında Açıkalın ve Sever (2023)'in gerçekleştirdiği Mersin'deki Roman çocuklarının eğitimde karşılaştığı zorlukları ele alan araştırmada, Roman çocuklarının eğitim sistemine kalıcı ve kapsayıcı bir şekilde entegre olamadığı ve bu çocukların diğer öğrenciler ve öğretmenler tarafından "istenmeyen misafirler" olarak görülebildiği vurgulanmaktadır (s. 125).

Her iki araştırmanın sonuçları eğitim homogenisine yönelik en düşük tutum değerlerinin kendilerini Roman olarak tanımlayan katılımcılarda görülmesine dair bulgumuzu anlamlı kılmaktadır. Romanların eğitime yönelik katılımlarındaki engeller veya sosyal adaletsizliklerle birlikte yaşamlarındaki öneminin nispeten daha az olması;

eğitim homogamisine yönelik eğilimlerinin diğer etnik köken gruplarına göre daha az önemli bulmasının bir nedeni ve aynı zamanda sonucu olabileceği düşünülmektedir.

Kültürel faktörler altında incelenen katılımcıların kendilerini tanımladıkları mezhep aidiyetlerine göre homogami tutumlarına ilişkin bulguların da kayda değer olduğu söylenebilir. Özellikle kendilerini bir mezhebe mensup olarak tanımlamayan katılımcıların homogami eğilimleri diğer katılımcılardan spesifik olarak farklılaştığı ifade edilebilir.

Kendilerini Hanefi(Sünni) mezhebine ait olarak tanımlayan katılımcıların, nispeten daha yüksek kültürel homogami eğilimlerine sahip olduğu bulgusu çalışmanın literatür bölümünde ele alınan kültürel homogami içinde geleneksel/muhafazakâr Katoliklik ve seküler Protestanlık tartışmalarına bir örnek teşkil ettiği düşünülebilmektedir. Katolik nüfusun nispeten daha kalabalık olduğu ülkelerde ‘aileye uygun’ eş adaylarının tercih edilmesini; ağırlıklı Protestan nüfusa sahip ülkelerde daha zayıf kültürel homogami ve daha güçlü sosyo-ekonomik statü homogamisinin takip ettiği iddia edilmektedir (Smits ve diğ., 1998). Benzeri bir tartışma bu çalışma için sekülerliği herhangi bir mezhebe mensup olmamakla; gelenekselliği ise belirli bir mezhebe mensup olmakla ilişkilendirdiğimiz boyutta gerçekleştirilebilir. Bu çerçevede kendilerini Hanefi olarak tanımlayan katılımcıların kültürel homogami tutumlarının yanında yüksek bir eğitim homogamisi göstermesinin homogami konusunda geleneksellik ve sekülerlik tartışmalarıyla örtüşmediği söylenebilir.

Ayrıca kendilerini Alevi olarak tanımlayan katılımcıların zayıf bir kültürel homogami eğilimine zayıf bir sosyo-ekonomik statü eğiliminin eşlik ettiği bulgusu bu katılımcılar açısından eşleşmelere bakışta daha esnek sınırların mevcut olabileceğine işaret etmektedir.

Küçük ve Coştu (2023)’ün Samsun ve Amasya’da mezhep heterogamisi üzerine gerçekleştirdiği bir çalışmada, Alevi-Sünni evliliklere genel yaklaşımın olumsuz olduğunun altı çizilerek, bu tür evliliklerde çiftlerin özellikle aidiyet duyguları temelinde kültürel olarak çatışmalar yaşadığı ve ‘öteki’ grubuna karşı olumsuz bakışın değişmediği öne sürülmüştür. Özateşler Ülkücan, Tümnüklü, Erarslan İngeç ve Tulum Akbulut (2019)’un İzmir’deki Alevi-Sünni evlilikler üzerine yapmış olduğu çalışmada ise farklı

mezhep kimliklerine sahip çiftlerin ilişkilerinde zenginleştiği, toplumsal kimliklerin korunarak yeni bir ‘biz’ inşa edildiği ifade edilmektedir.

Örnekleme giren çeşitli etnik köken, dini inanç ve mezhep aidiyetlerindeki katılımcıların nispeten düşük kültürel homogami eğilimlerine sahip olmaları özellikle etnik köken ve mezhep heterogamisiyle ilgili toplumsal bir ön yargı oluşmadığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

Yine burada İzmir’in sosyo-politik konumunun vurgulanması gerekmektedir; gerek gözleme dayalı bir çıkarımla katılımcılardan gelen “insan olsun yeter” yönündeki geri bildirimler gerekse nispeten daha özgür ve toplumsal hareketlilik açısından daha esnek bir yapının hâkim olması kültürel homogami biçimlerine yönelik zayıf eğilimleri açıklar niteliktedir.

Öte yandan kendilerini bir kültürel kimlik altında tanımlayan; belirli bir etnik köken, dini inanç ve mezhep aidiyetleri taşımayan katılımcıların kültürel homogami eğilimlerinin de zayıf olması şaşırtıcı görülmemektedir. Öyle ki bu durum kimlik tartışmaları için geleneksel-klasik kültürel kimlik tanımlarının yeterli olmadığına işaret eder niteliktedir. Dolayısıyla eşler arasındaki entelektüel kültür, mizah ve eğlence anlayışları gibi başkaca sosyo-kültürel değerler düzeyinde de konunun yeni bir bakış açısıyla araştırılmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilebilir.

4.5.4. Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi

Yapılan analizlerle elde edilen bulgular sonucunda homogami eğilimlerinin sosyo-ekonomik statüye göre gruplar arası çok boyutlu bir ilişkiselliği olduğu çeşitli biçimlerde ve yönlerde ortaya konulmuştur. Demografik ve kültürel faktörlerin genel olarak zayıf eğilimlere sahip olmasının aksine sosyo-ekonomik faktörlerin belirgin farklara konu olduğu ayrıca katılımcılar açısından sosyo-ekonomik statü homogamisinin altında eğitim homogamisinin diğer homogami biçimlerinden daha çekici görüldüğü anlaşılmaktadır.

Tezcan (1985)’in *Eğitim Sosyolojisi* isimli eserinde, eğitimin gizil işlevlerinden birinin eş seçme olduğunun altı çizilerek üniversitelerin bir evlilik pazarı yarattığı ve toplumun aile kurumuna bu yönde bir katkıda bulunduğu ifade edilmektedir. Özellikle yüksek-okul ve üniversite öğrencilerinin eşlerini kendi çevresindeki yakın arkadaşları

arasından seçtiği aktarılmaktadır (s. 75). Elde edilen bulgular yüksek eğitim seviyesinin gerçekten de yüksek sosyo-ekonomik statü homogamisini yarattığını, daha alt eğitim seviyelerinde ise bunun azaldığını göstermiştir. Bu bağlamda kişinin okulda kalma süresi eşleşme davranışlarını etkileyebildiği iddiasının yanı sıra kültürel homogami eğilimlerini zayıflatıcı, sosyo-ekonomik statü homogamisi eğilimlerini arttırıcı yönde bir ilişkiselliği olduğu ileri sürülebilir.

Çalışmanın bulgularının, literatür bölümünde aktarılan makro ekonomik kuram içindeki Ters U hipoteziyle gerek grafiklerin görselleri gerekse bulguları anlamında çok yönlü paralellikler taşıdığı görülmüştür. Araştırmanın dördüncü problemine ait değerlendirmelerde özellikle eğitim seviyesi altında incelenen tutum grafiklerinden sosyo-ekonomik statü homogami eğilimleri için ters U ve kültürel homogami biçimleri için U modeline yakın grafik eğrilerinin hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Görece daha düşük sosyo-ekonomik statülerde yer alan katılımcıların (ilkokul veya ortaokul, çiftçi ve işçiler, alt gelir grubu gibi) dini inanç veya mezhep homogamisi gibi kültürel homogami biçimlerini önemli gördükleri; görece daha yüksek sosyo-ekonomik statülerdeki katılımcıların (ön lisans veya lisans, uzmanlar, orta-üst gelir seviyesi gibi) ise kültürel homogami biçimlerindense sosyo-ekonomik statüye dayalı homogami biçimlerini önemli gördükleri aktarılabilir. Ancak en yüksek sosyo-ekonomik statüdeki katılımcılarda (lisansüstü eğitim seviyesi, üst düzey yöneticilik, üst gelir seviyesi) bu eğilimlerin zayıflaması söz konusudur; nispeten azalan önemde sosyo-ekonomik statü homogamisinin yanına nispeten artan önemde kültürel homogami eklenmektedir.

Sosyolojik açıdan irdelendiğinde yüksek sosyo-ekonomik statüdeki katılımcıların eşler arasında eğitim, meslek ve gelir gibi değişkenlerce bir denklik olması gerektiğine dair geliştirdikleri tutumlar çalışmanın literatür bölümünde değinilen sosyal kapanma kuramı veya elitlerin homogamisi tartışmalarını gündeme getirmektedir.

Bourdieu (1984)'ye göre sermaye habitusla çarpılarak üzerine alanın eklenmesiyle gündelik pratikler, tutumlar ve algılayışlar belirlenmektedir ($[I(habitus)(capital)] + field = practice$) (s. 101). Bourdieu'nün bu formülasyonu, elitlerin güçlü sosyo-ekonomik statü homogamisine yönelik eğilimlerindeki niyetleri okumamıza yardımcı olabilir: Elitler, kendinde olanı diğeriyle birleştirerek yükseltme, dönüştürme veya onu koruma iradelerine sahip olma arzusunu taşıyabilmekte böylece yüksek statü

homogamisine güçlü bir eğilimde olması kaçınılmaz olarak gerçekleşmektedir. Elit homogamisinin sonucu ise yüksek sosyo-ekonomik statüde bir kapanmaya ve dikey hareketleri engelleyerek toplumsal tabakalaşmaya, sınıfsal uçurumlara neden olabilecek denli bir etki potansiyeli taşıdığı iddia edilebilir.

Profesyonel meslek gruplarının (mimar, mühendis, avukat, doktor vb.) yalnızca gelir ve eğitim kaygısıyla değil sosyal itibarını korumak kaygısıyla gündelik pratiklerini gerçekleştirdiğinin altını çizen Bourdeiu (1984), profesyonel olmanın dahi çoğu zaman yetmediğini kadın doktor veya avukatların yine kadın müşterilere, siyahî profesyonelin müşterisinin yine bir diğer siyahî olduğu örneğinden hareketle açıklamaktadır (s. 103). Benzeri bir durum bu tez çalışmasında profesyoneller tanımına uygun uzman meslek grubundaki katılımcıların güçlü bir eğitim ve gelir homogamisi taşıdığı yönündeki bulguların temelini açıklar niteliktedir.

En yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip gruplar açısından bakıldığında ise; Smits ve diğ. (1998) yaptığı çalışmada ekonomik refah, politik demokrasi ve teknolojik gelişmenin uç sınırlarının görüldüğü İsveç ve Norveç gibi ülkelerde sosyo-ekonomik statüye dayalı eğitim homogamisinin zayıflayarak çözüldüğü rapor edilmektedir. Bağlamı birey düzeyine indirdiğimizde örneklemedeki eğitim ve gelir seviyesinin en uç noktalarındaki katılımcılar arasında zayıf homogami eğilimlerinin belirli ilerleme seviyesinde durarak doygunluğa ulaşması ve kültürel homogaminin yeniden ivme kazanması yönündeki bulguyla tutarlılık arz etmektedir.

Önder Erol (2018), Türkiye’de aile kurma ve doğurganlık bağlamında ailecilikten bireyciliğe geçiş yönünde düşünömsel bir değışime işaret etmektedir. Bu görüşü, post-materyal değerler sistemi olarak adlandırılan modern ve sonrası süreçte bireyciliğın yükselmesiyle hayat tarzı ve beklentilerin buna paralel bir biçimde değışimiyle açıklamaktadır. Benzer şekilde uç gruplarda sosyo-ekonomik statü homogami eğilimlerinin zayıflaması bu gruplardaki kişilerin evliliklere bakışında post-materyal hayat tarzı ve beklentilerin devreye girmesiyle ilişkilendirilebilir.

Kalmijn (1991b)’in 21. yüzyıl evliliklerinde trendin din homogamisinden eğitim homogamisine kaydığı iddiası da bulgularımızca kısmen desteklenebilir. Gerçekten de tüm gruplar arasında yüksek bir eğitim homogamisi eğilimi mevcuttur özellikle yüksek

sosyo-ekonomik statüdeki katılımcılar arasında din homogamisine yönelik eğilimlerin oldukça zayıfladığı açıkça görülmektedir.

Ancak düşük sosyo-ekonomik statüdeki katılımcılar için tam tersi yönde bir grafik çizilmesi sınırların dini inanç homogamisinden eğitim homogamisine kaydığı iddiasıyla çelişmektedir. Bu gruplardaki katılımcılar örneğin çiftçilikle uğraşanlar için gündelik hayatlarında bireyselleşmenin nispeten daha az yaşandığı ve kültürel değerlerin ve geleneklerin sürdürülmeye devam ettiği düşünülebilir. Nitekim eğitim homogamisine dair tutum ve yaklaşımlarının da olumlu olması dini inanç homogamisinden eğitim homogamisine geçişte toplumsal değişimin ilk aşamalarında olduğu yönünde bir fikir doğurmaktadır.

Öte yandan bu değişim fikrinin reddedildiği durumda, toplumun en alt sosyo-ekonomik sınıflarındaki insanların, heterogamik bir evlilikte kaybedecek hiçbir şeylerinin olmaması aksine üst sınıfla evlenmesinin bir kazanç yaratacağı düşünüldüğünde sosyo-ekonomik statü homogamisine dair eğilimlerin zayıflaması anlam kazanmaktadır.

Çalışmanın bulgularıyla, problemlerin değerlendirilmesiyle ve nihayet literatürde gösterilen bulgularla karşılaştırılmasıyla homogamiye dair eğilimler ile demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik göstergeler arasındaki ilişkisellik çeşitli biçimlerde ve şiddette ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Son olarak altının çizilmesi gereken konu ise eğitimin; bağımsız bir değişken olarak homogami eğilimlerini etkileyen, eğitim homogamisinin ise bağımlı bir değişken olarak demografik, kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerin tamamından etkilenen konumundan dolayı özel bir yerinin olmasıdır. Nitekim eğitim faktörünün homogami konusunda en güçlü anahtar olduğu savunularak tartışma sonlandırılmaktadır.

4.6. Öneriler

“İzmir’de Homogami Eğilimleri: Demografik, Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi” başlıklı tez çalışmasında elde edilen bulguların yanında elde edilmeyen bulguların olduğu görülmüştür bu mahiyette literatüre katkı sağlayacağı düşünülen ve olası yeni homogami çalışmaları için bir pencere niteliği taşıyan öneriler aşağıda sunulmaktadır:

- Kapsamı yalnızca eğitim olan yeni bir homogami çalışmasının yapılması,

- Evli olma kriteri kaldırılarak evliliğe hazırlık aşamasındaki nişanlı veya birlikte yaşam modellerindeki katılımcılardan oluşan yeni bir örnekleme bu tez çalışmasının model alındığı yeni bir çalışma gerçekleştirilmesi yoluyla davranış ve tutum paralelliğine dair bulguların karşılaştırılması,
- Farklı metropollerde yapılacak olası araştırmalarla bu çalışmanın bulgularının geliştirilmesi,
- Homogami kalıplarının geleneksel cinsiyet rolleri temelinde daha detaylı araştırılması,
- Bulguların boylamsal araştırmalarla yeniden test edilmesi ve homogami eğilimlerinin zaman içindeki değişimlerinin takip edilmesi,
- Nedensellik ilişkisinin kurulabileceği nitel metotlarla örneğin kimlik çalışmalarıyla özellikle kültürel homogami için olumlu ve olumsuz tutumlara sahip gruplara dair daha derin bilgilerin elde edilmesi,
- İkincil belirteç olarak saydığımız mizah, entelektüel zevkler, boş zaman aktiviteleri gibi kavramlarla konuya yeni bir boyut kazandırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR DİZİNİ

- Abbott, A. (1998). The causal devolution. *Sociological Methods and Research*, 27(2), 148–81. <https://doi.org/10.1177/0049124198027002002>
- Açıklan, N. & Sever, H. (2023). Unwanted short-term guests of school: Romani children's access to education the case of Mersin, Turkey. *Journal of Applied And Theoretical Social Sciences*. 5, (2), 97-132. <https://doi.org/10.37241/jatss.2023.86>
- Agresti, A., & Finlay, B. (1997). *Statistical methods for the social sciences* (4. baskı). Pearson Education.
- Akıncı, G. Y., & Akıncı, M. (2016). Ters-U hipotezi bağlamında ekonomik büyüme, finansal kalkınma ve gelir eşitsizliği mekanizmaları üzerine. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (622), 61-77.
- Atkinson, M., & Glass, B. (1985). Marital age heterogamy and homogamy, 1900 to 1980. *Journal of Marriage and Family*, 47, 685-696. <https://doi.org/10.2307/352269>
- Aydın, K. (2018). Max Weber, eşitsizlik ve toplumsal tabakalaşma. *Journal of Economy Culture and Society*, (57), 245-267. <https://doi.org/10.26650/JECS414077>
- Bağlı, M., & Sever, A. (2005). Tabulaştırılan/tabulaşan kurumun (ailenin) kurbanlıklar edinme pratiği: Levirat ve sororat. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8(8). <https://doi.org/10.21560/spcd.56148>
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem.
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2012). *Aşkın normal kaosu* (N. Ermiş, Çev.).İmge Kitabevi Yayınları. (Orijinal eser 1990'da yayımlandı).
- Becker, G. S. (1973). A theory of marriage: Part I. *Journal of Political Economy*, 81(4), 813–846. <http://www.jstor.org/stable/1831130>
- Becker, G. S. (1974). A theory of marriage: Part II. *Journal of Political Economy*, 82(2), 11–26. <http://www.jstor.org/stable/1829987>
- Bilgin, N. (Ed.). (2013). *Sosyal psikoloji*. Ege Üniversitesi Yayınları.
- Bouchet-Valat, M. (2018). Educational and socioeconomic homogamy, development level and metropolisation across 149 European regions. *European Journal of Social Sciences/Revue européenne des sciences sociales*, 56(1), 53-84. <https://doi.org/10.4000/ress.3989>

- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press.
- Burgess, E. W., & Wallin, P. (1943). Homogamy in social characteristics. *American Journal of Sociology*, 49(2), 109–124. <https://doi.org/10.1086/219346>
- Burrell, G., & Morgan, G. (1979). *Sociological paradigms and organisational analysis: Elements of the sociology of corporate life*. Heinemann.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk Bökeoğlu, Ö. & Köklü, N. (2014). *Sosyal bilimler için istatistik* (14. baskı). Pegem.
- Cambridge Dictionary. (t.y). Pattern. İçinde *Cambridge Dictionary*. Erişim tarihi: Temmuz, 6, 2023, <https://dictionary.cambridge.org/tr/>
- Campbell, A. (1971). *White attitudes toward black people*. Inst. for Social Research, Michigan.
- Casterline, J., Williams, L., & McDonald, P. (1986). The age difference between spouses: Variations among developing countries. *Population Studies Journal of Demography*, 40(3), 353-374. <https://doi.org/10.1080/0032472031000142296>.
- Clarke, S., & Wilson, B. (1994). The relative stability of remarriages: A cohort approach using vital statistics. *Family Relations*, 43, 305. <https://doi.org/10.2307/585422>.
- Coombs, R. H. (1961). A value theory of mate selection. *The Family Life Coordinator*, 10(3), 51–54. <https://doi.org/10.2307/581477>
- Coşkun, R., Altunışık, R., & Yıldırım, E. (2019). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*. Sakarya Kitabevi.
- Davis, K. (1941). Intermarriage in caste societies. *American Anthropologist*, 43(3), 376-395. <https://doi.org/10.1525/aa.1941.43.3.02a00030>
- Domanski, H., & Przybysz, D. (2007). Educational homogamy in 22 European countries. *European Societies*, 9(4), 495–526. <https://doi.org/10.1080/14616690701314119>
- Diraman, H. (2011). Hilmi Ziya Ülken'in Durkheim'in sosyoloji yöntemini değerlendirmesi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (17), 38-49.

- Eckland, B. K. (1968). Theories of mate selection. *Eugenics Quarterly*, 15(2), 71-84. <https://doi.org/10.1080/19485565.1968.9987759>
- Engels, F. (2020). *The origin of the family, private property and the state*. Foreign Languages Press. (Özgün çalışma 1978 yılında yayımlandı).
- Erkuş, A. (2005). *Bilimsel araştırma sarmalı*. Seçkin Yayınevi.
- Esteve, A., Cortina, C., & Cabré, A. (2009). Long term trends in marital age homogamy patterns: Spain, 1922-2006. *Population*, 64, 173 - 202. <https://doi.org/10.3917/POPE.901.0173>
- Evans, G., & Need, A. (2002). Explaining ethnic polarization over attitudes towards minority rights in Eastern Europe: a multilevel analysis. *Social Science Research*. (31), 653-680. [https://doi.org/10.1016/S0049-089X\(02\)00018-2](https://doi.org/10.1016/S0049-089X(02)00018-2).
- Field, A. (2017). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (5. baskı). SAGE Publications.
- Gay, L. P. (1987). *Educational research competences for analysis and application*. Merrill Publishing.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji* (C. Güzel, Haz.). Kırmızı Yayınları.
- Giddens, A. (2020). Marx, Weber ve sınıf (G. Altaylar, Çev.). *İçinde Sosyoloji başlangıç okumaları* (295-302). Say Yayınları. (Özgün çalışma 2011 yılında yayımlandı).
- Gökçe, B. (1978). Evlilik kurumuna sosyolojik bir yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 7-21.
- Gökdemir, F., & Yılmaz, T. (2023). Likert tipi ölçekleri kullanma, modifiye etme, uyarlama ve geliştirme süreçleri. *Journal of Nursology*, 26(2), 148-160. <https://doi.org/10.5152/JANHS.2023.22260>
- Gündüz-Hoşgör, A., & Smits, J. (2002). Intermarriage between Turks and Kurds in contemporary Turkey: Inter-ethnic relations in an urbanizing environment. *European Sociological Review*, 18(4), 417-432. <https://doi.org/10.1093/esr/18.4.417>
- Güvenç, B. (2011). *İnsan ve kültür*. Boyut Yayıncılık.
- Haller, M. (1981). Marriage, women, and social stratification: A theoretical critique. *American Journal of Sociology*, 86(4), 766-79. <https://doi.org/10.1086/227316>

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7. baskı). Pearson. Erişim tarihi: Temmuz, 6, 2023, <https://www.drnishikantjha.com/papersCollection/Multivariate%20Data%20Analysis.pdf>
- ILO. (2012). *International standard classification of occupations: ISCO-08*. (Volume-1). Erişim tarihi: Temmuz, 6, 2023 https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_172572.pdf
- Illouz, E. (2013). *Aşk neden acıtır*. (Ö. Ç. Aksoy, Çev.). Jaguar Kitap.
- Johnson, B. (2001). Toward a new classification of nonexperimental quantitative research. *Educational Researcher*, 30(2), 3-13. <https://doi.org/10.3102/0013189X030002003>
- Jones, H. E. (1929). Homogamy in intellectual abilities. *American Journal of Sociology*, 35(3), 369–382. <https://doi.org/10.1086/215050>
- Kaldate, S. (1962). Urbanization and disintegration of rural joint family. *Sociological Bulletin*, 11(1-2), 103-111. <https://doi.org/10.1177/0038022919620109>
- Kalmijn, M. (1991a). Status homogamy in the United States. *American journal of Sociology*, 97(2), 496-523. <https://doi.org/10.1086/229786>
- Kalmijn, M. (1991b). Shifting boundaries: Trends in religious and educational homogamy. *American Sociological Review*, 56(6), 786–800. <https://doi.org/10.2307/2096256>
- Kalmijn, M. (1998). Inter marriage and homogamy: Causes, patterns, trends. *Annual Review of Sociology*, 24, 395–421. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.395>
- Kasapoğlu, M. A. (2018). Sosyolojik yaklaşımlar temelinde aile kuramları. İçinde *Aile Sosyolojisi* (s. 2-26). Anadolu Üniversitesi Yayını. <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/SOS305U/ebook/SOS305U-17V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf>
- Kerckhoff, A. C. (1964). Patterns of homogamy and the field of eligibles. *Social Forces*, 42(3), 289-297. <https://doi.org/10.2307/2575531>
- Kesik, F., Şahin, İ., & Zoraloğlu, Y. R. (2018). Roma children: Victims of social injustices in education. *International Journal of Progressive Education*, 14(2), 179-191.

- Kim, K. (2015). On the Method: Quantitative Reasoning and Social Science. SSRN.Erişim Adresi: <https://philpapers.org/rec/KIMOTM>.
- Küçük, T., & Coştu, Y. (2023). Alevi-Sünni evliliklerinin karşılıklı ilişkilere etkisi. *Hitit İlahiyat Dergisi*. 22(2), 855-880. <https://doi.org/10.14395/hid.1343116>
- Lord, D. G. (1985). Hypergamy and hypogamy in Utila, The Bay Islands of Honduras. *International Journal of Sociology of the Family*, 15(1/2), 50–61. <http://www.jstor.org/stable/23027732>
- Luo, S. (2017). Assortative mating and couple similarity: Patterns, mechanisms and consequences. *Social and Personality Psychology Compass*, 11(8). <https://doi.org/10.1111/spc3.12337>
- Lundberg, G. A., Schrag, C. C., & Larsen, O. N. (1970). *Sosyoloji*, Cilt II, Siyasal Bilimler Derneği Yayınları.
- Lynch, S. (2023). *Why did i choose you? A phenomenological research study of family of origin influence on partner selection* (Yayın no: 30424318) [Doktora tezi, Alliant International University]. ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Mäenpää, E. (2015). Socio-economic homogamy and its effects on the stability of cohabiting unions. *Finnish Yearbook of Population Research*, 50(Suppl.), 1–191. <https://doi.org/10.23979/fypr.51043>
- Mare, R. D. (1991). Five decades of educational assortative mating. *American Sociological Review*, 56(1), 15-32. <https://doi.org/10.2307/2095670>
- McDonald, J. A., Coronado, V. G., & Johnson, R. L. (2003). Questionnaire design. Reproductive health epidemiology series; Module 4. U.S. Department of Health and Human Services. <https://stacks.cdc.gov/view/cdc/11674>
- McLennan, J. F. (1886). *Studies in ancient history: Comprising a reprint of primitive marriage an inquiry into the origin of the form of capture in marriage ceremonies*. Macmillan.
- Merton, R. K. (1941). Inter marriage and the social structure: Fact and theory. *Psychiatry* 4(3), 361-374. <https://doi.org/10.1080/00332747.1941.11022354>
- Mligo, E. S. (2016). *Introduction to research methods and report writing: A practical guide for students and researchers in social sciences and the humanities*. Wipf and Stock Publishers.

- Moldovan, I. F. (2014). The family – a biological, social and juridical reality. *AGORA International Journal of Juridical Sciences*, (1), 104-108. <https://doi.org/10.15837/aijjs.v8i1.945>
- Mu, Z., & Xie, Y. (2014). Marital age homogamy in China: A reversal of trend in the reform era?. *Social Science Research*, 44, 141-157. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2013.11.005>
- Murdock, G. P. (1949). *Social structure*. Macmillan.
- Online Etymology Dictionary. (t.y.). Homogamy. İçinde *Online etymology dictionary*. Erişim tarihi: Temmuz, 6, 2023, <https://www.etymonline.com/word/homogamy>
- Ono, H. (2006). Homogamy among the divorced and the never married on marital history in recent decades: Evidence from vital statistics data. *Social Science Research*, 35(2), 356–383. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2005.02.001>
- Open Education Sociology Dictionary (t.y.). Homogamy. İçinde *Open education sociology dictionary*. Erişim tarihi: Temmuz, 6, 2023, https://sociologydictionary.org/homogamy/#definition_of_homogamy
- Önder Erol, P. (2018). Toplumsal değerler sistemleri olarak ailecilik ve bireyciliğin doğurganlık üzerine yansımaları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(35), 869-891. <https://doi.org/10.21550/sosbilder.405705>
- Önder Erol, P., & Altınoluk Düztaş, D. (2020). *İzmir’de aile ve doğurganlık*. Ege Üniversitesi Yayınları.
- Önder Erol, P. & Zor, A. (2022). Doğum karşıtı düşünce akımlarının sosyal medyadaki yansımaları: Reddit örneği. *Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimleri Dergisi*, 10(20), 267-286. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1099921>
- Özateşler Ülkücan, G., Türnüklü, A., Erarslan İngeç, Ö., & Tulum Akbulut, S. (2019). Gruplar arası temas ve çapraz evlilikler: İzmir’de Alevi-Sünni evlilikleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 23(1), 1-24.
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Kaan Kitabevi.
- Özen, Y. & Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 394-422.

- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). *Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırmaları (SEGE)*. Erişim tarihi: Temmuz, 6, 2023, <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege>
- Sayın, Ö. (2020). *Aile sosyolojisi*. Doğu Batı Yayınları.
- Schellenberg, J. A. (1960). Homogamy in personal values and the “Field of Eligibles”. *Social Forces*, 39(2), 157–162. <https://doi.org/10.2307/2574155>
- Schoen, R. (1986). A methodological analysis of intergroup marriage. *Sociological Methodology*, 16, 49-78.
- Schwartz, C. R. (2010a). Pathways to educational homogamy in marital and cohabiting unions. *Demography*, 47(3), 735–753. <https://doi.org/10.1353/dem.0.0124>
- Schwartz, C. R. (2010b). Earnings inequality and the changing association between spouses' earnings. *American Journal of Sociology*, 115(5), 1524–1557. <https://doi.org/10.1086/651373>
- Schwartz, C. R., & Mare, R. D. (2012). The proximate determinants of educational homogamy: The effects of first marriage, marital dissolution, remarriage, and educational upgrading. *Demography*, 49(2), 629–650. <https://doi.org/10.1007/s13524-012-0093-0>
- Sencer, M. (1989). *Toplumbilimlerinde yöntem*. Beta Basım.
- Shafer, K., & James, S. (2013). Gender and socioeconomic status differences in first and second marriage formation. *Journal of Marriage and Family*, 75, 544-564. <https://doi.org/10.1111/JOMF.12024>.
- Shingala, M. C., & Rajyaguru, A. (2015). Comparison of post hoc tests for unequal variance. *International Journal of New Technology and Science Engineering*, 2(5), 22-33.
- Smith, A. D. (1991). *National identity*. University of Nevada Press.
- Smits, J., Ultee, W., & Lammers, J. (1998). Educational homogamy in 65 countries: An explanation of differences in openness using country-level explanatory variables. *American Sociological Review*, 63(2), 264–285. <https://doi.org/10.2307/2657327>
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. baskı). Pearson.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

- TÜİK. (2022). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>
- TÜİK. (2024). *Gelir dağılımı istatistikleri, 2023*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2023-53711>
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (t.y.). Tutum. İçinde *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: Temmuz, 6, 2023, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (t.y.). Eğilim. İçinde *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: Temmuz, 6, 2023, <https://sozluk.gov.tr/>
- U.S. Census Bureau. (2023). *Subject definitions: Family*.
<https://www.census.gov/programs-surveys/cps/technical-documentation/subject-definitions.html#family>
- Usman, A. & Amjad, A. (2013). Caste based endogamy in a Punjabi village of Pakistan. *South Asian Studies*. 28(2), 341- 352.
- Utibe, T. (2020). Impacts of interview as research instrument of data collection in social sciences. *Journal of Digital Art & Humanities*, 1(1), 15-24.
https://doi.org/10.33847/2712-8148.1.1_2
- Van de Putte, B., Van Poppel, F., Vanassche, S., Sanchez, M., Jidkova, S., Eeckhaut, M., Oris, M. & Matthijs, K. (2009). The rise of age homogamy in 19th century Western Europe. *Journal of Marriage and Family*, 71(5), 1234-1253.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2009.00666.x>
- Vera, H., Berardo, F., & Vandiver, J. (1990). Age irrelevancy in society: The test of mate selection. *Journal of Aging Studies*, 4, 81-95. [https://doi.org/10.1016/0890-4065\(90\)90021-Y](https://doi.org/10.1016/0890-4065(90)90021-Y).
- Wang, Y. (2006). *A critique of the status exchange theory of Merton and Davis in mate assorting* [Yüksek lisans tezi, Cornell University]. Cornell University Library.
<https://hdl.handle.net/1813/2538>
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve toplum* (L. Boyacı, Çev.; Cilt I ve Cilt II). Yarın Yayınları. (Özgün çalışma 1922’de yayımlandı).
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.

- Yıldırım, İ. (2021). Neoliberal küreselleşme ve ailenin dönüşümü. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(7), 98-120.
<https://doi.org/10.53586/susbid.899629>
- Yiğit, E., & Gamgam, H. (2011). The tests proposed for the One-Way ANOVA under unequal variances and simulation study. *Anadolu University Journal of Science and Technology B - Theoretical Sciences*, 1(1), 57-71.
- Zeybekoğlu Dünder, Ö. (2012). Değişen ve değiş(e)meyen yönleriyle aile: Yapısı, türleri, işlevleri. İçinde N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda değişen aile (4.Baskı, ss. 39-64)*. Siyasal Kitabevi.

EKLER

EK 1: YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Doç. Dr. Pelin Önder Erol danışmanlığında Müzeyyen Hazal Beydeş tarafından yürütülen “İzmir’de Homogami Eğilimleri: Demografik, Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahibsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

SORULAR

Bölüm 1: Katılımcı Hakkında Demografik Bilgiler

1. Cinsiyet:

a) Erkek

b) Kadın

2. Yaş Grubu:

a) 18-24

b) 25-34

c) 35-44

d) 45-54

e) 55-64

3. Yaşadığınız İlçe:

.....

4. Eğitim Düzeyi:

a) İlkokul veya daha az

b) Ortaokul

c) Lise

d) Ön Lisans veya Lisans

e) Yüksek Lisans veya Doktora

5. Mesleğiniz nedir?

6. Kişisel aylık kazancınız nedir?

a) 17.000 ₺’den az (alt gelir grubu)

b) 17.000 ₺- 34.000 ₺ (orta-alt gelir grubu)

c) 34.001 ₺- 51.000 ₺ (orta gelir grubu)

d) 51.001 ₺- 68.000 ₺ (orta-üst gelir grubu)

e) 68.000 ₺’den fazla (üst gelir grubu)

7. Kendinizi hangi etnik kökene/ırka ait olarak tanımlıyorsunuz? (Türk, Kürt, Çerkes, Balkan Göçmeni, Roman/Çingen vb.)

.....

8. Kendinizi hangi dine mensup olarak tanımlıyorsunuz?

a) İslam

b) Hristiyanlık

c) Yahudilik

d) Bir dini inancım yok

e) Diğer (Lütfen belirtiniz:)

9. Eğer varsa, kendinizi hangi mezhebe ait olarak tanımlıyorsunuz? (Hanefi, Şafî, Alevi, Harici vb.)

.....

10. Mevcut evliliğiniz öncesinde başka bir evlilik gerçekleştirdiniz mi?

a) Evet

b) Hayır

11. Kaç yıldır evlisiniz?

.....

Bölüm 2: Katılımcının Eşi Hakkında Demografik Bilgiler

12. Eşinizin Yaş Grubu:

a) 18-24
b) 25-34
c) 35-44
d) 45-54
e) 55-64

13. Eşinizin Eğitim Düzeyi:

a) İlkokul veya daha az
b) Ortaokul
c) Lise
d) Ön Lisans veya Lisans
e) Yüksek Lisans veya Doktora

14. Eşinizin mesleği nedir?

.....

15. Eşinizin aylık kazancını tahmin edebilir misiniz?

a) 17.000 ₺'den az (alt gelir grubu)
b) 17.000 ₺- 34.000 ₺ (orta-alt gelir grubu)
c) 34.001 ₺- 51.000 ₺ (orta gelir grubu)
d) 51.001 ₺- 68.000 ₺ (orta-üst gelir grubu)
e) 68.000 ₺'den fazla (üst gelir grubu)

16. Eşiniz kendisini hangi etnik kökene/ırka ait olarak tanımlıyor?(Türk, Kürt, Çerkes, Balkan Göçmeni, Roman/Çingen vb.)

.....

17. Eşiniz kendisini hangi dine mensup olarak tanımlıyor?

a) İslam
b) Hristiyanlık
c) Yahudilik
d) Bir dini inancı yok

e) Diğer (Lütfen belirtiniz:)

18. Eğer varsa, eşiniz kendisini hangi mezhebe ait olarak tanımlıyor? (Hanefi, Şafi, Alevi, Harici vb.)

.....

19. Eşiniz mevcut evliliğiniz öncesinde başka bir evlilik gerçekleştirdi mi?

a) Evet
b) Hayır

Bölüm 3: Katılımcının Tutum ve Görüşleri

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ İFADELERE KATILMA DÜZEYİNİZİ İŞARETLEYİNİZ.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Evliliklerde eşlerin <u>yakın veya aynı yaş grubunda</u> olması önemlidir.					
Evliliklerde eşlerin <u>yakın veya aynı eğitim düzeyinde</u> olması önemlidir.					
Evliliklerde eşlerin <u>benzer veya aynı meslek grubunda</u> yer alması önemlidir.					
Evliliklerde eşlerin <u>yakın veya aynı gelir grubunda</u> olması önemlidir.					
Evliliklerde eşlerin <u>aynı etnik kökenden</u> gelmesi önemlidir.					
Evliliklerde eşlerin <u>aynı dini inança</u> sahip olması önemlidir.					
Evliliklerde eşlerin <u>aynı mezhebe</u> mensup olması önemlidir.					
Evliliklerde eşlerin <u>aynı evlilik sırasına</u> (ilk evlilik, ikinci evlilik vb.) sahip olması önemlidir.					

EK-2: ETİK KURUL İZNİ

**EGE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ**

Ek-8

YÜRÜTÜCÜNÜN ADI SOYADI / KURUMU	Doç. Dr. Pelin ÖNDER EROL / Edebiyat Fakültesi
DANIŞMANIN ADI SOYADI / KURUMU	-
DİĞER ARAŞTIRMACILAR	Müzeyyen Hazal BEYDEŞ / Sosyal Bilimler Enstitüsü
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	☒ Yüksek Lisans Tezi ☐ Doktora Tezi ☐ Özgün Araştırma
ARAŞTIRMANIN BAŞLIĞI	İzmir'de Homogami Eğilimleri: Demografik, Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi
BİLİRKİŞİ GÖRÜŞÜ	Yok
KARARIN ALINDIĞI TOPLANTI TARİHİ	27/09/2023
TOPLANTI / KARAR SAYISI	10 / 08 PROTOKOL NO: 2118
KARAR	Araştırma, OYBİRLİĞİ ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Mehmet ERSAN
Kurul Başkanı
(Toplantıda Bulunmadı.)

Prof. Dr. Hülya YILMAZ
Kurul Başkan Yardımcısı
Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Fazlı GÖKÇEK
Kurul Üyesi
(Toplantıda Bulunmadı.)

Prof. Dr. Sonia AMADO
Kurul Üyesi
(Toplantıda Bulunmadı.)

Prof. Dr. Mustafa MUTLUER
Kurul Üyesi
Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Aydanur GACENER ATİŞ
Kurul Üyesi
Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

Prof. Dr. Nadim MACİT
Kurul Üyesi
Elektronik onaylıdır (online toplantı yolu ile)

EK-3

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
Yaş Homogamisi Tutumu	18-24 Yaş Grubu	15	3.00	1.134	.293
	25-34 Yaş Grubu	79	3.30	1.254	.141
	35-44 Yaş Grubu	161	3.12	1.331	.105
	45-54 Yaş Grubu	92	3.36	1.237	.129
	55-64 Yaş Grubu	52	3.44	1.290	.179
	Total	399	3.25	1.283	.064
Eğitim Homogamisi Tutumu	18-24 Yaş Grubu	15	3.20	1.207	.312
	25-34 Yaş Grubu	79	3.87	1.125	.127
	35-44 Yaş Grubu	161	3.37	1.377	.109
	45-54 Yaş Grubu	92	3.47	1.235	.129
	55-64 Yaş Grubu	52	3.38	1.239	.172
	Total	399	3.49	1.284	.064
Meslek Homogamisi Tutumu	18-24 Yaş Grubu	15	2.13	.743	.192
	25-34 Yaş Grubu	79	2.10	.871	.098
	35-44 Yaş Grubu	161	2.01	.981	.077
	45-54 Yaş Grubu	92	2.26	1.068	.111
	55-64 Yaş Grubu	52	1.96	.949	.132
	Total	399	2.09	.971	.049
Gelir Homogamisi Tutumu	18-24 Yaş Grubu	15	2.07	1.223	.316
	25-34 Yaş Grubu	79	2.84	1.315	.148
	35-44 Yaş Grubu	161	2.90	1.324	.104
	45-54 Yaş Grubu	92	2.98	1.367	.142
	55-64 Yaş Grubu	52	2.92	1.311	.182
	Total	399	2.88	1.331	.067
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	18-24 Yaş Grubu	15	2.20	1.082	.279
	25-34 Yaş Grubu	79	2.34	1.218	.137
	35-44 Yaş Grubu	161	2.42	1.344	.106
	45-54 Yaş Grubu	92	2.84	1.328	.138
	55-64 Yaş Grubu	52	2.67	1.354	.188
	Total	399	2.52	1.318	.066
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	18-24 Yaş Grubu	15	3.47	1.125	.291
	25-34 Yaş Grubu	79	2.90	1.336	.150
	35-44 Yaş Grubu	161	3.11	1.556	.123
	45-54 Yaş Grubu	92	3.04	1.437	.150
	55-64 Yaş Grubu	52	3.10	1.347	.187
	Total	399	3.06	1.444	.072
Mezhep Homogamisi Tutumu	18-24 Yaş Grubu	15	2.40	1.121	.289
	25-34 Yaş Grubu	79	2.22	1.106	.124
	35-44 Yaş Grubu	161	2.39	1.374	.108
	45-54 Yaş Grubu	92	2.64	1.371	.143
	55-64 Yaş Grubu	52	2.44	1.162	.161
	Total	399	2.42	1.291	.065
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	18-24 Yaş Grubu	15	3.07	1.486	.384
	25-34 Yaş Grubu	79	2.65	1.459	.164
	35-44 Yaş Grubu	161	2.75	1.534	.121
	45-54 Yaş Grubu	92	2.72	1.432	.149
	55-64 Yaş Grubu	52	2.90	1.272	.176
	Total	399	2.75	1.458	.073

EK-4

Multiple Comparisons

Dependent Variable: Eğitim Homogamisi Tutumu

Tamhane

(I) yaş	(J) yaş	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
18-24 Yaş Grubu	25-34 Yaş Grubu	-.673	.336	.461	-1.74	.39
	35-44 Yaş Grubu	-.166	.330	1.000	-1.22	.89
	45-54 Yaş Grubu	-.267	.337	.997	-1.33	.80
	55-64 Yaş Grubu	-.185	.356	1.000	-1.28	.92
25-34 Yaş Grubu	18-24 Yaş Grubu	.673	.336	.461	-.39	1.74
	35-44 Yaş Grubu	.507*	.167	.027	.03	.98
	45-54 Yaş Grubu	.406	.181	.230	-.11	.92
	55-64 Yaş Grubu	.489	.213	.216	-.12	1.10
35-44 Yaş Grubu	18-24 Yaş Grubu	.166	.330	1.000	-.89	1.22
	25-34 Yaş Grubu	-.507*	.167	.027	-.98	-.03
	45-54 Yaş Grubu	-.101	.168	1.000	-.58	.38
	55-64 Yaş Grubu	-.018	.203	1.000	-.60	.56
45-54 Yaş Grubu	18-24 Yaş Grubu	.267	.337	.997	-.80	1.33
	25-34 Yaş Grubu	-.406	.181	.230	-.92	.11
	35-44 Yaş Grubu	.101	.168	1.000	-.38	.58
	55-64 Yaş Grubu	.083	.215	1.000	-.53	.70
55-64 Yaş Grubu	18-24 Yaş Grubu	.185	.356	1.000	-.92	1.28
	25-34 Yaş Grubu	-.489	.213	.216	-1.10	.12
	35-44 Yaş Grubu	.018	.203	1.000	-.56	.60
	45-54 Yaş Grubu	-.083	.215	1.000	-.70	.53

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-5

Descriptives

		Mean	Std. Deviation	Std. Error
Yaş Homogamisi Tutumu	Türk	3.27	1.279	.074
	Kürt	2.93	1.253	.196
	Arap	3.11	1.364	.455
	Çerkes	2.67	1.506	.615
	Yörük Türkü	3.38	1.506	.532
	Çingene/Roman	4.00	1.000	.378
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	3.75	1.291	.323
	Aidiyet Yok	3.08	1.165	.336
	Total	3.25	1.283	.064
Eğitim Homogamisi Tutumu	Türk	3.62	1.236	.071
	Kürt	2.76	1.338	.209
	Arap	2.78	1.302	.434
	Çerkes	4.00	1.095	.447
	Yörük Türkü	3.38	1.506	.532
	Çingene/Roman	1.71	.488	.184
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	3.75	1.291	.323
	Aidiyet Yok	3.67	.888	.256
	Total	3.49	1.284	.064
Meslek Homogamisi Tutumu	Türk	2.13	1.016	.059
	Kürt	1.93	.848	.132
	Arap	1.67	.500	.167
	Çerkes	2.17	.983	.401
	Yörük Türkü	2.13	.991	.350
	Çingene/Roman	1.71	.488	.184
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	1.81	.544	.136
	Aidiyet Yok	2.25	1.055	.305
	Total	2.09	.971	.049
Gelir Homogamisi Tutumu	Türk	2.94	1.311	.076
	Kürt	2.76	1.392	.217
	Arap	2.11	1.167	.389
	Çerkes	2.67	1.506	.615
	Yörük Türkü	2.75	1.669	.590
	Çingene/Roman	1.43	.535	.202
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	3.00	1.414	.354
	Aidiyet Yok	3.08	1.240	.358
	Total	2.88	1.331	.067
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	Türk	2.61	1.315	.076
	Kürt	2.37	1.199	.187
	Arap	2.44	1.333	.444
	Çerkes	2.50	1.643	.671
	Yörük Türkü	2.88	1.885	.666
	Çingene/Roman	1.43	.535	.202
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	2.50	1.414	.354
	Aidiyet Yok	1.42	.669	.193
	Total	2.52	1.318	.066
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	Türk	3.03	1.417	.082
	Kürt	3.44	1.379	.215
	Arap	2.67	1.581	.527
	Çerkes	2.50	1.643	.671
	Yörük Türkü	3.63	1.768	.625
	Çingene/Roman	4.43	.535	.202
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	3.13	1.544	.386
	Aidiyet Yok	1.92	1.311	.379
	Total	3.06	1.444	.072
Mezhep Homogamisi Tutumu	Türk	2.41	1.241	.072
	Kürt	2.80	1.400	.219
	Arap	2.33	1.323	.441
	Çerkes	1.83	1.169	.477
	Yörük Türkü	2.88	1.885	.666
	Çingene/Roman	2.00	1.414	.535
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	2.75	1.528	.382
	Aidiyet Yok	1.25	.452	.131
	Total	2.42	1.291	.065
Evlilik Süresi Homogamisi Tutumu	Türk	2.78	1.426	.082
	Kürt	3.02	1.589	.248
	Arap	2.78	1.481	.494
	Çerkes	2.33	1.506	.615
	Yörük Türkü	4.00	1.852	.655
	Çingene/Roman	1.43	.535	.202
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	2.50	1.506	.376
	Aidiyet Yok	1.67	.651	.188
	Total	2.75	1.458	.073

EK-6

Dependent Variable: Eğitim Homogamisi Tutumu

Tukey HSD

(I) köken	(J) köken	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Türk	Kürt	.864*	.206	<.001
	Arap	.842	.419	.475
	Çerkes	-.380	.510	.996
	Yörük Türkü	.245	.443	.999
	Çingene/Roman	1.906*	.473	.002
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.130	.318	1.000
	Aidiyet Yok	-.047	.364	1.000
Kürt	Türk	-.864*	.206	<.001
	Arap	-.022	.456	1.000
	Çerkes	-1.244	.541	.296
	Yörük Türkü	-.619	.478	.901
	Çingene/Roman	1.042	.506	.444
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.994	.365	.118
	Aidiyet Yok	-.911	.406	.329
Arap	Türk	-.842	.419	.475
	Kürt	.022	.456	1.000
	Çerkes	-1.222	.652	.570
	Yörük Türkü	-.597	.601	.975
	Çingene/Roman	1.063	.624	.684
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.972	.516	.562
	Aidiyet Yok	-.889	.546	.733
Çerkes	Türk	.380	.510	.996
	Kürt	1.244	.541	.296
	Arap	1.222	.652	.570
	Yörük Türkü	.625	.668	.982
	Çingene/Roman	2.286*	.688	.022
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	.250	.592	1.000
	Aidiyet Yok	.333	.619	.999
Yörük Türkü	Türk	-.245	.443	.999
	Kürt	.619	.478	.901
	Arap	.597	.601	.975
	Çerkes	-.625	.668	.982
	Çingene/Roman	1.661	.640	.162
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.375	.536	.997
	Aidiyet Yok	-.292	.565	1.000
Çingene/Roman	Türk	-1.906*	.473	.002
	Kürt	-1.042	.506	.444
	Arap	-1.063	.624	.684
	Çerkes	-2.286*	.688	.022
	Yörük Türkü	-1.661	.640	.162
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-2.036*	.561	.008
	Aidiyet Yok	-1.952*	.589	.022
Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	Türk	.130	.318	1.000
	Kürt	.994	.365	.118
	Arap	.972	.516	.562
	Çerkes	-.250	.592	1.000
	Yörük Türkü	.375	.536	.997
	Çingene/Roman	2.036*	.561	.008
	Aidiyet Yok	.083	.473	1.000
Aidiyet Yok	Türk	.047	.364	1.000
	Kürt	.911	.406	.329
	Arap	.889	.546	.733
	Çerkes	-.333	.619	.999
	Yörük Türkü	.292	.565	1.000
	Çingene/Roman	1.952*	.589	.022
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.083	.473	1.000

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-7

Dependent Variable: Gelir Homogamisi Tutumu

Tamhane

(I) köken	(J) köken	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Türk	Kürt	.187	.230	1.000
	Arap	.832	.396	.854
	Çerkes	.277	.619	1.000
	Yörük Türkü	.193	.595	1.000
	Çingene/Roman	1.515 [*]	.216	.003
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.057	.362	1.000
	Aidiyet Yok	-.140	.366	1.000
Kürt	Türk	-.187	.230	1.000
	Arap	.645	.446	.995
	Çerkes	.089	.652	1.000
	Yörük Türkü	.006	.629	1.000
	Çingene/Roman	1.328 [*]	.297	.005
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.244	.415	1.000
	Aidiyet Yok	-.327	.419	1.000
Arap	Türk	-.832	.396	.854
	Kürt	-.645	.446	.995
	Çerkes	-.556	.727	1.000
	Yörük Türkü	-.639	.707	1.000
	Çingene/Roman	.683	.438	.988
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.889	.526	.957
	Aidiyet Yok	-.972	.529	.910
Çerkes	Türk	-.277	.619	1.000
	Kürt	-.089	.652	1.000
	Arap	.556	.727	1.000
	Yörük Türkü	-.083	.852	1.000
	Çingene/Roman	1.238	.647	.953
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.333	.709	1.000
	Aidiyet Yok	-.417	.711	1.000
Yörük Türkü	Türk	-.193	.595	1.000
	Kürt	-.006	.629	1.000
	Arap	.639	.707	1.000
	Çerkes	.083	.852	1.000
	Çingene/Roman	1.321	.624	.846
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.250	.688	1.000
	Aidiyet Yok	-.333	.690	1.000
Çingene/Roman	Türk	-1.515 [*]	.216	.003
	Kürt	-1.328 [*]	.297	.005
	Arap	-.683	.438	.988
	Çerkes	-1.238	.647	.953
	Yörük Türkü	-1.321	.624	.846
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-1.571 [*]	.407	.025
	Aidiyet Yok	-1.655 [*]	.411	.027
Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	Türk	.057	.362	1.000
	Kürt	.244	.415	1.000
	Arap	.889	.526	.957
	Çerkes	.333	.709	1.000
	Yörük Türkü	.250	.688	1.000
	Çingene/Roman	1.571 [*]	.407	.025
	Aidiyet Yok	-.083	.503	1.000
Aidiyet Yok	Türk	.140	.366	1.000
	Kürt	.327	.419	1.000
	Arap	.972	.529	.910
	Çerkes	.417	.711	1.000
	Yörük Türkü	.333	.690	1.000
	Çingene/Roman	1.655 [*]	.411	.027
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	.083	.503	1.000

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-8

Dependent Variable: Evlilik Süresi Homogenitesi Tutumu

Tamhane

(I) köken	(J) köken	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Türk	Kürt	-.248	.261	1.000
	Arap	-.001	.501	1.000
	Çerkes	.443	.620	1.000
	Yörük Türkü	-1.223	.660	.955
	Çingene/Roman	1.348*	.218	.007
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	.277	.385	1.000
	Aidiyet Yok	1.110*	.205	.002
Kürt	Türk	.248	.261	1.000
	Arap	.247	.553	1.000
	Çerkes	.691	.663	1.000
	Yörük Türkü	-.976	.700	.998
	Çingene/Roman	1.596*	.320	<.001
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	.524	.451	1.000
	Aidiyet Yok	1.358*	.311	.002
Arap	Türk	.001	.501	1.000
	Kürt	-.247	.553	1.000
	Çerkes	.444	.788	1.000
	Yörük Türkü	-1.222	.820	.992
	Çingene/Roman	1.349	.534	.560
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	.278	.621	1.000
	Aidiyet Yok	1.111	.528	.828
Çerkes	Türk	-.443	.620	1.000
	Kürt	-.691	.663	1.000
	Arap	-.444	.788	1.000
	Yörük Türkü	-1.667	.898	.925
	Çingene/Roman	.905	.647	.999
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.167	.721	1.000
	Aidiyet Yok	.667	.643	1.000
Yörük Türkü	Türk	1.223	.660	.955
	Kürt	.976	.700	.998
	Arap	1.222	.820	.992
	Çerkes	1.667	.898	.925
	Çingene/Roman	2.571	.685	.137
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	1.500	.755	.872
	Aidiyet Yok	2.333	.681	.218
Çingene/Roman	Türk	-1.348*	.218	.007
	Kürt	-1.596*	.320	<.001
	Arap	-1.349	.534	.560
	Çerkes	-.905	.647	.999
	Yörük Türkü	-2.571	.685	.137
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-1.071	.427	.441
	Aidiyet Yok	-.238	.276	1.000
Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	Türk	-.277	.385	1.000
	Kürt	-.524	.451	1.000
	Arap	-.278	.621	1.000
	Çerkes	.167	.721	1.000
	Yörük Türkü	-1.500	.755	.872
	Çingene/Roman	1.071	.427	.441
	Aidiyet Yok	.833	.421	.826
Aidiyet Yok	Türk	-1.110*	.205	.002
	Kürt	-1.358*	.311	.002
	Arap	-1.111	.528	.828
	Çerkes	-.667	.643	1.000
	Yörük Türkü	-2.333	.681	.218
	Çingene/Roman	.238	.276	1.000
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.833	.421	.826

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-9

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
Yaş Homogamisi Tutumu	Hanefi (Sünni)	210	3.30	1.286	.089
	Alevi (Şii)	29	3.21	1.424	.264
	Yok	151	3.19	1.251	.102
	Şafii (Sünni)	9	3.44	1.424	.475
	Total	399	3.25	1.283	.064
Eğitim Homogamisi Tutumu	Hanefi (Sünni)	210	3.38	1.344	.093
	Alevi (Şii)	29	2.97	1.322	.246
	Yok	151	3.74	1.122	.091
	Şafii (Sünni)	9	3.33	1.581	.527
	Total	399	3.49	1.284	.064
Meslek Homogamisi Tutumu	Hanefi (Sünni)	210	2.07	.963	.066
	Alevi (Şii)	29	1.76	.689	.128
	Yok	151	2.17	1.009	.082
	Şafii (Sünni)	9	2.11	1.167	.389
	Total	399	2.09	.971	.049
Gelir Homogamisi Tutumu	Hanefi (Sünni)	210	2.79	1.339	.092
	Alevi (Şii)	29	2.34	1.446	.269
	Yok	151	3.05	1.251	.102
	Şafii (Sünni)	9	3.78	1.394	.465
	Total	399	2.88	1.331	.067
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	Hanefi (Sünni)	210	2.74	1.367	.094
	Alevi (Şii)	29	2.62	1.115	.207
	Yok	151	2.23	1.239	.101
	Şafii (Sünni)	9	2.22	1.202	.401
	Total	399	2.52	1.318	.066
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	Hanefi (Sünni)	210	3.47	1.384	.095
	Alevi (Şii)	29	3.03	1.401	.260
	Yok	151	2.48	1.331	.108
	Şafii (Sünni)	9	3.44	1.667	.556
	Total	399	3.06	1.444	.072
Mezhep Homogamisi Tutumu	Hanefi (Sünni)	210	2.72	1.359	.094
	Alevi (Şii)	29	2.48	1.214	.225
	Yok	151	2.01	1.086	.088
	Şafii (Sünni)	9	2.00	1.225	.408
	Total	399	2.42	1.291	.065
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	Hanefi (Sünni)	210	2.89	1.486	.103
	Alevi (Şii)	29	2.24	1.091	.203
	Yok	151	2.62	1.441	.117
	Şafii (Sünni)	9	3.44	1.667	.556
	Total	399	2.75	1.458	.073

EK -10

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
Yaş Homogamisi Tutumu	İlkokul veya Ortaokul	64	3.02	1.442	.180
	Lise	93	3.01	1.355	.141
	Ön Lisans veya Lisans	189	3.44	1.145	.083
	Lisansüstü	53	3.28	1.336	.183
	Total	399	3.25	1.283	.064
Eğitim Homogamisi Tutumu	İlkokul veya Ortaokul	64	2.81	1.367	.171
	Lise	93	2.96	1.444	.150
	Ön Lisans veya Lisans	189	3.89	.991	.072
	Lisansüstü	53	3.79	1.166	.160
	Total	399	3.49	1.284	.064
Meslek Homogamisi Tutumu	İlkokul veya Ortaokul	64	1.83	.918	.115
	Lise	93	1.98	1.021	.106
	Ön Lisans veya Lisans	189	2.18	.916	.067
	Lisansüstü	53	2.25	1.072	.147
	Total	399	2.09	.971	.049
Gelir Homogamisi Tutumu	İlkokul veya Ortaokul	64	2.38	1.475	.184
	Lise	93	2.59	1.377	.143
	Ön Lisans veya Lisans	189	3.14	1.223	.089
	Lisansüstü	53	3.04	1.192	.164
	Total	399	2.88	1.331	.067
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	İlkokul veya Ortaokul	64	2.80	1.524	.191
	Lise	93	2.76	1.433	.149
	Ön Lisans veya Lisans	189	2.33	1.148	.083
	Lisansüstü	53	2.47	1.324	.182
	Total	399	2.52	1.318	.066
Dini inanç Homogamisi Tutumu	İlkokul veya Ortaokul	64	3.83	1.432	.179
	Lise	93	3.42	1.417	.147
	Ön Lisans veya Lisans	189	2.70	1.355	.099
	Lisansüstü	53	2.79	1.335	.183
	Total	399	3.06	1.444	.072
Mezhep Homogamisi Tutumu	İlkokul veya Ortaokul	64	3.14	1.531	.191
	Lise	93	2.61	1.391	.144
	Ön Lisans veya Lisans	189	2.14	1.058	.077
	Lisansüstü	53	2.21	1.183	.162
	Total	399	2.42	1.291	.065
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	İlkokul veya Ortaokul	64	3.00	1.574	.197
	Lise	93	2.91	1.586	.164
	Ön Lisans veya Lisans	189	2.63	1.387	.101
	Lisansüstü	53	2.58	1.292	.178
	Total	399	2.75	1.458	.073

EK-11

Multiple Comparisons

Dependent Variable: Yaş Homogamisi Tutumu

Tamhane

(I) eğitim	(J) eğitim	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
İlkokul veya Ortaokul	Lise	.005	.229	1.000	-.61	.62
	Ön Lisans veya Lisans	-.424	.199	.195	-.96	.11
	Lisansüstü	-.267	.257	.883	-.96	.42
Lise	İlkokul veya Ortaokul	-.005	.229	1.000	-.62	.61
	Ön Lisans veya Lisans	-.428	.163	.056	-.86	.01
	Lisansüstü	-.272	.231	.809	-.89	.35
Ön Lisans veya Lisans	İlkokul veya Ortaokul	.424	.199	.195	-.11	.96
	Lise	.428	.163	.056	-.01	.86
	Lisansüstü	.156	.201	.969	-.39	.70
Lisansüstü	İlkokul veya Ortaokul	.267	.257	.883	-.42	.96
	Lise	.272	.231	.809	-.35	.89
	Ön Lisans veya Lisans	-.156	.201	.969	-.70	.39

Multiple Comparisons

Dependent Variable: Eğitim Homogamisi Tutumu

Tamhane

(I) eğitim	(J) eğitim	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
İlkokul veya Ortaokul	Lise	-.144	.227	.989	-.75	.46
	Ön Lisans veya Lisans	-1.076*	.185	<.001	-1.58	-.58
	Lisansüstü	-.980*	.234	<.001	-1.61	-.35
Lise	İlkokul veya Ortaokul	.144	.227	.989	-.46	.75
	Ön Lisans veya Lisans	-.932*	.166	<.001	-1.38	-.49
	Lisansüstü	-.835*	.219	.001	-1.42	-.25
Ön Lisans veya Lisans	İlkokul veya Ortaokul	1.076*	.185	<.001	.58	1.58
	Lise	.932*	.166	<.001	.49	1.38
	Lisansüstü	.096	.176	.995	-.38	.57
Lisansüstü	İlkokul veya Ortaokul	.980*	.234	<.001	.35	1.61
	Lise	.835*	.219	.001	.25	1.42
	Ön Lisans veya Lisans	-.096	.176	.995	-.57	.38

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-12

Descriptives

		Mean	Std. Deviation	Std. Error
Yaş Homogamisi Tutunu	Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular	2.90	1.663	.526
	Uzmanlar	3.34	1.214	.104
	Teknisyenler, Uzman Yardımcıları	3.43	1.328	.205
	Büro ve Müşteri Hizmetleri	3.55	1.121	.208
	Hizmet ve Satış İşçileri	3.20	1.323	.265
	Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)	2.94	1.349	.318
	El Sanatları, Zanaatkar, Esnaf	3.10	1.325	.191
	Fabrika ve Makine Operatörleri	3.40	1.817	.812
	Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri	3.32	1.323	.282
	Askeri Meslekler	3.67	1.366	.558
	Çalışmıyor (Ev İçi Emek, Emekli, İşsiz vb.)	2.98	1.289	.171
	Total	3.25	1.283	.064
Eğitim Homogamisi Tutunu	Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular	3.00	1.563	.494
	Uzmanlar	3.86	1.058	.090
	Teknisyenler, Uzman Yardımcıları	3.64	1.226	.189
	Büro ve Müşteri Hizmetleri	4.14	.875	.163
	Hizmet ve Satış İşçileri	3.36	1.150	.230
	Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)	2.89	1.451	.342
	El Sanatları, Zanaatkar, Esnaf	3.00	1.414	.204
	Fabrika ve Makine Operatörleri	3.00	1.414	.632
	Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri	2.27	1.241	.265
	Askeri Meslekler	4.17	.408	.167
	Çalışmıyor (Ev İçi Emek, Emekli, İşsiz vb.)	3.32	1.365	.181
	Total	3.49	1.284	.064
Meslek Homogamisi Tutunu	Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular	2.00	.943	.298
	Uzmanlar	2.24	.982	.084
	Teknisyenler, Uzman Yardımcıları	2.10	.958	.148
	Büro ve Müşteri Hizmetleri	2.31	1.039	.193
	Hizmet ve Satış İşçileri	2.04	.841	.168
	Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)	2.06	1.211	.286
	El Sanatları, Zanaatkar, Esnaf	2.00	1.092	.158
	Fabrika ve Makine Operatörleri	1.60	.548	.245
	Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri	1.73	.883	.188
	Askeri Meslekler	2.83	.753	.307
	Çalışmıyor (Ev İçi Emek, Emekli, İşsiz vb.)	1.81	.766	.101
	Total	2.09	.971	.049
Gelir Homogamisi Tutunu	Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular	3.10	1.524	.482
	Uzmanlar	3.09	1.187	.101
	Teknisyenler, Uzman Yardımcıları	3.02	1.278	.197
	Büro ve Müşteri Hizmetleri	3.72	1.131	.210
	Hizmet ve Satış İşçileri	2.68	1.180	.236
	Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)	2.06	1.305	.308
	El Sanatları, Zanaatkar, Esnaf	2.46	1.271	.183
	Fabrika ve Makine Operatörleri	2.80	2.049	.917
	Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri	2.32	1.524	.325
	Askeri Meslekler	4.17	.753	.307
	Çalışmıyor (Ev İçi Emek, Emekli, İşsiz vb.)	2.56	1.402	.186
	Total	2.88	1.331	.067

EK-13

Descriptives

		Mean	Std. Deviation	Std. Error
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular	3.20	1.619	.512
	Uzmanlar	2.31	1.211	.103
	Teknisyenler, Uzman Yardımcıları	2.74	1.398	.216
	Büro ve Müşteri Hizmetleri	2.48	1.153	.214
	Hizmet ve Satış İşçileri	2.56	1.121	.224
	Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)	3.39	1.335	.315
	El Sanatları, Zanaatkar, Esnaf	2.46	1.473	.213
	Fabrika ve Makine Operatörleri	2.80	1.643	.735
	Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri	2.27	1.316	.281
	Askeri Meslekler	2.67	1.033	.422
	Çalışmıyor (Ev İçi Emek, Emekli, İşsiz vb.)	2.60	1.387	.184
	Total	2.52	1.318	.066
Dini İnanç Homogamisi Tutumu	Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular	3.90	1.663	.526
	Uzmanlar	2.61	1.285	.110
	Teknisyenler, Uzman Yardımcıları	3.05	1.431	.221
	Büro ve Müşteri Hizmetleri	2.90	1.589	.295
	Hizmet ve Satış İşçileri	2.76	1.363	.273
	Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)	3.67	1.328	.313
	El Sanatları, Zanaatkar, Esnaf	3.63	1.424	.205
	Fabrika ve Makine Operatörleri	2.60	1.342	.600
	Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri	3.64	1.529	.326
	Askeri Meslekler	3.00	1.265	.516
	Çalışmıyor (Ev İçi Emek, Emekli, İşsiz vb.)	3.39	1.449	.192
	Total	3.06	1.444	.072
Mezhep Homogamisi Tutumu	Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular	2.90	1.663	.526
	Uzmanlar	2.12	1.125	.096
	Teknisyenler, Uzman Yardımcıları	2.45	1.234	.190
	Büro ve Müşteri Hizmetleri	1.97	.981	.182
	Hizmet ve Satış İşçileri	2.24	.970	.194
	Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)	3.17	1.543	.364
	El Sanatları, Zanaatkar, Esnaf	2.85	1.487	.215
	Fabrika ve Makine Operatörleri	2.40	1.517	.678
	Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri	2.50	1.566	.334
	Askeri Meslekler	2.50	.837	.342
	Çalışmıyor (Ev İçi Emek, Emekli, İşsiz vb.)	2.70	1.336	.177
	Total	2.42	1.291	.065
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	Yöneticiler, Üst Düzey Amirler, Kanun Koyucular	3.20	1.751	.554
	Uzmanlar	2.61	1.297	.111
	Teknisyenler, Uzman Yardımcıları	2.98	1.522	.235
	Büro ve Müşteri Hizmetleri	2.93	1.387	.258
	Hizmet ve Satış İşçileri	2.40	1.472	.294
	Çiftçiler (Ziraat ve Hayvancılık)	3.89	1.530	.361
	El Sanatları, Zanaatkar, Esnaf	2.60	1.567	.226
	Fabrika ve Makine Operatörleri	2.00	1.732	.775
	Nitelik Gerektirmeyen Basit Meslek İşçileri	2.68	1.393	.297
	Askeri Meslekler	2.33	1.506	.615
	Çalışmıyor (Ev İçi Emek, Emekli, İşsiz vb.)	2.82	1.525	.202
	Total	2.75	1.458	.073

EK-14

Dependent Variable: Dini İnanç Homogenisi Tutumu

Tamhane

(I) köken	(J) köken	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Türk	Kürt	-.409	.230	.908
	Arap	.363	.533	1.000
	Çerkes	.530	.676	1.000
	Yörük Türkü	-.595	.630	1.000
	Çingene/Roman	-1.399*	.218	.005
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.095	.395	1.000
	Aidiyet Yok	1.113	.387	.325
Kürt	Türk	.409	.230	.908
	Arap	.772	.569	.998
	Çerkes	.939	.705	.999
	Yörük Türkü	-.186	.661	1.000
	Çingene/Roman	-.990	.295	.075
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	.314	.442	1.000
	Aidiyet Yok	1.522	.436	.067
Arap	Türk	-.363	.533	1.000
	Kürt	-.772	.569	.998
	Çerkes	.167	.853	1.000
	Yörük Türkü	-.958	.818	1.000
	Çingene/Roman	-1.762	.564	.257
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.458	.653	1.000
	Aidiyet Yok	.750	.649	1.000
Çerkes	Türk	-.530	.676	1.000
	Kürt	-.939	.705	.999
	Arap	-.167	.853	1.000
	Yörük Türkü	-1.125	.917	1.000
	Çingene/Roman	-1.929	.701	.617
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-.625	.774	1.000
	Aidiyet Yok	.583	.770	1.000
Yörük Türkü	Türk	.595	.630	1.000
	Kürt	.186	.661	1.000
	Arap	.958	.818	1.000
	Çerkes	1.125	.917	1.000
	Çingene/Roman	-.804	.657	1.000
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	.500	.735	1.000
	Aidiyet Yok	1.708	.731	.657
Çingene/Roman	Türk	1.399*	.218	.005
	Kürt	.990	.295	.075
	Arap	1.762	.564	.257
	Çerkes	1.929	.701	.617
	Yörük Türkü	.804	.657	1.000
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	1.304	.436	.180
	Aidiyet Yok	2.512*	.429	<.001
Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	Türk	.095	.395	1.000
	Kürt	-.314	.442	1.000
	Arap	.458	.653	1.000
	Çerkes	.625	.774	1.000
	Yörük Türkü	-.500	.735	1.000
	Çingene/Roman	-1.304	.436	.180
	Aidiyet Yok	1.208	.541	.625
Aidiyet Yok	Türk	-1.113	.387	.325
	Kürt	-1.522	.436	.067
	Arap	-.750	.649	1.000
	Çerkes	-.583	.770	1.000
	Yörük Türkü	-1.708	.731	.657
	Çingene/Roman	-2.512*	.429	<.001
	Balkan (Boşnak, Arnavut, Yunanistan vb.)	-1.208	.541	.625

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

EK-15

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
Yaş Homogamisi Tutumu	Alt Gelir Grubu	73	3.10	1.376	.161
	Orta-Alt Gelir Grubu	108	3.43	1.320	.127
	Orta Gelir Grubu	125	3.30	1.226	.110
	Orta-Üst Gelir Grubu	51	3.10	1.285	.180
	Üst Gelir Grubu	42	3.10	1.165	.180
	Total	399	3.25	1.283	.064
Eğitim Homogamisi Tutumu	Alt Gelir Grubu	73	3.56	1.374	.161
	Orta-Alt Gelir Grubu	108	3.20	1.345	.129
	Orta Gelir Grubu	125	3.68	1.195	.107
	Orta-Üst Gelir Grubu	51	3.33	1.352	.189
	Üst Gelir Grubu	42	3.69	1.000	.154
	Total	399	3.49	1.284	.064
Meslek Homogamisi Tutumu	Alt Gelir Grubu	73	1.93	.991	.116
	Orta-Alt Gelir Grubu	108	1.98	.967	.093
	Orta Gelir Grubu	125	2.18	.970	.087
	Orta-Üst Gelir Grubu	51	2.14	.917	.128
	Üst Gelir Grubu	42	2.26	.989	.153
	Total	399	2.09	.971	.049
Gelir Homogamisi Tutumu	Alt Gelir Grubu	73	2.68	1.526	.179
	Orta-Alt Gelir Grubu	108	2.71	1.368	.132
	Orta Gelir Grubu	125	3.12	1.235	.110
	Orta-Üst Gelir Grubu	51	2.88	1.243	.174
	Üst Gelir Grubu	42	2.90	1.185	.183
	Total	399	2.88	1.331	.067
Etnik Köken Homogamisi Tutumu	Alt Gelir Grubu	73	2.48	1.444	.169
	Orta-Alt Gelir Grubu	108	2.47	1.293	.124
	Orta Gelir Grubu	125	2.63	1.347	.121
	Orta-Üst Gelir Grubu	51	2.55	1.254	.176
	Üst Gelir Grubu	42	2.38	1.168	.180
	Total	399	2.52	1.318	.066
Dini inanç Homogamisi Tutumu	Alt Gelir Grubu	73	3.25	1.544	.181
	Orta-Alt Gelir Grubu	108	3.34	1.428	.137
	Orta Gelir Grubu	125	2.86	1.405	.126
	Orta-Üst Gelir Grubu	51	2.98	1.435	.201
	Üst Gelir Grubu	42	2.71	1.312	.202
	Total	399	3.06	1.444	.072
Mezhep Homogamisi Tutumu	Alt Gelir Grubu	73	2.48	1.405	.164
	Orta-Alt Gelir Grubu	108	2.42	1.291	.124
	Orta Gelir Grubu	125	2.42	1.290	.115
	Orta-Üst Gelir Grubu	51	2.45	1.286	.180
	Üst Gelir Grubu	42	2.29	1.132	.175
	Total	399	2.42	1.291	.065
Evlilik Sırası Homogamisi Tutumu	Alt Gelir Grubu	73	2.82	1.575	.184
	Orta-Alt Gelir Grubu	108	2.63	1.526	.147
	Orta Gelir Grubu	125	2.84	1.394	.125
	Orta-Üst Gelir Grubu	51	2.88	1.321	.185
	Üst Gelir Grubu	42	2.52	1.435	.221
	Total	399	2.75	1.458	.073

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans çalışmam boyunca tavrıyla ve akademik kimliğiyle öğrencilerini daima cesaretlendiren, bilgi ve tecrübesini sakınmadan paylaşan, bakış açısının netliği ile mutlak sonuca götürebilecek doğru adımları her zaman bulan ve daima gülen yüzüyle bütün kaygılarımı gideren değerli danışman hocam Doç. Dr. Pelin ÖNDER EROL'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Hem lisans hem yüksek lisans yıllarımda muazzam birikimler elde etmemi sağlayan Ege Üniversitesi Sosyoloji bölümündeki tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Üniversiteyi beraber tamamladığımız, hiç kopmadan, çıkarsız arkadaşlığı tattığım ve bu tez çalışmasında da desteklerini benden hiç esirgemeyen canım arkadaşım Duygu Yaraş'a teşekkür ederim.

Her zaman arkamda olduklarını bildiğim; bana özgür düşünceyi, onurlu yaşamayı ve inanmayı öğreten kıymetli babama; pes etmemeyi, azmi, sabrı ve kadın olmanın zayıf olmamak demek olduğunu öğreten kıymetli anneme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Size minnetarım.

Son teşekkürüm ise dönüm noktalarında beni ayağa kaldırarak bu tez çalışmasının oluşabilmesinde çok büyük rol oynayan, bazen uyumadan bazen tüm sorumluluklarımı üstümden alarak bazense müthiş rasyonel bakış açılarıyla rotamı çizmeme yardımcı olan, umutla ve kararlılıkla bir mücadeleyi paylaştığım Alperen Zor'a.

ÖZ GEÇMİŞ

- İlkokul ve ortaokul öğrenimlerimi Antalya’da, lise öğrenimimi ise Manisa Fatih Anadolu Lisesi’nde tamamladım.
- 2013 yılında Ege Üniversitesi Sosyoloji bölümünü birincilik derecesiyle kazandım. 2017 yılında ikincilik derecesi ve yüksek onur belgesiyle mezun oldum. Üniversite yıllarım boyunca İzmir Ticaret Odası Başarı Bursu’ndan faydalandım.
- 2014 yılında Ege Üniversitesi Psikoloji bölümü yan-dal programına katılmaya hak kazandım ve bu programı da başarıyla tamamladım.
- 2017 yılında Özgörkey Otomotiv Şirketi’nde finans, muhasebe ve insan kaynakları uzman yardımcılığı görevine başladım 2019 yılında bu şirketten ayrılarak bireysel kreatif işlerime odaklandım.
- 2021 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programına katılmaya hak kazandım ve 2024 yılında iş bu tezi teslim ettim. Nihayetinde doktora hazırlıklarım devam etmektedir.